

ETT RUMSLIGT EXPERIMENT

I STEN, VATTEN OCH METALL

BIRGER GUSTAFSSON OCH JONAS SJÖGREN

Examensarbete • 30 hp
Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna
Institutionen för stad och land
Uppsala 2019

Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala
Examensarbete för yrkesexamen vid landskapsarkitekturprogrammet, Ultuna
Kurs: EX0860, Självständigt arbete i landskapsarkitektur, A2E -
landskapsarkitekturprogrammet – Uppsala, 30 hp
Kursansvarig institution: institutionen för stad och land
Nivå: Avancerad A2E
© 2019 Birger Gustafsson och Jonas Sjögren

Titel på svenska: Ett rumsligt experiment i sten, vatten och metall
Titel på engelska: A spatial experiment in stone, water and metal

Handledare: Ylva Dahlman, SLU, institutionen för stad och land
Examinator: Vera Vicenzotti, SLU, institutionen för stad och land
Biträdande examinator: Thorbjörn Andersson, SLU, institutionen för stad och land

Omslagsbild: Hamnplans norra entré, visualisering av vår gestaltning på Hamnplan.
Privat fotografi tillsammans med 3D-rendring och skalgubbe från, www.skalgubbar.se.
Upphovsrätt: Samtliga bilder/foton/illustrationer/kartor i examensarbetet publiceras
med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren. Där inget annat anges är de författarens egna.
Originalformat: A4, Illustrationsplan i A3
Nyckelord: Sten, vatten, metall, god plats, gestaltning, hårdgjort.
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

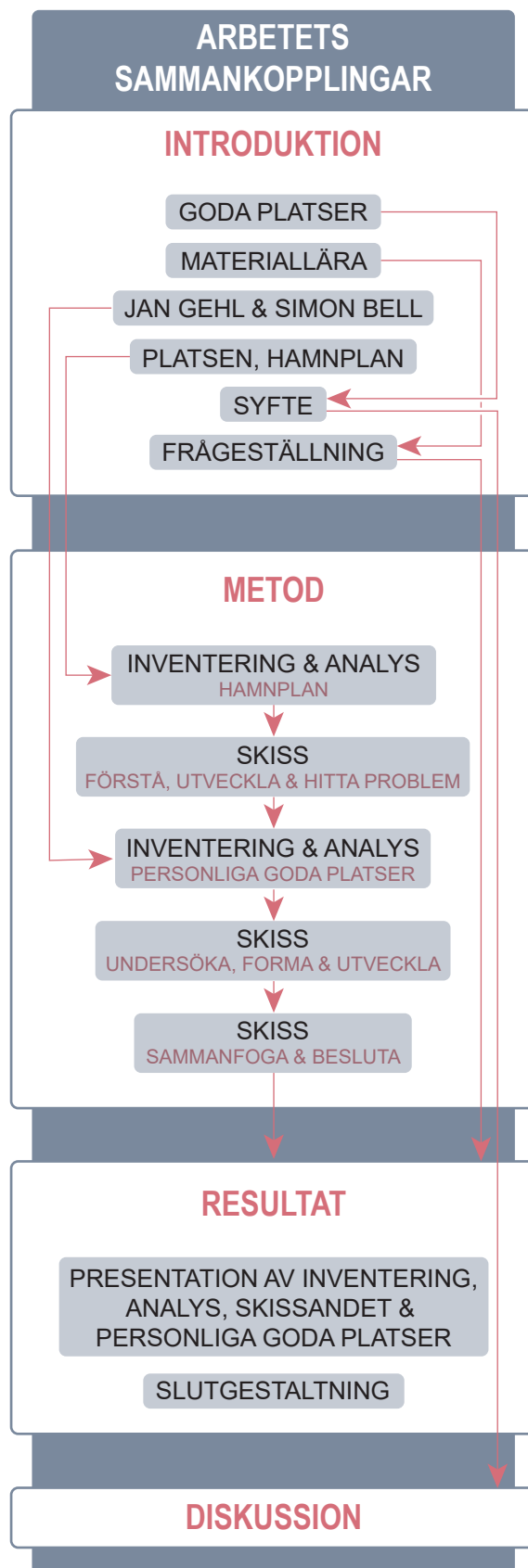

fig.1 Överblick över arbetets sammankopplingar.

SAMMANFATTNING

Vad gör en plats god? Den här frågan är både relevant och svår för den praktiserande eller studerande landskapsarkitekten. En fråga som väcker många följdfrågor. Syftet med det här arbetet är att undersöka möjligheter till landskapsarkitektur som ska uppnås med begränsat materialval.

En god plats som begrepp presenteras i introduktionskursen som landskapsarkitektstuderenter läser i Uppsala, där ges i uppgift att hitta en god plats. I uppgiften definierades en god plats som en plats som är subjektivt attraherande eller inger en positivt känsla, varefter studenter implementerar en förändring på platsen. Det här examensarbetet är ett gestaltungsarbete som resulterat i ett förslag för hur parkeringsplatsen Hamnplan intill Fyrisån i centrala Uppsala kan gestaltas och ges en rumslighet med enbart hårda material. Frågeställningen i arbetet lyder, *vilka kvalitéer kan man uppnå i en gestaltning för Hamnplan, Uppsala, i enbart sten, vatten och metall?*

Först beskrivs en teoretisk och personlig bakgrund kring god design samt de tre material vi valt att jobba med. I ett försök att definiera vad en god plats faktiskt är inventeras och

analyseras platser som påverkade oss positivt under uppväxten. De personliga platserna som undersöktes låg till grund för vilka element och funktioner som konstituerar en god plats. Dessa funktioner och element översattes sedan till gestaltungs-element. Som stöd för inventering och analys av de personliga platserna användes litteratur av Jan Gehl och Simon Bell. Från Gehl använder vi nio av hans tolv kvalitetsprinciper och text kring sociala avstånd. Skissande för hand har varit en central del av arbetet, som tillsammans med digitala och fysisk modell fört formspråk och gestaltning framåt.

Illustrationsplanen innehåller tio element i sten, vatten och metall som visar hur Hamnplan som god plats ser ut. Dessa element är förankrade i åldersgrupperna barn, ungdom och vuxen. Denna indelning av åldersgrupper valdes för att det är i dessa författarna kan referera till de personliga goda platserna.

I diskussionen framförs tankar kring hur det är att gestalta med begränsat materialval, i det här fallet sten, vatten och metall. Samt vilka kvaliteter de hårda materialen kan tillföra platsen och om det räcker för att definiera en plats som god.

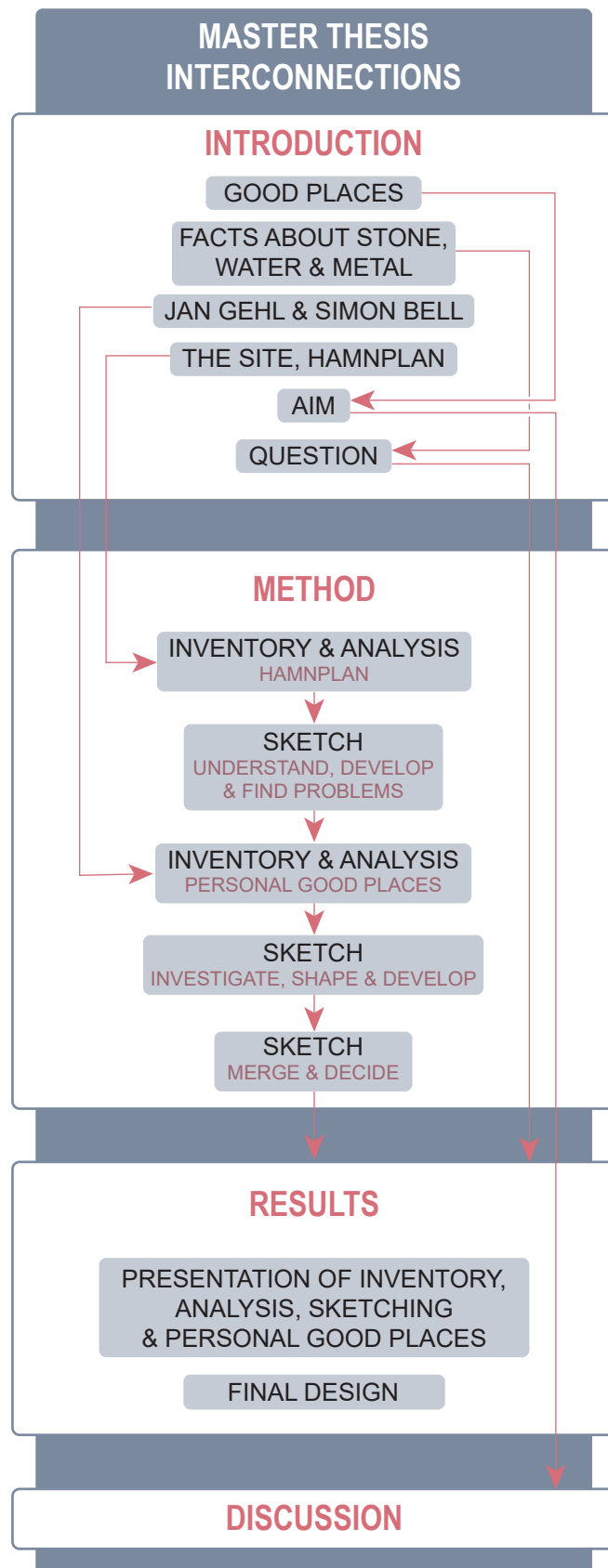

fig.i Overview of the projects different phases and its connections.

SUMMARY

What constitutes a *good place*? This question is not only very relevant for practicing and studying landscape architects but inherently subjective, implying a wide array of design related questions. The aim of this master thesis project is *to investigate possibilities for landscape architecture achievable with a limited choice of materials*. Within this aim, investigating what specifically makes a good place, is part of the process. Furthermore, by taking guidance from renowned authors Jan Gehl, Simon Bell and Ian Thompson the final design sets out to be achieved with only stone, water and metal. The research question is, *which qualities can be achieved in a design for Hamnplan, Uppsala, using only stone, water and metal?* The limitations set to only use stone, water and metal stems from the authors affection for durable materials, where a passion for environments related to water played a large role from the very start of the project. The term *good place* derives from an exercise during the introductory course of the landscape architecture program at Uppsala, wherein students were asked to locate a *good place* (a place that was subjectively attractive or instilled positive emotions) and then asked to implement a change to said place.

The location chosen for this project is an already existing locale, "Hamnplan", a parking lot in central Uppsala, situated right next to the Fyris river. A first visit to Hamnplan paved way for the first inventory and analysis of the site that would help us with the first phase of drawing.

The first phase of drawing consisted of brainstorming and free drawing sessions with themes such as, *What is hard? What is soft? What are natural materials? What is a park? How can contrasts and conflicts be illustrated?* The inventory consisted of tallying the different materials and objects at Hamnplan. Measurements, surrounding infrastructure and functions were noted and photographed. An analysis followed; sunlight patterns, vistas, sounds, smells, traffic and pedestrian movements related to Hamnplan were noted.

Also, at this point in the project the aim was to recreate a park, with all the positive elements of what makes a park attractive but with stone, water and metal. This would evolve into creating a *good place* only after we had hit obstacles with the term park. We realised recreating a park set limitations to what a park exactly is and furthermore, an exercise set up by ourselves proved more difficult than we thought. The exercise was to find three of our favorite parks and then try to analyse what made those parks good. We found that we had chosen places that were not particularly defined as parks but rather areas that we had a close connection to, that stemmed from our upbringing. The obvious next step was then to set out and find personal places from our upbringing, that we knew were *good places* by our own intuition and preference.

fig.ii Hamnplan, Uppsala overview. Project area is highlighted in red.
Manipulated Ortofoto0.25 from Lantmäteriet ©, acquired 10 April 2019

Six personal *good places* were chosen in total, three for each author. By means of simplifying and structuring our choices, three age-groups were made to facilitate and pinpoint functions and mindsets. The age groups were: child, adolescent and adult resulting in two personal *good places* for each age category. Three places were located in Sigtuna, small town 30 kilometers south of Uppsala and three places were located in central Stockholm and its suburbs.

Excursions were made to accomodate for both inventory and analysis for each personal *good place*. The inventory of these places was done with help from Jan Gehl's quality criteria (places to sit, stand, socialize etc.), furthermore, the analysis was made using Smon Bells elements of visual design, where the different materials and objects located on the sites were translated into refined elements.

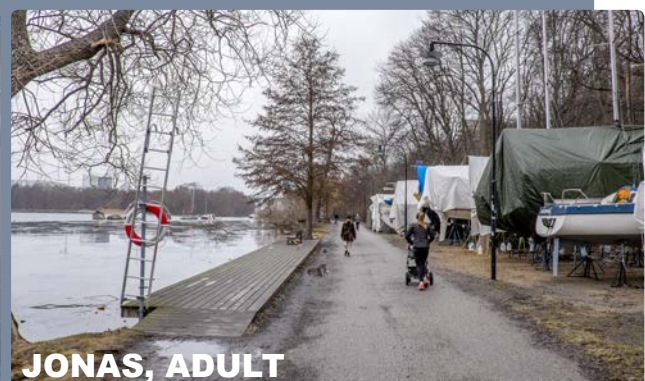

fig.iii Overview of the six different personal *good places*. Each photograph is marked with the authors names and corresponding age group.

Drawing by hand coupled with the analysis of the personal *good places* advanced the work forward. A second phase of design-focused work followed, where different illustrative approaches to the key elements found at the personal places laid the foundation of what we sought to have incorporated in the final illustration. These elements were given names and were as follows: *forest, mountain, climbing-mountain, picnic, ocean- water mirror, ocean-gravel mirror, ocean- cliff, wall, entrances, ground material and paths*. Each of these elements represents a certain element that was found to be important at the personal *good places*. As an example, “Wall”, is an element derived from one of the author’s personal *good places* of the adolescent time period. The “wall” encapsulates the function of being capable to sit with the back towards a facade or something sturdy, being able to occupy a space with friends and having a view towards surrounding activities and environment while sunbathing or socializing. Another example is the “mountain”, which comes from one of the personal *good places* of the child age. The mountain is in all its simplicity a large area of bed rock, protruding from the ground creating a sort of social node. The “mountain” as an element encapsulates the importance of views, surfaces heated by the sun, the ability to stand, sit, lay and run around on a surface that is something other than asphalt. In the eyes of a child, a large area of bedrock could also be seen as a mountain, something to explore.

Digital models were used during the second drawing phase, this was to facilitate the possibility of creating three dimensional shapes and rooms. SketchUp was used to create the digital models. Several sessions of drawing were held throughout the design process. Drawing by hand with pencil, pens and colored pencils was the most common method of drawing and found to be easy to relate to and expand on. After each session, a summary of what had been drawn, discussed and drafted on was put into words in a project diary. The project diary is a black hard-backed notebook with blank paper pages.

A third design phase alternated between compiling information, writing, layout and general design questions.

During the third design phase, a physical model was created. The physical model was made in order to get a more hands-on feel of our elements, as well as the scale of the project site. Moreover, a more detailed plan materialized during the third phase where a categorization of the different age groups derived from the personally *good places* age groups.

Finally the illustration plan is the result of translating real life places and its functions into essential elements made of stone, water and metal. A focus on views and serial visions is mostly derived from an adult’s point of view, a focus on occupying and observing space is derived from an adolescent’s point of view and lastly, a focus on climbing is derived from a child’s point of view.

Prevalent throughout the project, there was a lot of discussion on how to properly translate a *good place* with limits of just stone, water and metal. Part of the discussion takes into account the fact that not using any plant material is very disarming and somewhat unusual for a landscape architect. Furthermore, Ian Thompsons “ti-valent design” is studied in the project, consequently, an important piece for good design is said to be ecology, something that is not taken into account to any major extent in this project. However, discussions were held around the possibility of implementing ecological layers or “filters” afterwards if need be.

Ultimately, we ask ourselves if the final illustration plan for Hamnplan can be considered a *good place*? By considering that elements of personally *good places* were translated directly onto Hamnplan, a clear answer would be yes. However, factoring in that the translation of elements may deter from the whole ensemble of a subjectively *good place*, it becomes clear that a lot of what constitutes good might be lost and even more so when only allowing ourselves to use stone, water and steel. One could also argue if a *good place* could be achieved using another method, or using a different approach, but a comforting philosophy during the project has at the same time been that of anything goes.

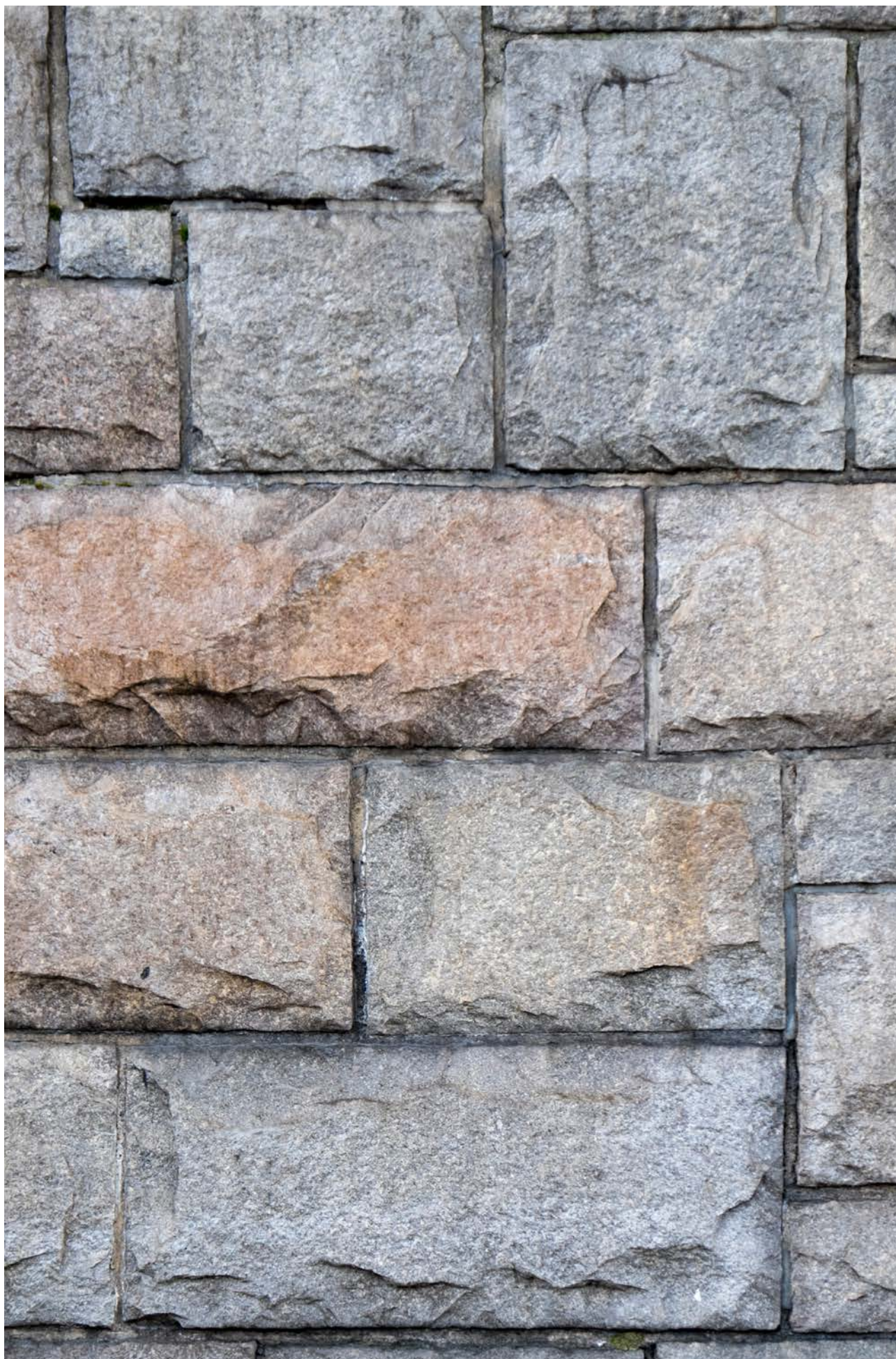

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INTRODUKTION	1
BAKGRUND	2
EN GOD PLATS	2
STEN	9
VATTEN	11
METALL	12
HUR UPPLEVS STEN, VATTEN OCH METALL	13
PLATSEN, HAMNPLAN	15
SYFTE	16
FRÅGESTÄLLNING	16
AVGRÄNSNING	17
ARBETSOMRÅDE	17
UTAN VÄXTMATERIAL	17
MÅLGRUPP	17
METOD	19
ARBETSPROCESSEN	20
GESTALTNINGSPROCESSEN	21
FAS ETT	21
FAS TVÅ	23
FAS TRE	25
FAS FYRA	25
RESULTAT	27
FÖRARBETE OCH SKISSER	28
HAMNPLAN, DET FÖRSTA BESÖKET	29
FÖRSTA SKISSANDE	34
VÅRA GODA PLATSER	43
PROGRAMPUNKTER	57
VISION	57
ANDRA SKISSANDE	58
TREDJE SKISSANDE	63
FÖRSLAGET	64
SNITT OCH ILLUSTRATIONSPLAN	64
ELEMENTEN	66
VISIONSBILDER	85

DISKUSSION	93
EN GOD PLATS	94
PERSONLIGA TANKAR KRING BEGREPPET EN GOD PLATS OCH DESS RELATION TILL VÅR GESTALTNING	94
INVENTERING OCH ANALYS AV HAMNPLAN MED HJÄLP AV GEHL OCH BELL	95
THOMPSON, CULLEN OCH LYNCH	96
VILKEN TYP AV PLATS ÄR HAMNPLAN?	97
PLATSENS KONTEXT	97
ELEMENTENS ENSKILDA BIDRAG TILL HAMNPLAN	97
PROCESSEN	99
ATT ARBETA MED PERSONLIGA PLATSER	99
ATT GESTALTA MED ENBART STEN, VATTEN OCH METALL	100
SKISSANDET	100
FELKÄLLOR	101
ATT UTVECKLA OCH TA MED OSS	102
REFERENSER	104
BÖCKER	105
ARTIKLAR	106
INTERNET	106
BILDER	106

fig.2 Stenmur i Stockholm.

INTRODUKTION

I det här kapitlet beskrivs grundidén till hur arbetet tar form. Läsaren introduceras för begreppet *en god plats*, olika synsätt på design och dess grundläggande byggstenar. Vi redogör för hur materialen sten, vatten och metall används och ses på samt varför vi valde att jobba utan växtmaterial. Kapitlet förklarar vad som ledde fram till syftet och frågeställningen. Syftet med arbetet är *att undersöka möjligheter till landskapsarkitektur som ska uppnås med begränsat materialval*.

BAKGRUND

Under landskapsarkitekturprogrammet i Uppsala var den första kursen en introduktion i landskapsarkitektens översiktliga metoder. Ett delmoment i denna introduktionskurs var att vi i grupper på fem till sex personer skulle hitta en *god plats* och sedan implementera en förändring på platsen. Vi var begränsade att hitta den goda platsen inom Ultuna campusområde, området var okänt för de flesta av oss. I och med att området var nytt baserades valet i stort på det första intrycket av platsen. Motiveringen för *god* var att platsen skulle väcka positiva känslor. En insikt redan då var att beskrivningen av vad som gör en plats god är subjektivt.

Senare under utbildningen undersökte vi studenter vad det är som gör en plats *god* konstant. I formlära och de renodlade estetiska kurserna på programmet fick vi lära oss om *genius loci*, platsens själ, uppfattningen av en plats som kan

vara väldigt personlig. Majoriteten av litteraturen i utbildningen handlade om olika aktörer inom yrket som försöker sätta ett finger på vad som kan bidra till att en plats, stråk, torg, park eller innergård blir en god plats. I takt med försök att skapa goda platser och att försöka förstå vad som gör en plats god, sker lärdom genom erfarenhet för vad som fungerar och inte fungerar.

I början av arbetet var målsättningen att återskapa en park med enbart hårda material. Till en början fastnade vi i begreppet park och började därigenom istället undersöka vad för typ av platser vi personligen föredrar. Vi började undersöka vad en god plats innebär för oss och återkopplade detta till vår första uppgift i skolan. Det här arbetet har på så sätt fått ett fokus och bygger vidare på att utforska vad en god plats är. Med hjälp av begränsningar i materialval sökte vi att bättre definiera vad som gör offentliga rum goda.

EN GOD PLATS

I strävan att förstå vad en god plats är undersöker vi både en personlig och teoretisk bakgrund. Eftersom arbetets fokus ligger på ett praktiskt experimenterande i material och funktioner, börjar vi med att se till oss själva vad vi personligen anser är och bidrar till en god plats. Detta görs genom att se till våra personliga upplevelser och minnen till en plats.

Utöver detta undersöker vi teoretiskt vad som är bidragande till en god plats. Vi valde att arbeta med både teoretiker vi tidigare arbetat med och inte tidigare arbetat med, ändock väletablerade inom professionen.

Vi valde Jan Gehl för hans undersökningar inom sociala interaktioner i stadsrummet och hans sammanfattningar av kriterier som är lättarbetade och enkelt applicerbara för vårt slutmål. Simon Bells arbete med att sätta begrepp kopplad till

visuell design anser vi är en bra modell vi kan använda för att kunna beskriva platser i ord, som vi sedan kan översätta till en ny gestaltning. Gordon Cullen tar vi stöd utav för att vi vill lyfta hans tankar kring "Serial Vision". Att jobba med slutna siktlinjer och plötsliga öppningar är något vi anser lyfter en plats. Ian Thompson är ett nytt namn för oss och tillkom för hans teori att kunna utvärdera platserns design, där metoden att använda "trivalent design" stödjer ett tydligt och bra sätt att dela upp och se på en plats. Kevin Lynch används på grund av hans teori kring läsbarheten av stadsrum och idéer kring stadsdesign som tillfällig konst. Lynch skriver också om vikten av hur ens egna landskapsbild påverkas av uppväxtort, något som stämmer väl in med detta arbete.

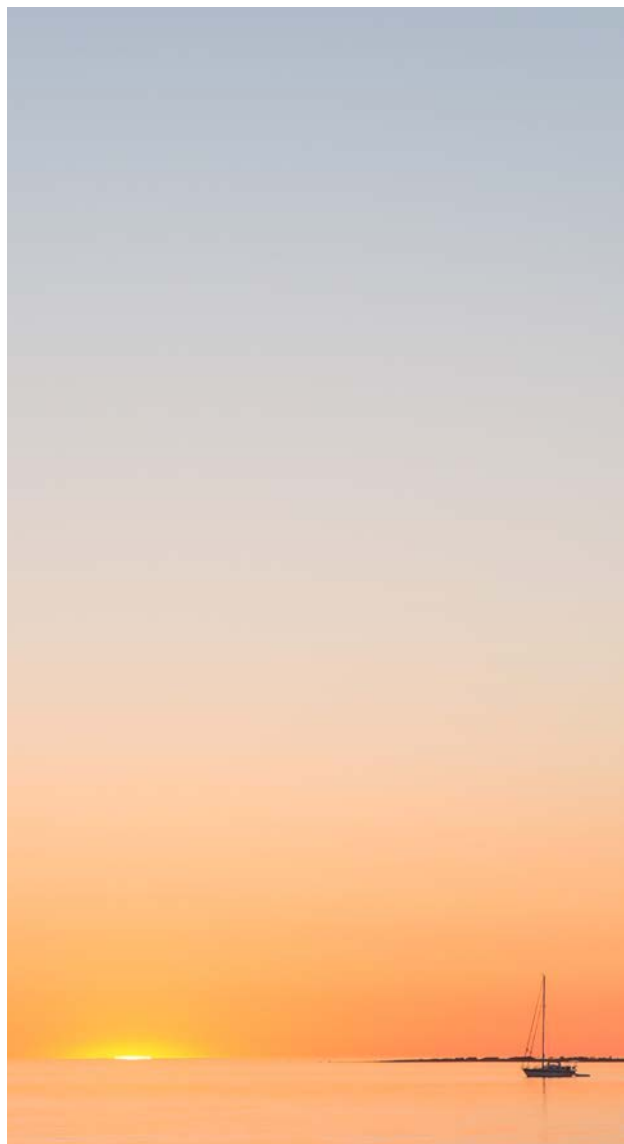

PERSONLIG BAKGRUND

I jakten på att försöka definiera vad som gör en plats bra för oss hittade vi gemensamma nämnare främst i sten, vatten och metall. Skärgårdsmiljöer, berg i dagen, rinnande vatten, öppna ängar med skog i bakgrund och stränder, är några former av vad vi anser är goda platser. Stark anknytning till upplevelser, minnen, uppväxt, ens egna personlighet och moraliska kompass är alla avgörande för vad vi anser är en god plats.

Skärgårdsmiljö och berg i dagen vittnar om att sten, som ett robust och brutalt element, kan formas av naturen och ges en väldigt mjuk och varm känsla. En av anledningarna till att vi båda gillar skärgårdsmiljön och stränder är att de har en stark koppling till sommaren med uppvärmd sand och sten, frisk luft och en natur som är bearbetad och eroderad så pass att den får en egen karaktär, något finare. Förutom sten och vatten gillar vi båda metall som material. Polerat stål bland högteknologiska stilrena moderna städer. Rostiga stål balkar i ett övergivet industriområde, båda miljöerna vittnar om en förmåga att stå emot slitage och utomstående krafter och bibehålla sin karaktär.

Därför lockar bortglömda fabriksområden, ruiner och andra bebyggda lämningar oss båda. Metall som material definierar för oss till exempel det moderna, framtiden, det åldrade och övergivna, råhet och modern konst. Sammanfattningsvis dras vi båda till platser med robusta material för att de har motståndskraften att kvarstå, men som samtidigt långsamt bryts ner och eroderas. I samklang med detta robusta är vatten något dynamiskt och levande.

fig.3 Vackra sommarkvällar i solen skapar minnen genom en kombination av värmen mot huden samt vackra vyer. Halmstad 2015-07-01

fig.4 En kombination av vatten och sten ger ett kraftfullt intryck. Halmstad 2016-12-24

TEORETISK BESKRIVNING

Det här avsnittet undersöker hur författare som har en koppling till landskapsarkitektur och planering ser på vad som gör en plats god. Sällan uttrycker författare bokstavligt vad som gör en plats god men tangerar ofta på definitioner och kriterier för vad som är positivt för upplevelse och utformning av rum i städer.

Tom Turner (1996), Brittisk trädgårdshistoriker och landskapsarkitekt, undersöker begreppet "Landscape architecture" i syfte att bättre beskriva yrkesrollen. I sitt sökandet upptäckte han att ordet "Landscape" är en term som användes under 1500-talet av målare. Turner säger att "A 'landscape' was a special kind of place: an ideal place", hans slutsats kring begreppet "landskap" resulterar i "The aim of landscape design is to make good outdoor places." (Turner 1996, s.148).

Ian H. Thompson, landskapsarkitekt och filosof i grunden, bygger vidare på Turners påstående om att landskap kan definieras som en god plats genom att ge ytterligare definitioner av hur en god plats och landskap är sammankopplade;

"Landscape design is the art of making good outdoor places.

Landscape architecture is the art of making good places by the preparation and supervision of contracts.

Landscape management is the art of managing places to make them better.

Landscape science is concerned with seeking knowledge about good places.

Landscape planning is the art of planning good places."

(Thompson 2000, s.3)

Slutsatsen blir då att även om författarna, Kevin Lynch, Jan Gehl, Simon Bell, Gordon Cullen eller Ian H. Thompson inte använder begreppet *en god plats* så är det *den goda platsen* som är syftet med deras arbete. Vidare följer en sammanfattning av författarnas tolkningar på vilka kvaliteter som bidrar till utemiljön.

JAN GEHL

Kvaliteter är det centrala begreppet som Jan Gehl (2006, 2010) tar upp i sina böcker *Cities for people* och *Life between buildings*. Gehl (2006) utgår ifrån människan och hur stadens rum kan skapas eller förbättras för att tillgodose goda kvaliteter, Gehl kallar det för en humanistisk planeringsprincip. Han tar upp den mänskliga dimensionen och dess skala i förhållande till stadsrummet. Även om Gehls (2006) fokus ligger i den storskaliga planeringen så lyfter han att designen av den minsta detalj på varje specifik plats har en avgörande roll för att det ska fungera.

Gehl (2006, 2010) tar upp tre typer av aktiviteter som är avgörande för goda kvaliteter: *nödvändiga*, *valbara* och *sociala* aktiviteter. De nödvändiga handlar om vardagsuppgifter som till exempel att vänta på bussen eller lämna barnen på dagis. De valbara aktiviteterna handlar till exempel om att stanna och titta på utsikten eller sitta i solen och njuta. De sociala aktiviteterna kräver andra människor i stadsrummet, möjligheten att se och interagera med andra. Han påstår att de valbara aktiviteterna upptar majoriteten av de mest attraktiva och populära aktiviteterna i stadsrummet (Gehl 2010). Vädret påverkar de olika aktiviteterna, som namnet antyder så förekommer nödvändiga aktiviteter oavsett väder medan de valbara aktiviteterna bara ökar i takt med att vädret blir bättre. Förutom storskalig planering värderar Gehl (2006) de sociala aspekterna då han anser att det funnits för lite forskning kring denna kategori.

En kvalitet i staden handlar om möjligheten att stanna till på platser, ofta planeras sittplatser, en kvalitet som enligt Gehl (2010) ofta glöms är viljan att stå. Att spontant stanna till kan göras sporadiskt men om en person däremot ska stanna en längre tid tenderar den att aktivt söka den så kallade "kanteffekten" (Gehl 2010). Gehl menar att människor söker sig till kanter för att det kan finnas former, detaljer och texturer som tillåter att fysiskt luta sig mot dem. Människor söker sig också till kanter för att de ger visst skydd mot väder och vind, för att få fria siktlinjer framåt och skydd bakåt men också för att inte uppfattas stå helt ensamma. Även möjligheten att luta sig mot objekt som "Bollards" placerade runt Sienna torget

är uppskattade element som ofta används (Gehl 2010).

Avstånd både i form av vad som kan uppfattas, samt i koppling till sociala interaktioner är något Gehl (2010) tar upp. Gehl hävdar att gamla torg ofta har mått som innebär att oavsett var en person står kan personen uppfatta allt som händer på torget. Människan kan börja urskilja andra människor på 100 meters avstånd men det är först vid 50-70 meters avstånd personen börjar kännas igen. Avstånden för olika sociala aspekter är, 0-45 cm för intimt avstånd, 45-120 cm är personligt avstånd, 1,2–3,7 m är sociala avstånd medan allt däröver är publika avstånd (Gehl 2010). En armslängd är ett bra avstånd som människor använder för att känna sig trygga och säkra i offentliga situationer bland folk som inte känner varandra (Gehl 2010).

Gehl (2010) avslutar boken, *Cities for people*, med att sammanställa kvalitetskriterier gällande upplevelsen av staden i ögonhöjd, med andra ord, promenadlandskapet som han delar upp i tre huvudkategorier, *skydd*, *komfort* och *njutning*, med respektive underkategorier som ett hjälpmedel i planeringen.

Att ha uppnått dessa kvaliteter är inte ett facit på att platsen anses vara goda, Gehl (2006, 2010) menar att en plats är god först när man ser att folk använder den under längre perioder och att det finns sociala interaktioner på platsen. Men med förbättrad kvalitet ökar chanserna till de sociala interaktionerna och därav möjligheten för staden och dess rum att anses som goda (Gehl 2010).

KEVIN LYNCH

Kevin Lynch (1964) skriver i boken *The image of the city* att stadsdesign är ”temporal art”, det vill säga tillfällig konst, likt musik eller skulpturer av is. Lynch motiverar detta med att det inger glädje att kolla på en stad, där arkitektoniska element och konstruktioner tar upp en massa och har en livscykel. Lynch (1964) liknar stadsdesign med musik och menar att det sällan går att skapa en sammanhängande sekvens på grund av att staden ses från alla möjliga håll av alla invånare. Enligt Lynch (1964) är *tydligheten* och *läsbarheten* i staden en av de viktigaste visuella kvalitéerna, förmågan att kunna känna igen och se mönster. Lynch (1964) definierar inte vad som gör en enskild plats *god* utan fokuserar på hela den sammanhängande staden, i den bemärkelsen blir det tydligt att en plats som skall vara god kräver en koppling eller gott förhållande med omgivningen.

Fortsättningsvis beskriver Lynch vikten av landskap och landskapsbilder, där ens egen uppväxtort har stor vikt av hur man uppfattar landskap och stad:

”A striking landscape is the skeleton upon which many primitive races erect their socially important myths. Common memories of the ”home town” were often the first and easiest point of contact between lonely soldiers during the war. A good environmental image gives its possessor an important sense of emotional security. He can establish an harmonious relationship between himself and the outside world. This is the obverse of the fear that comes with disorientation; it means that the sweet sense of home is strongest when home is not only familiar but distinctive as well.”

(Kevin Lynch 1964, s.4-5)

Det här citatet stärker uppfattningen av att en god plats eller tydligheten av en plats gynnas av kopplingar till ens uppväxt och emotionella band till landskap. Med detta säger också Lynch att motsatsen till rädslan och känslan av att vara vilse är att se kopplingar till ens egna uppväxtort, trygghet.

GORDON CULLEN

Gordon Cullens (2009) huvudfokus i boken, *The Concise Townscape*, handlar om det visuella, detta i relation till människan. Cullen (2009) menar att det nästan uteslutande är genom visualitet som vi uppfattar vår omgivning. När han skriver om förändringar så handlar det om visuella förbättringar som även kan leda till förbättrade funktioner.

Visuella intryck av vår omgivning menar Cullen (2009) skapar känslomässiga reaktioner. Han beskriver tre kategorier för att förstå varför, *optik*, *placering* och *innehåll*. Under optik beskriver Cullen vikten av "Serial vision", ett begrepp kopplad till ett rörelsemönster i staden där man i sin framfärd har både monumentala objekt eller byggnader att sikta in sig på. Därutöver hur man med överraskande moment och utforskandet hjälper till att skapa känslomässiga reaktioner. Placering handlar om förhållandet mellan sin egna kropp och stadens olika delar samt känslomässiga reaktioner kopplade till dessa förhållanden (Cullen

2009). Placering kretsar kring begrepp som till exempel, *bär*, *där* eller *det*. Det kan handla om hur vi får känslan av svindel eller klaustrofobi då vi besöker höga klippor eller djupa dalar. När det kommer till innehållet så handlar det om saker som till exempel, stil, texturer, färger, ålder, skala och karaktär (Cullen 2009).

Enligt Cullen (2009) skapas ofta miljöer som har en tendens att upplevas som tråkiga. Då fokuset inte enligt honom berör den bästa lösningen, utan handlar om symmetri, balans och perfektionism under planeringsfasen. Detta menar han är på grund av att vi lätt fastnar i anpassningsbarhet under planeringen. Han menar att vi med mänsklig påhittighet, värme och kraft istället kan skapa nya mönster i förhållande till optik och placering för att skapa hem för människan. Cullen (2009) anser att staden behöver få en sammankoppling av de olika visuella delarna samt vikten av upptäckande och tillfredsställelse.

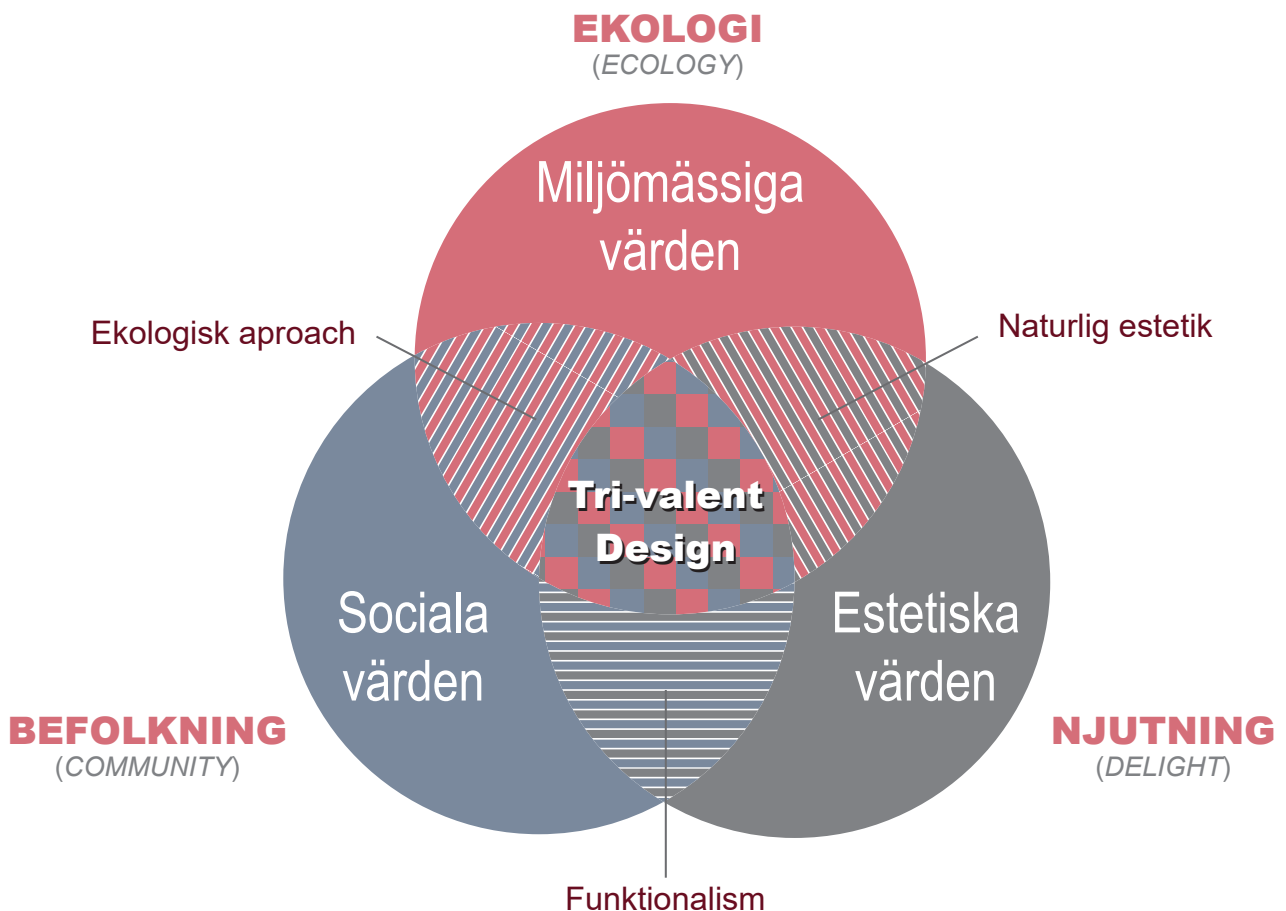

fig.5 Överlappande värdefält inom landskapsarkitektur, återskapad illustration (Thompson 2000, s.7)

SIMON BELL

Simon Bell (2008) tar i sin bok *Elements of visual design in the landscape* upp ett antal begrepp kopplat till landskapsdesign och den visuella uppfattningen. Anledningen till att Bell tar upp de visuella aspekterna är för att det visuella utgör cirka 87 % av mänsklig uppfattning. Bells teori är uppbyggt i tre kategorier, *grundläggande element*, *variabler* och *organisation*. Dessa har sedan ytterligare underkategorier (se fig.18) med begrepp för att beskriva en plats med rumslig koppling. Bell (2008) nämner inte specifikt vad en god plats är men skriver att god design uppstår när variablerna och organiseringen av en plats är positiva och harmoniska, likaså skapas en dålig design när variablerna och organiseringen är negativa och i disharmoni, oavsett personlig smak och preferenser.

Fortsättningsvis skriver Bell (2008) att det är sällsynt för elementen att existera för sig själva, isolerade. Gränsen eller en tydlig definition av ett element kan vara svårt att fastställa och avståndet från vart man upplever ett element har påverkan på vilket typ av element man ser. Med detta i åtanke krävs det att man kan beskriva en plats med fler än bara ett begrepp för att precisera och förtydliga. Bell (2008) förklarar detta genom att flera enkla punkter i exempelvis en följd blir en linje, i ett verkligt scenario kan tät växtlighet i form av träd bilda murar eller särpräglade ytor. Angående underkategorin för organisation anser Bell (2008) att det ultimata visuella målet för alla olika sorters design är balans mellan enhetlighet och diversitet, samtidigt som platsens själ respekteras. Med enhetlighet menas att olika delar av en design skall kunna relateras till varandra för att skapa en helhet, bland detta spelar organisationen av en designs beståndsdelar in. En annan viktig komponent för enhetlighet, för nya element i ett befintligt urbant landskap, är att element behöver följa en kontinuitet och textur och samtidigt sticka ut, en skör balans att uppnå (Bell 2008).

IAN H. THOMPSON

Ian H. Thompson presenterar i *Ecology, Community and Delight* (2000) en hypotes kring att de mest positiva värdena inom landskapsdesign hittas inom de tre kategorierna, *estetiska*, *sociala* och *ekologiska*. Han presenterar dessa kategorier i ett tredelade ramverk, *tri-valent design* (se fig.5) som kan användas för att utvärdera gestaltungsförslag.

I Thompsons (2000) undersökning vad ekologi innebär uttyder han olika definitioner och sidospår för hur begreppet ekologi kommit att tolkas och formats genom historien. En stor del av ekologins innebörd för landskapsarkitekten handlar om landskapsetik, vad landskapsarkitekten väljer att prioritera, eller snarare hur estetik och sociala värden tummas på för att bättra de ekologiska aspekterna. Thompson (2000) frågar sig själv ifall ekologin kan appliceras som ett filter i efterhand, när de estetiska och sociala värdena redan applicerats. Som motargument till ett homocentriskt, människan-först synsätt skriver Thompson (2000) däremot att detta synsätt, att inte prioritera ekologi i en allt mer ekologiskt medveten värld kan ses som konservativt av de starkt ekologiskt lagda.

Thompson (2000) skriver hur det ekologiska tänket tog fäste under 1960-talet, där en publikation från Rachel Carson, *Silent Spring*, beskrev insektsmedlets fara för allt liv på jorden. I Thompsons (2000) granskningar av begreppet ekologi finns det starka frågeställningar huruvida landskapsarkitekten faktiskt hjälper inom det ekologiska. Ställningstaganden blir politiskt och moraliskt lagda och begrepp samt livsstilar som eco-facism beskrivs som motreaktioner till att den individuella människan har sina egna rättigheter. I slutändan, fortsätter Thompson, handlar det om att balansera det miljömässiga, estetiska och sociala samt att det inte finns en hierarki sinsemellan.

Ett sätt att uppnå estetika upplevelser på en plats är att uppnå skönhet. Skönhet är ett begrepp som använts historiskt under en lång tid, redan

de gamla grekiska filosoferna Platon och Aristotle använde detta begrepp och uppkom med sju kvalitéer för att uppnå detta (Thompson 2000). Han beskriver också att endast skönhet inte är det enda viktiga då estetik handlar om fler aspekter. Thompson (2000) använder Kaplans teorier som säger att utforskande, och upptäckande kan påverka vår uppfattning av platser som ett exempel. Han konstaterar att estetik inte heller ska vara en "bestämd" fråga utan att nyskapande och experimenterande ska få påverka kommande design. Han poängterar att man inte ska frångå gammal design,

"Conversely, what is fresh or new need not be elevated over what is traditional. Tastes may vary over time, but it is certain that if a particular quality or style has once appealed, it has the capacity to do so again."

(Thompson 2000, s.32)

God design innebär enligt Thompson (2000) att designen uppnår alla tre värden, estetiska, sociala och ekologiska. Att den idealiska platsen uppnår maximala värden inom alla tre kategorier. Men han poängterar också att det inte går att värdera de olika kategorierna sinsemellan. En design som tar hänsyn till alla tre kategorier behöver samtidigt inte vara bättre än en design som har maximerat värdena inom bara en kategori (Thompson 2000).

"[...] and there is a large degree of consensus about what constitutes good design. Sensitivity to the qualities of place must come high on the list, as must an understanding of spatial scale and skill in detailing. Landscape architects are impressed by designs that function well - that meet the social needs they address, and also by designs which, through firmness of construction and basis in sound ecology, are enduring or sustainable."

(Ian Thompson 2000, s.89)

Thompson poängterar också vikten i att ta hänsyn till platsens lokala karaktär och *genus loci*.

STEN

EGENSKAPER

Jordskorpan består av bergarter som i sin tur är uppbyggda av mineral (Stenhandboken 1968). Mineral förekommer främst som kemiska föreningar och ibland som rena grundämnen, till exempel guld och koppar. Bland bergarterna som finns i jordskorpan är det vissa som är mer eller mindre dominerande än andra, vissa är enklare att känna igen än andra. Enligt Stenhandboken (1968) används följande kriterier för att identifiera ett mineral utan hjälpmedel; färg, hårdhet, klyvbarhet, ytornas utseende och ibland kristallform. På hårdhetsskalan, numrerad 1-10 där 10 är hårdast och 1 minst hårt, finns diamant på plats 10 och talk och gips på skala 1 respektive 2.

Dessa geologiska klassificeringar är viktiga att ha med inom gestaltning. Med hjälp av hårdhetsskalan går det till exempel att ta reda på vilka bergartsbildande mineral som lättast kommer ta skada inom offentlig gestaltning. Granit består i huvudsak av kvarts, glimmer och fältspat (SGU 2019). Granit är en eruptivbergart (magmatiskbergart) som genom sin bildning, från smält form i jordens inre sedan svalnat långsamt under tryck och seismisk aktivitet fått särskilda egenskaper (Stenhandboken 1968). Granit används ofta i offentlig miljö och har en hårdhet på cirka 6-7. På hårdhetsskalan förklaras detta med, ”med stor svårighet repas med kniv” (Stenhandboken 1968, s.11). Om effekten istället är att användning och slitage på ytor ska synas i offentlig miljö kan en bergart som är placerad lägre på hårdhetsskalan användas där slitage lättare framstår.

I Stenhandboken (1968) förklaras att geologins vedertagna benämningar och klassificering inte nödvändigtvis stämmer överens med den klassificering som används inom sten- och byggnadsindustrin. Det förklaras att det snarare pratas om stensorter än bergarter, att yrkespraxis och stenindustrin har egna benämningar (Stenhandboken 1968). En stensort kan till exempel vara granit, som inom sten- och byggnadsindustrin omfattar flera olika bergarter. Som stensort kan graniten således innebära Gabbro, Diabas och Gnejs, men att de snarare beskrivs efter färg och brytningsort. Till exempel kan svart granit användas som generellt namn istället för gabbro då de är kvalitativt lika rent

byggnadstekniskt (Stenhandboken 1968). En av de starkast kopplade egenskaper till sten är dess resiliens mot nedbrytning och har därför använts genom historien för att skapa monumentala platser och objekt som ska existera i framtiden, till exempel gravstenar (Fareilly 2009). Stenmaterial är hårdiga mot mekaniska påverkningar, men formbar med verktyg. Sten står emot röta, vind och brand och har funnits gott om genom tiden (Stenhandboken 1968).

fig.6 Skarpt skuret berg. Stockholm 2017-05-28

STEN I ARKITEKTUR

Exempel på stensorter som bryts i Sverige är marmor, kalksten, skiffer, sandsten och täljsten. Brytningsorten ger också en säregen färg och textur för varje stensort. Användningen av dessa stensorter har en hög omfattning, till exempel husbyggnader, golv och trappbeläggningar, fönsterbänkar, ut och invändiga väggbeklädnader, markbeläggning i trädgårdar, socklar, takbeläggningar, invändiga detaljer, portdetaljer, skulpturer, möbler, murar, gravvård, gatu- och vägbyggnader samt vattenhantering (Stenhandboken 1968). Sten har hög tryckhållfasthet men låg böj och draghållfasthet, dessa egenskaper har gjort det logiskt att konstruera med valv, för portar och öppningar av rum, utan att materialet utsätts för påfrestningar. Att konstruera med stenvall tillämpades i stor omfattning först av romarna, som sedan förfinades arkitektoniskt och uttrycksfullt sebart bland de gotiska katedralerna (Stenhandboken 1968).

Under modern tid har natursten gått från att vara ett konstruktionsmaterial till ett beklädnadsmaterial, tyngden och dess värmeledningsförmåga är nackdelar i jämförelse

med mer moderna konstgjorda material. Däremot finns det en säkerhet i att veta stenmaterialets egenskaper, sten som byggnadsmaterial och beklädnadsmaterial är fortfarande använt i stor utsträckning, ett tidlöst material som kan trotsa århundraden om det används rätt (Stenhandboken 1968)

Sten som byggnadsmaterial är ett av de äldsta byggnadsmaterialen och använt av de stora högkulturerna för tempel och gravmonument (Johansson 2007). Påsköns stenstatyer, stonehenges stenformationer, parthenon på akropolis, den kinesiska muren, egyptens pyramider och de aztekiska templen i sydamerika visar alla på en otrolig arkitektonisk förmåga hos sten som material, inte nog att motstå tid och erosion (Fareilly 2009). Sten bland storslagna byggnationer visar också på människans förmåga att skapa med sten från en tidig ålder (Fareilly 2009). Förutom storslagna tempel och underverk, återfinns sten som minnesupprättelser i enklare former, till exempel runstenar i nordn, men också som noga gestaltade och simplistiskt meditativa trädgårdar i öst, tex Ryōan-ji, stenträdgården i Japan (Gustafsson 1996).

fig.7 Detaljer av olika sorters sten på Markuskyrkan i Venedig. Venedig 2018-04-26

VATTEN

EGENSKAPER

Catherine Dee (2003) skriver i boken *Form and Fabric in Landscape Architecture* att vatten är ett primärt element inom landskapsarkitektur. Dee (2003) skriver att vatten har ett stort rekreativvärde och gynnar biologisk mångfald. Vatten är i sig en källa för liv och har haft ett fundamentalt värde för olika kulturers överlevnad. Vattenmiljöer är sensoriskt dynamiska på grund av vattens förmåga att reflektera himlen och väder. Vattnets egenskaper ändras drastiskt i samklang med sol, regn, molnighet, starka vindar eller stiltje (Dee 2003). Vatten förändrar landskapsbilden drastiskt. Vare sig det är tät dimma över en å eller en dal, en sjö som blir till is under vintern och helt plötsligt suddar ut gränsen mellan strandkantens rumsligheter, eller, en livlig vårfod i skogen så definierar vatten en plats eller en landskapskaraktär.

VATTEN I ARKITEKTUR

Förutom avlopp, dagvattenhantering, rening och dricksvatten integrerat i våra moderna samhällen finns vatten inom arkitektur i olika skalor. Vanligt förekommande är fontäner på torg och parker. Mindre dammar eller vattenkroppar bland tät bebyggelse har mänsklig skala och ger både rekreativvärden och habitat för växt och djurliv. Vatten kan inom arkitektur också finnas i rörlig form, till exempel som vattenvägg sammankopplat med fontäner samt vattenstråk och vattenspeglar. Dee skriver att vatten i rörelse kyler ned, animerar visuellt och skapar ljud bland rumsligheter. Ett exempel på hur vatten kan användas inom arkitektur på detta sätt är Keller Fountain Park i Portland, Oregon där vatten flödar över släta kvadratiske stenytor i ett system av vattenfall. (Dee 2003)

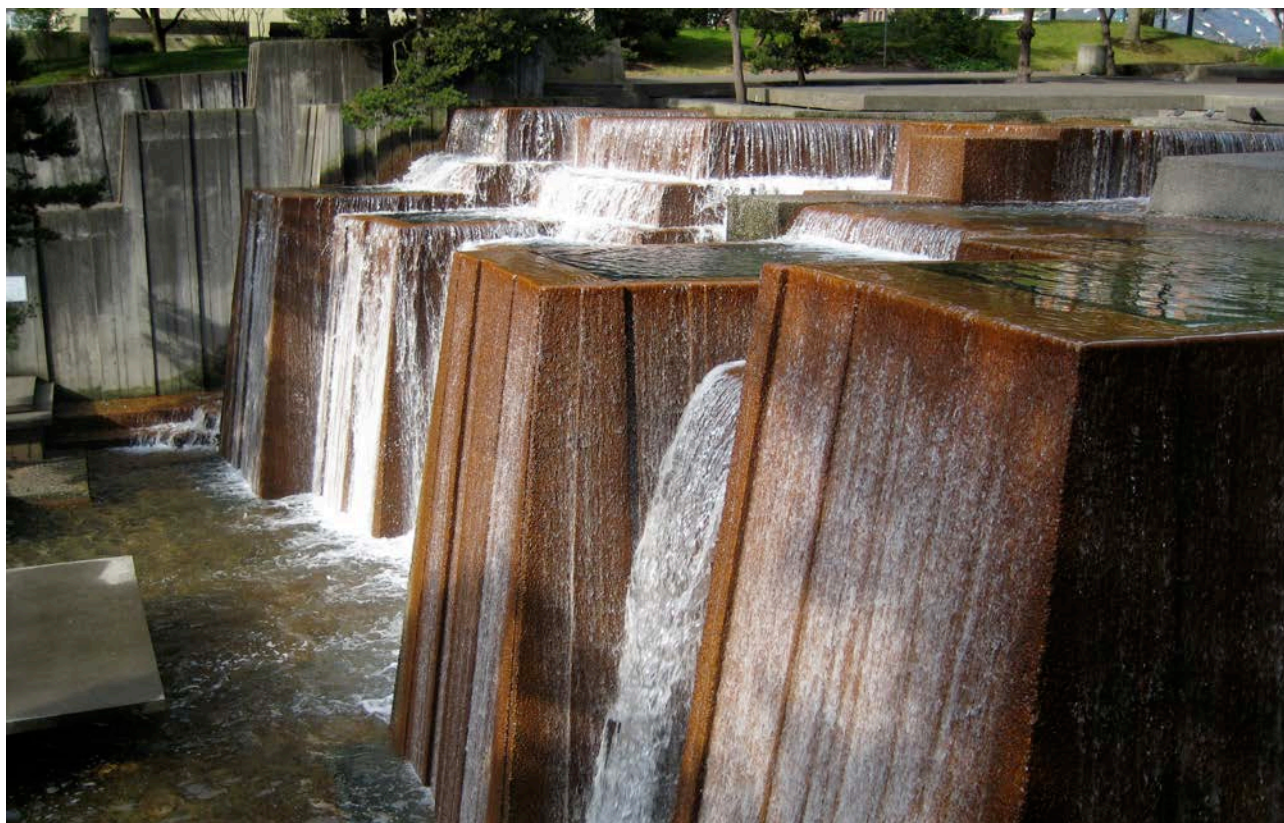

fig.8 Ira's Fountain en del av Keller Fountain Park skapar ett starkt intryck med hjälp av vatten. ©Phil Whitehouse. Portland 2008-07-26 (CC BY 2.0)

METALL

EGENSKAPER

Majoriteten av metallanvändningen inom byggindustri, landskapsarkitektur och arkitektur förekommer inte naturligt, utan kräver framställning genom energikrävande produktion och- utvinningsprocesser (Zimmermann 2010). Egenskaperna hos metall varierar stort beroende på dess materiella uppbyggnad som framställs under produktion. Stål används till exempel som byggnadsmaterial på grund av dess styrka, hårdhet och låga värmeutvidgning, alltmedan koppar till exempel används för sin färg och motståndskraft mot korrosion. Metaller som används inom byggnation och arkitektur är nästan alltid förbättrade eller optimerade för sitt ändamål med hjälp av legeringar, det vill säga en kombination av en metall och annat grundämne. Stål är en legering av järn och kol, där kolhalten reducerats till max 2%. Bland järn och stål finns det variationer i egenskaperna och framställning, halten kol och legeringsblandningar som gör att de bli mer eller mindre lämpliga för olika ändamål. Gjutjärn ses som skört och efter en gjuten form skapats bearbetas gjutjärn ej vidare i nämnvärd grad förutom färgning eller ytbehandlingar (Zimmermann 2010). Färgerna hos metaller varierar stort, koppar kan ha grön polering eller nyanser av rostbrunt (Zimmermann 2010). Bearbetningen av rostfrittstål kan ge en variation av olika färger till exempel grön, mörkblå, polerade silvernyanser, svart och mörkrött (Zimmermann 2010).

METALL I ARKITEKTUR

Metall som byggnadsmaterial finns i nästan alla våra moderna konstruktioner men konsten att framställa järn utvecklades för 3500 år sedan kring Svarta havet (Johansson 2007). Smideskonsten utvecklades senare under 1200-talet och vid 1800-talet göts allt från köksredskap till broar. År 1856 framställs stål med nya metoder som innebar en lång utveckling av stålprodukter inom arkitekturen (Johansson 2007). Ett karaktäristiskt exempel av de mer igenkännliga arkitektoniska byggen i metall är Eiffeltornet, som består av 7,300 ton järn (SETE 2019). Inom landskapsarkitektur syns ofta metaller bland detaljer och accenter men ibland som enorma landmärken, som Eiffeltornet.

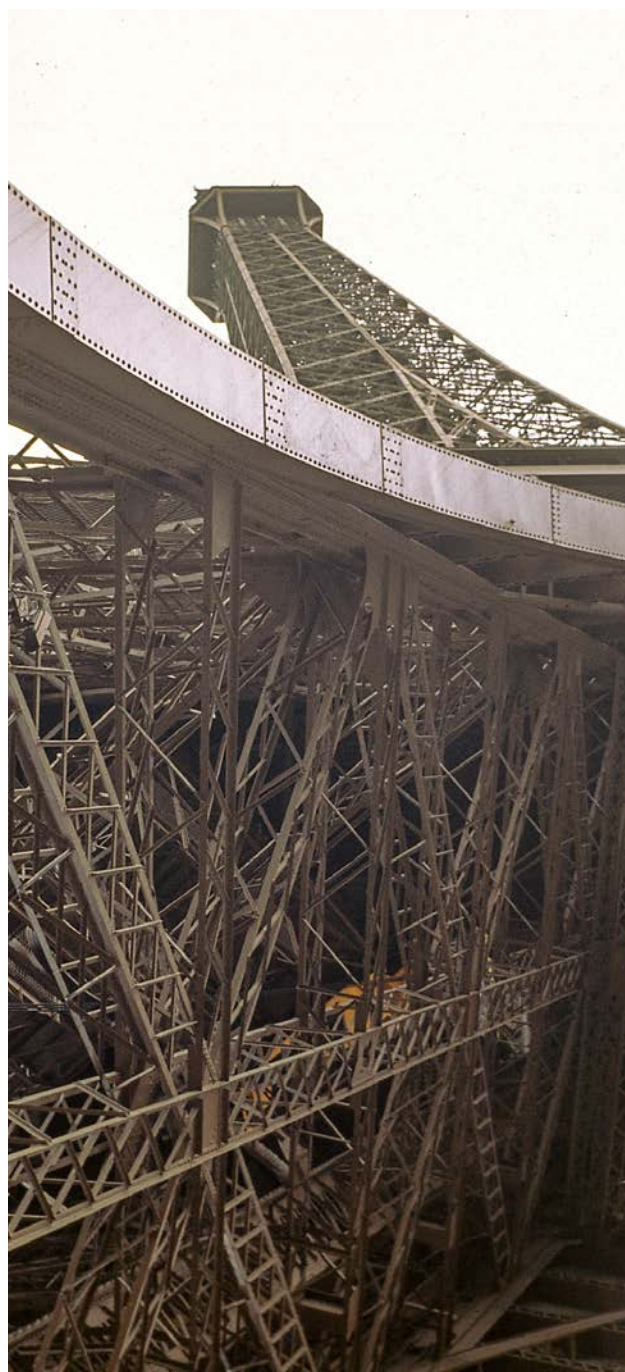

fig.9 En del av Eiffeltornets 7,300 ton järn. Paris 1997-06

HUR UPPLEVS STEN, VATTEN OCH METALL

I stenhandboken (1968) beskrivs sten som något iögonfallande, tidlöst, ett färggistrande mikrokosmos. Stenhandboken beskriver hur viktigt det är för människor att kunna uppskatta ett materials skönhet, känslan av ett material, som direkt kan tilla våra sinnen.

Kinesisk och Japansk byggnadskonst har länge haft denna känsla, där en utpräglad uppskattning av fältsten, stora stenblock i jorden, haft ett väldigt stort estetiskt värde och varit centrala i arkitekturen (Stenhandboken 1968).

Stenmaterial har haft en kraftig påverkan på olika kulturer och på många sätt dominerat som byggnadsmaterial.

Hur ett material uppfattas beror på de egenskaper som sammanstrålar i upplevelsen av en plats. Desiree Johansson (2007) förklarar att materialens ytor kan beskrivas med begreppet "materialitet", ett materials uttryck. Johansson (2007) fortsätter att beskriva hur det visuella uttrycket är påverkat av ljus, mörkt, matt och blankt. Taktila egenskaper omfattar varmt och kallt vid beröring av material.

Johansson (2007) tar upp exemplet betong, som inte upplevs som betong ifall den är slipad och målad utan uppfattas som betong först vid beröring av materialet på grund av den låga temperaturen och hårdheten.

I *Stucco, stone and steel* introduceras läsaren för en nedbrytning av vad material eller massa innebär. En definition för engelska ordet matter;

"substance that can be experienced with the senses, occupies space and forms the basis of physical bodies." (Diedrich 2001, s.4) används för att dra specifika paralleller till just sinnen eller känslaintryck och kroppar. Diedrich (2001) drar parallellen till att en kyss också innefattar våra sinnen, kroppar och intryck, således kan material enkelt ses som en passion, en förkroppsligande av känslor. Upplevelsen av sten och metall kan därför vara väldigt känslsam.

Vår upplevelse i det moderna Sverige av sten och metall behöver inte vara beroende av gamla sägner eller en respekt och koppling till religion, utan kan i mångt och mycket ses på utefter dess råa egenskaper. Hårt, vasst, kallt, varmt, grovt, slät, blankt, tungt, slittåligt, stort och litet; är alla rättvisa beskrivningar av upplevelsen av sten och metall. Ett modernt synsätt på material inom arkitektur är att allt fungerar. Diedrich (2001) skriver att vi inte längre är begränsade av tekniska restriktioner och att det inte heller finns någon slags åsiktspolis i den liberala västvärlden. Det finns inte några tabun för vad som får och inte får användas, vad som inte är tillräckligt dugligt idag kan vara smart imorgon. Cortenstålets användning vittnar om det här synsättet, en metall som härstammar från tung industri, gick från att bli sedd som ett fint material inom konst till ett allmänt accepterat material inom offentliga miljöer och välanvänt inom landskapsarkitektur (Diedrich 2001).

fig.10 Birger utforskar texturen på de släta klipporna vid havet. Åland 2018-09-30

I en artikel från *Neuropsychologia* 45, skriver Moshe Bar och Mital Neta (2007, ss.2191–2200) att det finns en neurologisk koppling och uppfattning till mjuka och hårda former. De menar att människan har en fördomsfullhet, en preferens mot mjukare former, eller objekt med släta och runda konturer jämfört mot kantiga och hårda former. Detta kan innebära att människan på ett rent neurologiskt plan är programmerade att föredra mjuka lummiga former än kantiga former på grund av den naturliga kondition och evolution människan haft. Nedanför citeras Bar och Netas abstract hur människor rent biologiskt kan ha en benägenhet att föredra mjuka former:

” [...]people generally like objects with a curved contour compared with objects that have pointed features and a sharp-angled contour. This bias is hypothesized here to stem from an implicit perception of potential threat conveyed by sharp elements. Using human neuroimaging to test this hypothesis, we report that the amygdala, a brain structure that is involved in fear processing and has been shown to exhibit activation level that is proportional to arousal in general, is significantly more active for everyday sharp objects (e.g., a sofa with sharp corners) compared with their curved contour counterparts. Therefore, our results indicate that a preference bias towards a visual object can be induced by low-level perceptual properties, independent of semantic meaning, via visual elements that on some level could be associated with threat. We further present behavioral results that provide initial support for the link between the sharpness of the contour and threat perception. Our brains might be organized to extract these

basic contour elements rapidly for deriving an early warning signal in the presence of potential danger.”
(Bar, Neta 2007, s.2191)

Det här påståendet förklarar varför växtmaterial föredras framför sten och metall, där stora olikheter mellan mjukt och hårt framstår. Vatten kan upplevas på väldigt många sätt, Dee (2003) skriver att vattenfontäner firar vatten som ett livsgivande element och att en fontäns frodighet eller flöde attraherar folk till att interagera och leka. Fontäner eller konstruerade vattenelement inom den offentliga miljön kan upplevas som något lyxigt eller att ha kontroll över den naturliga omgivningen. Dee (2003) förklarar att vatten i landskap attraherar folk generellt, men att vatten i ett koncentrerat element, som ett *foci* kan attrahera eller ge upplevelser via ljud, textur, ljus, rörelse, nedkylning och vertikalitet. Exempel på vattenfoci är fontäner med höga vattenstrålar mot himlen, dryckesfontäner och vattenfall.

fig.11 Olika texturer på markbeläggningen ger skillnad i uppfattning av färg. Köpenhamn 2017-02-18

PLATSEN, HAMNPLAN

fig.12 Hamnplan sett från söder, skymtar både gång- och cykelstråk till vänster, stödmur till höger samt platsens omgränsande grönska. Uppsala 2019-05-22

Platsen för det här examensarbetet är Hamnplan, beläget i centrala Uppsala längst med Fyrisån. För uppgiften söktes en plats med social potential och ett neutralt formspråk. Kriterier för platsen var, *att den ligger i Uppsala, redan skulle vara hårdgjord, sakna växtmaterial, ligga centralt och vara offentlig.*

Syftet med dessa kriterier var att hitta en plats med utvecklingspotential att bli en plats i Uppsala med utstående karaktär. Det centrala läget ökar chansen för en hög aktivitet på platsen. När människor interagerar med varandra kring ämnen som vädret, eller saker som händer i närområdet skapas en social och aktiv plats (Gehl 2010). Stadsläget är också ett krav i detta arbete då Rodney Beaumont berättar i en intervju med Thompson (2000) att han anser att staden är den plats där design ska få vara spännande både kring

utformningen och livet på platsen, han anser att detta är acceptabelt då majoriteten av befolkningen bor i staden och att staden är en mänskligt skapad plats till skillnad från landsbygdens landskap.

Hamnplan lämpar sig också bra som en grund till vår gestaltning på grund av dess kala intryck och platta form. Trädraden mot Östra ågatan samt Stadsträdgårdens grönska i omgivningen till Hamnplan förstärker platsen.

Utöver att uppfylla kriterierna har platsen en potential tack vare sitt läge intill Fyrisån, dels får platsen koppling till vatten, dels får den bra vyer över Stadsträdgården och domkyrkans torn. På Hamnplan sammanstrålar samtidigt gång och cykeltrafik med restaurangbåtar, bilparkering och angoring för fartyg.

SYFTE

Att undersöka möjligheter till landskapsarkitektur som ska uppnås med begränsat materialval.

FRÅGESTÄLLNING

Vilka kvalitéer kan man uppnå i en gestaltning för Hamnplan, Uppsala, i enbart sten, vatten och metall?

AVGRÄNSNING

ARBETSOMRÅDE

En stödmur som löper längs med platsens östra sida och ett gång- och cykelstråk som angränsar till väst, stödmurens rätvinklade ändrar är naturliga

gränser mot norr och syd. Detta skapar ett naturligt arbetsområde då vi ansåg att både gång- och cykelstråket samt stödmuren skulle bevaras.

fig.13 Rödmärkat område för att förtydliga vårt arbetsområde av Hamnplan i Uppsala. Bearbetat Ortofoto0.25 från Lantmäteriet ©, hämtad [10 April 2019]

UTAN VÄXTMATERIAL

Ett gemensamt intresse för hårda material, möjligheten att få utforska och experimentera genom en tydlig avgränsning gjorde att vi valde att inte arbeta med växtmaterial. Detta val bidrog även till en unik inriktning och en

designutmaning som vi inte tidigare utforskat på landskapsarkitektprogrammet. Med denna utmaning behövde vi utforska möjliga substitut till växtmaterial, som vi kunde använda för att skapa en rumsligt god plats.

MÅLGRUPP

Som målgrupp har arbetet landskapsarkitekter och andra yrken som har att göra med den offentliga miljön. Landskapsingenjörer, trädgårdsarkitekter, konstnärer, designers, samhällsplanerare och projektörer i sitt breda spektrum är exempel på dessa yrken.

fig.14 Hyvklad kalksten, sitttyta på en bänk i Uppsala.

METOD

I det här kapitlet beskrivs arbetets metod. Vi beskriver hur inventering och analys gick tillväga på Hamnplan och hur vi använde metoder baserade på litteratur från Jan Gehl och Simon Bell för inventering och analys av personliga goda platser. För att förtydliga gestaltningsprocessen har den delats in i fyra faser. Kunskapsinsamling, textbearbetning och layout skedde löpande under arbetets gång.

ARBETSPROCESSEN

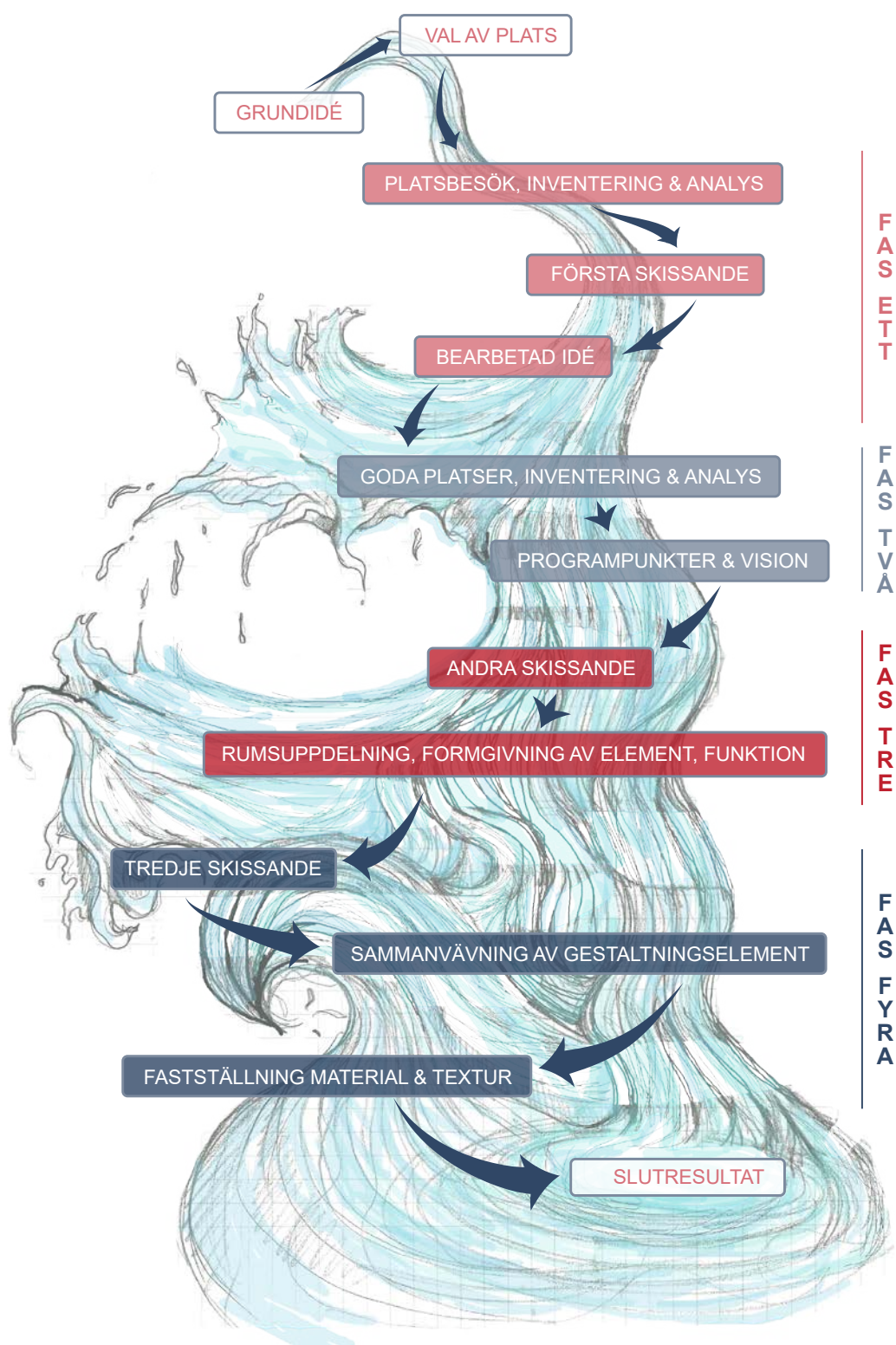

fig. 15 Likt ett flödande vatten, en vattenkälla eller ett vattenfall har gestaltungsprocessen accelererat, tagit ut svängar där det tillåts, samt formats i sitt flöde och av omgivning. Idéer har bearbetats och sedan strukits likt ett vattendrag som möter sitt slut, detta har försökt att efterliknas i bilden ovan, där skissande och bearbetning av idé ibland varit utlöpande bristningar i vattenflödet. I slutändan har det sammanhållna flödet mött ett lugnt och samlat slut.

GESTALTNINGSPROCESSEN

Under processens alla faser noterades alla skisser och papper med dagens datum för att kunna gå tillbaka, sammankoppla och reflektera över processen. Under skissandet används olika tekniker och material i syfte att se på saker från olika perspektiv. Skissandet för hand skedde med en blandning av färger, former och på olika papperstyper. Vi skissade också i 3D, i digitala modeller, men även i en fysisk modell i skala 1:100.

Efter varje gestaltningstillfälle sammanställdes den kreativa processen i en *skissdagbok*, boken fungerade som ett hjälpmedel för att enklare se vad som uppnåts eller vilka frågor som väckts. Dagboken är en svart fysisk skissbok där vi

varierade mellan att anteckna tillsammans, eller enbart en av oss. Vem som skrev i boken var den som kände sig mest manad att skriva för att få så utförliga summeringar av tankarna kring våra skisser. Anteckningarna var lösa tankar som kommit upp, summeringar, idéer att ta med till nästa gestaltningstillfälle eller små skisser. Dessa anteckningar fungerade som stöd att gå tillbaka till för att se i vilket skede vi tog upp de olika frågeställningar, samt vad som ledde till slutgiltiga beslut. Med hjälp av dagboken kunde vi enkelt se vilka idéer och tankar som har varit med sen dag ett, vilka som dykt upp med tiden samt vad som formats under processen.

fig.16 Uppslag i skissdagboken som visar på hur processen dokumenterats. Uppsala 2019-05-20

FAS ETT

HAMNPLAN, INVENTERING OCH ANALYS

Vi gjorde tre platsbesök samtidigt med skissandet för att förstå platsen bättre, detta för att underlätta eller lösa designfrågor samt ge oss en stabil grund för vår slutgiltiga gestaltning. Varje besök varade mellan en och två timmar. Vid alla platsbesök anlände vi till Hamnplan genom att parkera på platsen som biltrafikanter, vilket är platsens nuvarande huvudfunktion för att sedan vistas på området som fotgängare. Vi har sedan tidigare upplevt platsen som fotgängare och cyklister.

ANALYS

För att ta ställning till hur platsen kan vidareutvecklas och för att få en bättre förståelse av platsen gjordes en analys som grundar sig i inventeringen. Analysen sammanfattades i en analysplan. Gestaltningen påverkades av analysen antingen genom en förändring, bevarande, borttagning eller förstärkning.

INVENTERING

Det första besöket på Hamnplan gjordes en fredag, den första februari 2019 från klockan 11:00 till 12:00. Målet var att få ett första intryck och en förståelse för omgivningen. Vi tog fotografier att ha som underlagsmaterial. Det andra platsbesöket gjordes på förmiddagen onsdag den 13 Februari 2019 från klockan 9:30 till 11:30. Detta besök gjordes för att besvara frågor som väcktes under vår första skissperiod, så som klimataspekter

och skala. Vi dokumenterade besöket med hjälp av fotografier och anteckningar. Det tredje platsbesöket gjordes på förmiddagen tisdag den 19 Mars 2019 från 12:00 till 14:00, målet med detta besök var att få till ytterliggare inventering.

Efter det tredje platsbesöket gjordes en slutgiltig sammanställning av inventeringen och de tidigare upplevelserna, dessa strukturerades enligt *tabell.1*.

INVENTERINGSTABELL		
VAD	HUR	VARFÖR
Material	Undersöka på plats och känna på materialen.	Få kunskap om platsen, dra kopplingar till kommande gestaltning och se om platsen är tillräckligt hårdgjord.
Utrustning	Se på plats och känna på utrustningen.	Få kännedom och förståelse för vad som kan krävas på platsen.
Trafik	Upplevd, sedd på plats, omkringliggande vägstruktur sedd på karta.	Bättre förstå angöring, användning och flödet av trafikanter och besökare.
Ljud	Blunda och lyssna, upplevt helhetsintryck under kontinuerliga besök.	Undersöka om det finns positiva alternativt negativa ljud att åtgärda eller förstärka.
Vyer	Medvetet lyfta blicken och undersöka omgivningen medans vi besökte platsen.	Undersöka om det finns vyer värda att bevara.
Sammankoppling & Omgivning	Studera på plats, tidigare lokalkännedom, stöd från kartor.	Bättre förstå platsens helhetsintryck och förståelse för rörelsemönster.
Mått	Mätverktyg i digitala onlinekartor, Cad-data från Uppsala kommuns öppen data, mätning på plats och uppskattning från foto.	Förstå platsens skala och tekniska lösningar.
Klimatfaktorer	Upplevelse på platsen samt solstudie i digital 3D modell.	Hitta faktorer som kan vara positiva eller negativa som kan förstärkas eller förminsas.

tabell.1 Tabellen visar vad som inventerades, hur det inventerades och varför det inventerades.

FÖRSTA SKISSANDE - FÖRSTÅ, UTVECKLA OCH HITTA PROBLEM

När platsen valts började vi skissa fritt för hand. Skisserna hjälpte oss att förstå platsen, upptäcka nya frågor och ge nya idéer. Vid skissandet satt vi tillsammans och arbetade med egna skisser för att direkt kunna väcka nya frågor till liv och skapa diskussioner. Frågor som vi besvarade gällde former, material, hårt och mjukt, växtmaterial, skala och tidsaspekter. Dessutom undersöktes fyra teman; *former fast i tiden, fasta material i rörelse, hav och kollision mellan material*. Vi började skissa i 3D, skapade enklare volymer, undersökte skala samt vred och vände på platsen för mer förståelse. I det här skedet skissade vi utifrån visionen att återskapa en hårdgjord *park* med allt vad en park innebär.

FAS TVÅ

GODA PLATSER, INVENTERING OCH ANALYS

För att undersöka vad vi kunde tillföra från våra personliga erfarenheter, inventerades och analyserades sex platser som kopplas till våra egna liv. Vi valde tre platser var, en som vi vistades på som barn, en som ungdomar och en som vi vistas på som vuxna. Besöken var ett sätt att påminna och förklara vad som gjorde dessa platser till goda platser för oss. Både inventering och analys för de goda platserna skedde mellan 18e till 20e mars.

Varje platsbesök varade cirka en timma.

INVENTERING

Besöken inleddes med en inventering som baserades på 9 av Gehls 12 kvalitetsprinciper, från kategorierna komfort och njutning (fig.17). Dessa kategorier omfattar; *rumsligheter, lek, skugga, sittmöjligheter, rörelsemönster, material, textur, ljud och doft*. Ljud och doft undersöktes genom att blunda under fem minuter.

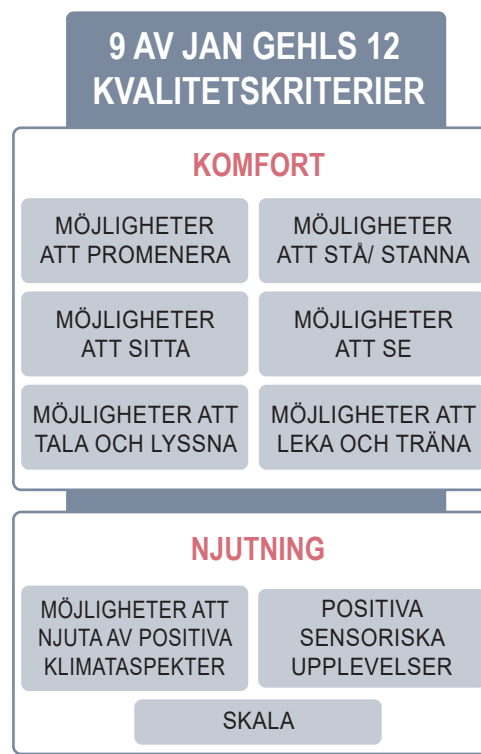
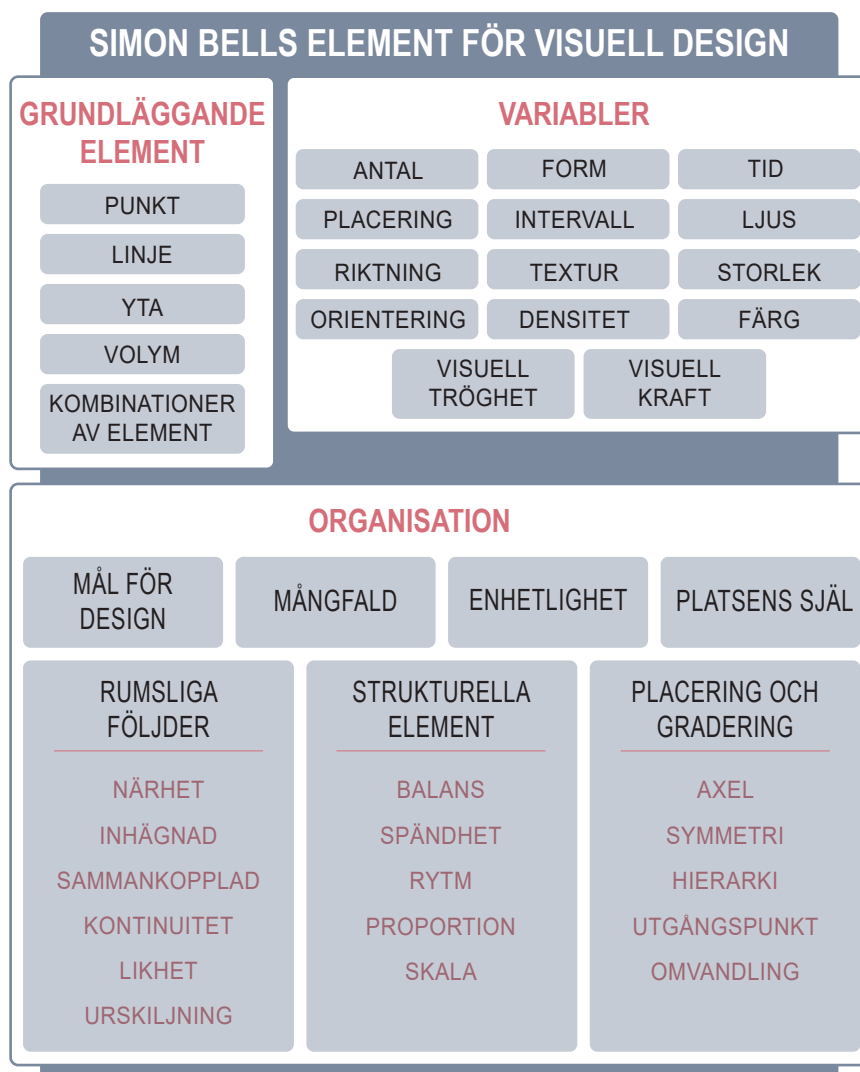

fig.17 Här presenteras nio av tolv kvalitetskriterier som Gehl har upprättat för att visa vad som påverkar upplevelsen av stadsrummet för den promenerande individen. De nio kriterierna vi presenterar är de som vi valt att arbeta med i inventeringen av våra goda platser då de omfattar viktiga aspekter av vad som kan utgöra en grund för en god plats. Vi anser att dessa punkter är viktiga att ta hänsyn till för att den slutgiltiga gestaltningen skall ses som inbjudande för besökare (Gehl 2010).

ANALYS

De utvalda kriterierna från Gehl (förutom ljud och doft) analyserades med hjälp av begrepp från Simon Bells element för visuell design (*fig.18*). Först sattes grundelement på funktionerna, därefter analyserades variablerna och organiseringen. Vi kunde därigenom översätta funktioner från våra platser till kriterier, som skapade en grund för att jobba vidare i vår gestaltungsprocess.

fig.18 Det här är en sammanställning av Simon Bells begrepp angående element för visuell design. I den här tabellen visas grundläggande element, variabler och organisation. Med hjälp av denna tabell har vi konsekvent kunna beskriva element som funnits på våra goda platser. Dessa begrepp har gjort det enklare att definiera funktioner istället för att komma på egna beskrivande ord när inventering gjorts (Bell 2008).

FAS TRE

ANDRA SKISSANDE - UNDERSÖKA, FORMA OCH UTVECKLA

Syftet med fas tre var att undersöka de kriterier vi tagit med oss från våra goda platser samt skapa och utveckla former som är kopplade till dessa. Genom skisserna för kriterierna skapade och utredde vi olika typer av element vi kunde ta med oss i vår gestaltning. Detta skissande skedde som

tidigare för hand med individuella skisser för att undersöka elementens former, exempel på element är klätterberg eller vattenspegel. Vi gick sen vidare med våra individuella idéer och skissade i digitala 3D modeller. Med stöd av elementen skapades sedan ett utkast på en områdesindelning. Några av måtten på elementen och områdesuppdelningen baserades på Gehls teorier om avstånd kopplade till sociala sammanhang.

FAS FYRA

TREDJE SKISSANDE - SAMMANFOGA OCH BESLUTA

Vi skapade en fysisk modell i skala 1:100 där vi placerade ut elementen. Vi kunde då enkelt vrida och vända på modellen för att se saker från olika vinklar. Försättningsvis kunde vi snabbt flytta, byta ut, utöka eller minska på elementen och dess delar för att fastställa den slutliga områdesindelningen. För att enklast överföra

områdesindelningen från den fysiska 3D modellen till en 2D plan fotograferades modellen rakt uppifrån. Fotot användes som underlag för att rita av formerna till en slutgiltig områdesindelning.

Slutligen granskade vi alla våra elementskisser, både handritade och digitala. Vi diskuterade ett element i taget om vad vi ansåg var de viktiga funktionerna. Dessa element fick sedan bestämd form.

fig. 19 Tandhuggen kalksten, fasad i Uppsala.

RESULTAT

I det här kapitlet presenterar vi resultaten från de olika faserna. Först presenteras det första skissandet, inventering och analys av hamnplan följt av våra goda platser. Därefter redovisas programpunkter, vår vision, det andra och tredje skissande följt av illustrationsplan, elementsbeskrivningar och visionsbilder.

FÖRARBETE OCH SKISSER

fig.20 Hamnplan sett från norr, befintlig utformning visar på en hårdgjord yta med fokus på parkering. Uppsala 2019-05-22

HAMNPLAN, DET FÖRSTA BESÖKET

Hamnplan skiftar mellan att vara en intetsägande tom parkeringsyta, till att fyllas av bilar beroende på dag och tid. Platsen innehåller egenskaper som utblickar över Fyrisån, doft av kaffe från Lindvalls kaffe och vyer som sträcker sig mot Stadsträdgården och Uppsala slott när lövverken på Stadsträdgårdens träd är fallna. Ett konstant flöde av fotgängare och cyklister nyttjar gång och cykelstråket längst med Fyrisån. Vid en första anblick är restaurangbåtarna intill Hamnplan pittoreska och passande, men efter närmare granskning inser vi att de är i stort behov av restaurering och att de snarare försämrar platsens potential.

Hamnplan är en parkering för bilar med ett fåtal cykelparkeringar, en bakgrundsridå för cyklister och fotgängare i rörelse samt en förlängd uteservering till restaurangbåtarna. Platsen har många soltimmar på dygnet med kvällssol. När platsen är tom är det tydligt hur mycket bättre platsen kan nyttjas.

Vi såg spår av mänsklig närvaro kring Hamnplan genom sittplatser med askkoppar som kändes hastigt utplacerade på grusytan mellan bilparkering och gång- och cykelstråket med cykelparkeringsställ placerade alldeles intill, nästan som om restaurangbåtarna, parkeringsplats och gång- och cykelstråk slåss om hur ytan är tänkt att användas.

Vid platsbesöket var det uppenbart att ett fokus på färger markant kunde framhäva platsens karaktär eller kontrasteringar mot våra materialval. Starka färger har en potential att med rätt utfärdande göra sig väl under såväl dygnsrytmer som säsongsfärger. Den yta som ansågs vara minst angelägen att omgestalta var gång och cykelbanan som skär genom Hamnplan längst med Fyrisån. Vi ansåg inte att gång- och cykelstråkets riktning och funktion gynnades av en omgestaltning, ny dragning eller på annat vis förhindras.

fig.21 Vy mot söder och den befintliga södra entrén. Uppsala 2019-02-01

fig.22 Närbild av parkering med Stadsträdgården i bakgrunden, slottet kan skimras genom trädskronorna. Uppsala 2019-02-01

fig.23 Hamnplan vittnar om den intetsägande parkeringsytan, båtar och tullhuset syns i bakgrunden. Uppsala 2019-02-01

PLATSENS KONTEXT

Vare sig man promenerar på åns östra eller västra sida finns det ett stort fokus på grönska och natur längs med hela ån. En fotgängare som gått längst med Fyrisån söderifrån kan se att området längst med Hamnplan blir ett miljöombyte, med något större öppna ytor än vid andra sträckor av Fyrisån. Hamnplan blir med sin hårdgjorda öppna yta ett avbrott i den annars gröna, delvis trånga passage längs med Fyrisån. Direkt väster om Hamnplan ligger Stadsträdgården, Uppsalas stadspark. Stora gröna ytor och många stora gamla träd är placerade i parken. Vare sig man är i Stadsträdgården och tittar på Hamnplan eller om man är vid Hamnplan och tittar på Stadsträdgården känner man av kontrasten mellan platserna. Försättningsvis skapar byggnaderna längst med Östra ågatan ytterligare en slags bakgrund för Hamnplan, en påminnelse av att centrala Uppsala ligger precis intill med bostäder och kontor. Detta skapar en större och luftigare skala, till skillnad från andra delar längst med Fyrisån i centrala Uppsala där husfasader ligger tätare mitt emot varandra.

De som brukar Hamnplan är i stor grad de som pendlar och använder gång- och cykelstråket för att passera längst med Fyrisån, söder och norr igenom Uppsala. För passage över Fyrisån är Hamnspången (se *fig. 24*) en populär bropassage. Många cyklister och fotgängare passerar dagligen och många parkerar sin bil eller ställer sin cykel på Hamnplan för att arbeta eller utföra ärenden i centrala Uppsala. Under sommaren blir hela åstråket attraktivt att sitta längst med, speciellt åns östra sida tack vare kvällssolen.

INVENTERING

Vårt arbetsområde av Hamnplan har en längd på ≈ 66 m och en bredd som varierar mellan ≈ 16 till 29 m. Arbetsområdet innefattar ca 85 parkeringsplatser, antalet är räknat efter en parkeringsplats bredd på 2,5 meter delat på Hamnplans nuvarande två parkeringslängder som tillsammans utgör ≈ 115 m. Markörer för separering av parkeringsplatser saknas, vilket gör att antal parkeringsplatser varierar. Det finns även två stycken parkeringar för elbilsladdning.

Rumsligheter på platsen varierar beroende på om parkeringarna är upptagna eller lediga, vid första besöket då få bilar var på platsen upplevdes den stor, bred och med en öppen yta, medans den vid senare besök bestod av smala avlånga passager. Muren mot Östra ågatan samt träden på slutningen hjälper till att markera platsens västra gräns. Ett lågt staket mellan parkeringsytan och grusytan hjälper till att separera rumsligheterna även då det inte finns några bilar på platsen.

Under våra besök på platsen upplevdes det att platsen började bli solbelyst runt 10 tiden på förmiddagen under februari och rör sig så att platsen förblir solbelyst under hela dagen och en bit in på kvällen. Denna rörelse och solbelysning bekräftades även i en digital solstudie.

Doft och ljud som upplevdes på platsen var skiftande mellan besökstillfällena, specifikt första besöket möttes vi av doften av rostat kaffe, vilket vi inte upplevde vid de andra besöken. Trafiken från Östra ågatan hörs men ligger på en nivå som gör att man fortfarande kan ha en konversation utan problem. Ett inslag av fågelkvitter uppfattades. Utöver dessa gjorde vi antaganden om att det kan tillkomma säsongsbaserade dofter från grönska omgivande grönska, specifikt vid blomning. Även ljud från restaurangbåtar och folkliv i stadsträdgården antas uppkomma vid säsong.

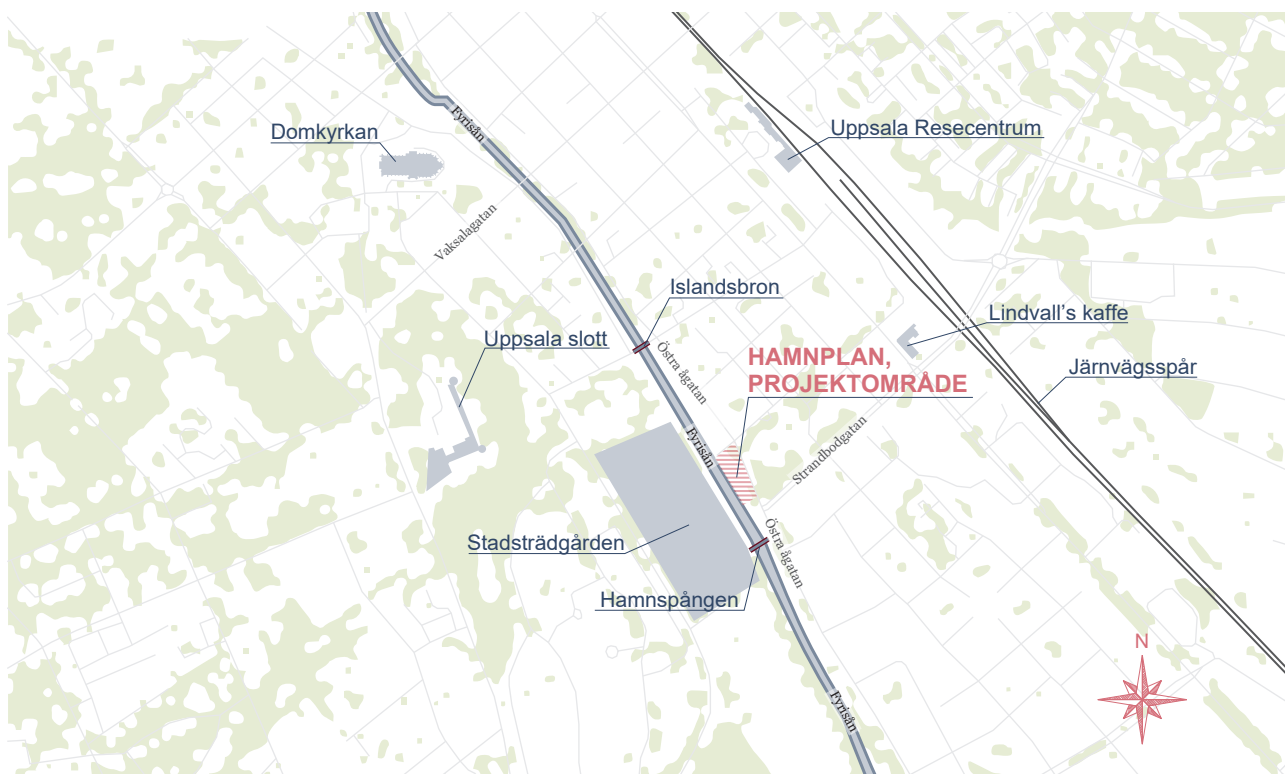

fig.24 Situationsplan som visar arbetsområdet i förhållande till andra målpunkter i Uppsala, Islandsbron, Hamnspången och Strandbodgatan. Skala 1:14 000/A4

fig.25 Vy mot söder, visar ett myller av parkerade fordon både på parkeringsplatser och utanför. Uppsala 2019-03-19

fig.26 Vy i nordlig riktning, restaurangbåtar och tullhuset. Uppsala 2019-03-19

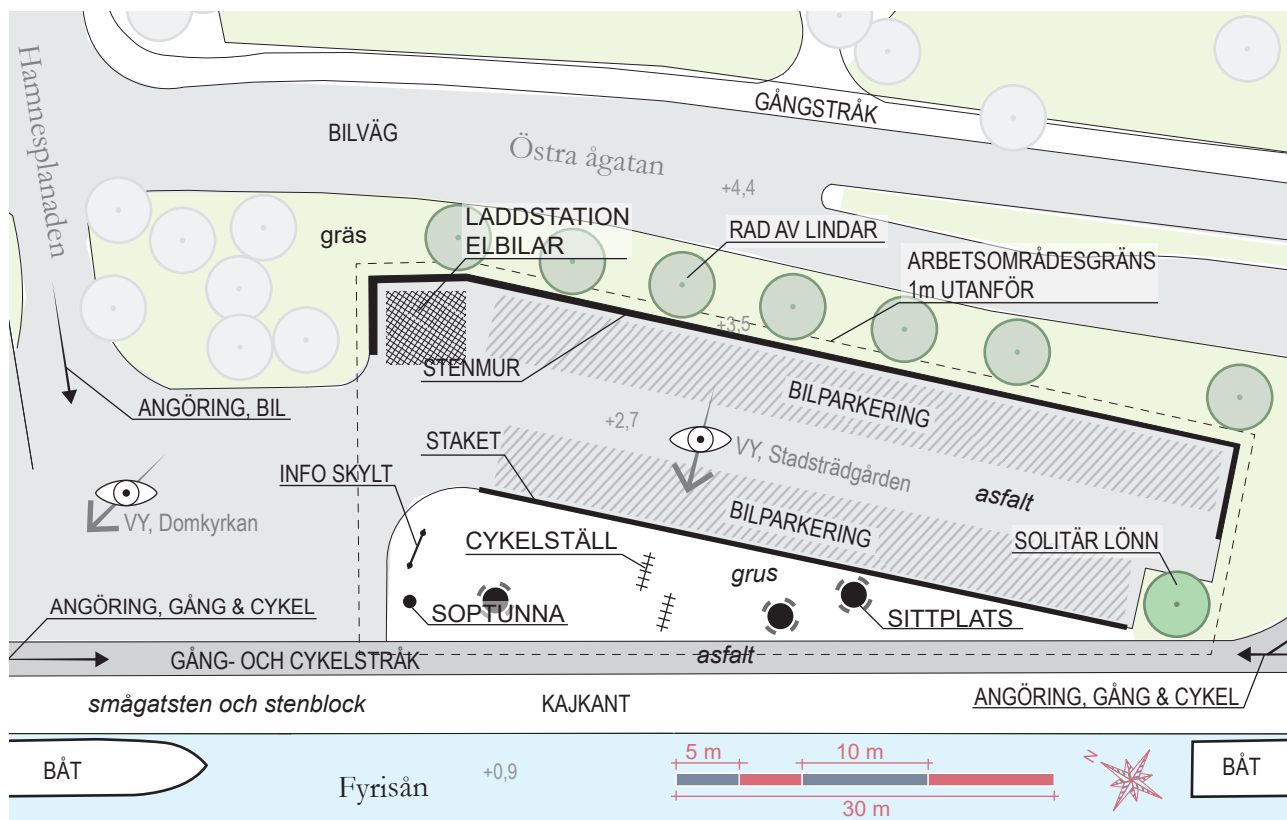

fig.27 Inventeringsplan, skala 1:600/A4

fig.28 Närbild på stenmuren som idag gränsar till slänten mot Östra ågatan. Uppsala 2019-03-19

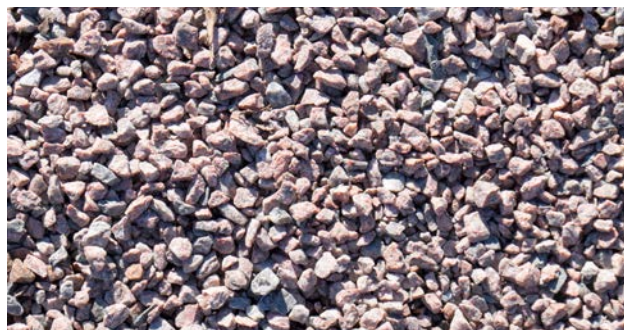

fig.29 Gruset som idag utgör en yta mellan kajen och parkeringen. Uppsala 2019-03-19

fig.30 Smågatsten som utgör ytan mellan kajkanten och GC-stråket. Uppsala 2019-03-19

fig.31 Texturen på stenblocken som ligger ytterst mot ån. Uppsala 2019-03-19

ANALYS

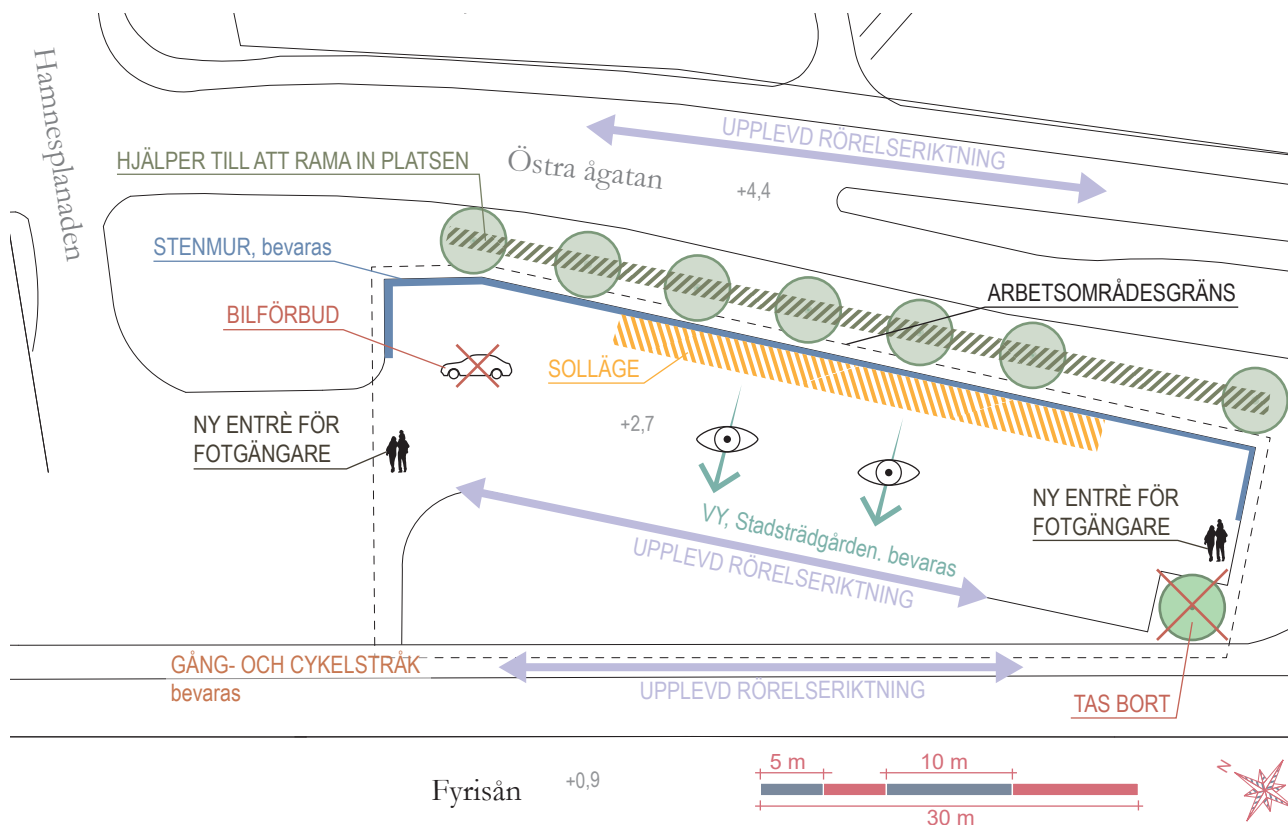

fig.32 Analysplan, skala 1:600/A4

UPPLEVD RÖRELSERIKTNING - MANIPULERAS

Upplevd rörelseriktning på Hamnplan följer vattnet, Östra ågatan samt gång- och cykelstråket. Detta är en kvalitet som behöver manipuleras och förändras så att rörelsen på platsen inte blir för strömlinjeformad. Rörelseriktningen inom arbetsområdet behöver ändras till ett mer meandrande formspråk för att stärka antalet upplevda vyer och sänka tempot på platsen.

INRAMNING - SKAPAS & FÖRSTÄRKS

Den befintliga stenmuren och trädraden av lind längst med Östra ågatan hjälper till att rama in Hamnplan på ett tydligt sätt, detta bevaras och förstärks.

BILFÖRBUD - SKAPAS

Ett bilförbud skapas på platsen. Borttagning av parkeringsplatser, mindre trafik och mindre fordon i anslutning till Hamnplan förbättrar vistelseupplevelsen på platsen och längst med Fyrisån.

ENTRÉER - SKAPAS & FÖRSTÄRKS

Tydliga entréer för besökare till Hamnplan krävs för att ersätta infart och angöring till tidigare parkeringsplatser. Entréer skall väcka nyfikenhet och intresse vid första anblick.

SOLLÄGE - FÖRSTÄRKS

Solläget på plats förstärks genom att skapa platser på Hamnplan där solbelysta ytor blir mer tillgängliga och möjliggörs med sitttytor.

VY - BEVARAS & FÖRSTÄRKS

Från Hamnplan finns det goda vyer mot Stadsträdgården, Fyrisån och från vissa vinklar Domkyrkan. Dessa vyer skall bevaras och stärkas genom att skapa öppna ytor med fria siktlinjer varpå en besökare skall kunna beundra goda vyer mot omgivningen.

GÅNG- OCH CYKELSTRÅK - BEVARAS

Det befintliga gång- och cykelstråket längst med Fyrisån bevaras och har ett värde i befintlig utformning.

FÖRSTA SKISSANDE

Här presenteras ett urval av alla de skisser vi gjort i ett första utredande skede. Exempel på frågor och tankar som förde skissandet framåt är; Vad är hårt? Vad är mjukt? Vad är växter? Vad är naturliga material? Vad går att återskapa? Vad är en park? Hur illustreras kontraster och konflikter?

5 FEB

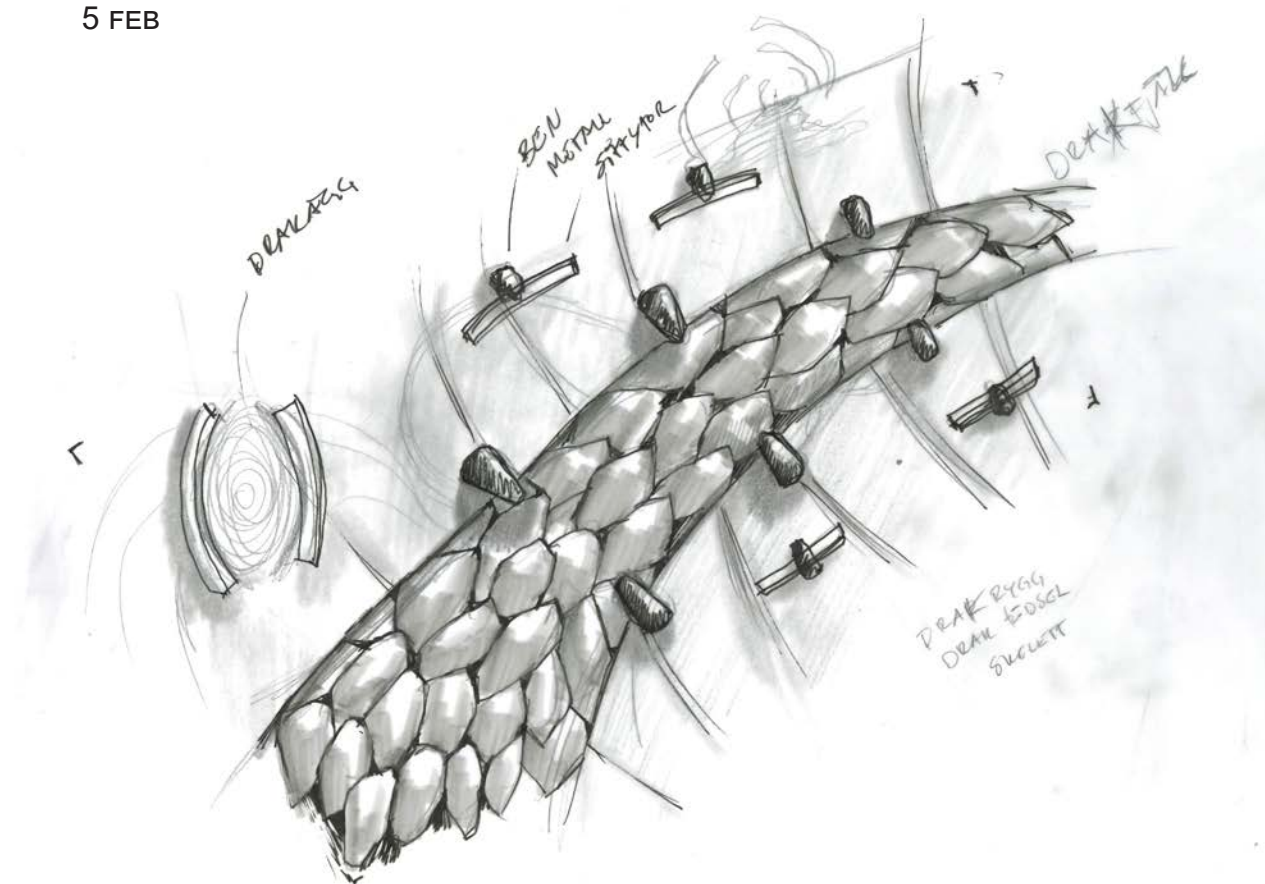

fig.33 I början av arbetet gjordes grundläggande och schematiska skisser som utforskade eventuella formspråk på Hamnplan. Dessa tematiska skisser skapade intressanta former med abstrakt förankrade teman, som underlättade skissandet och tillät oss att tänka brett. I den här skissen syns en dominant central passage med enkla höjdsättande pelare, omfamnat under ett "drak-tema". Denna skiss påverkade inte slutgestaltningen formmässigt men var ett i en rad av flera utforskanden som valde bort och fortsatte vissa utformning av gestaltungsarbetet. Dessa temabaserade skisser gjorde att vi till exempel insåg vikten av att det krävdes höjdsättande element eller en rumsbildning uppåt, särskilt med avsaknaden av träd.

6 FEB

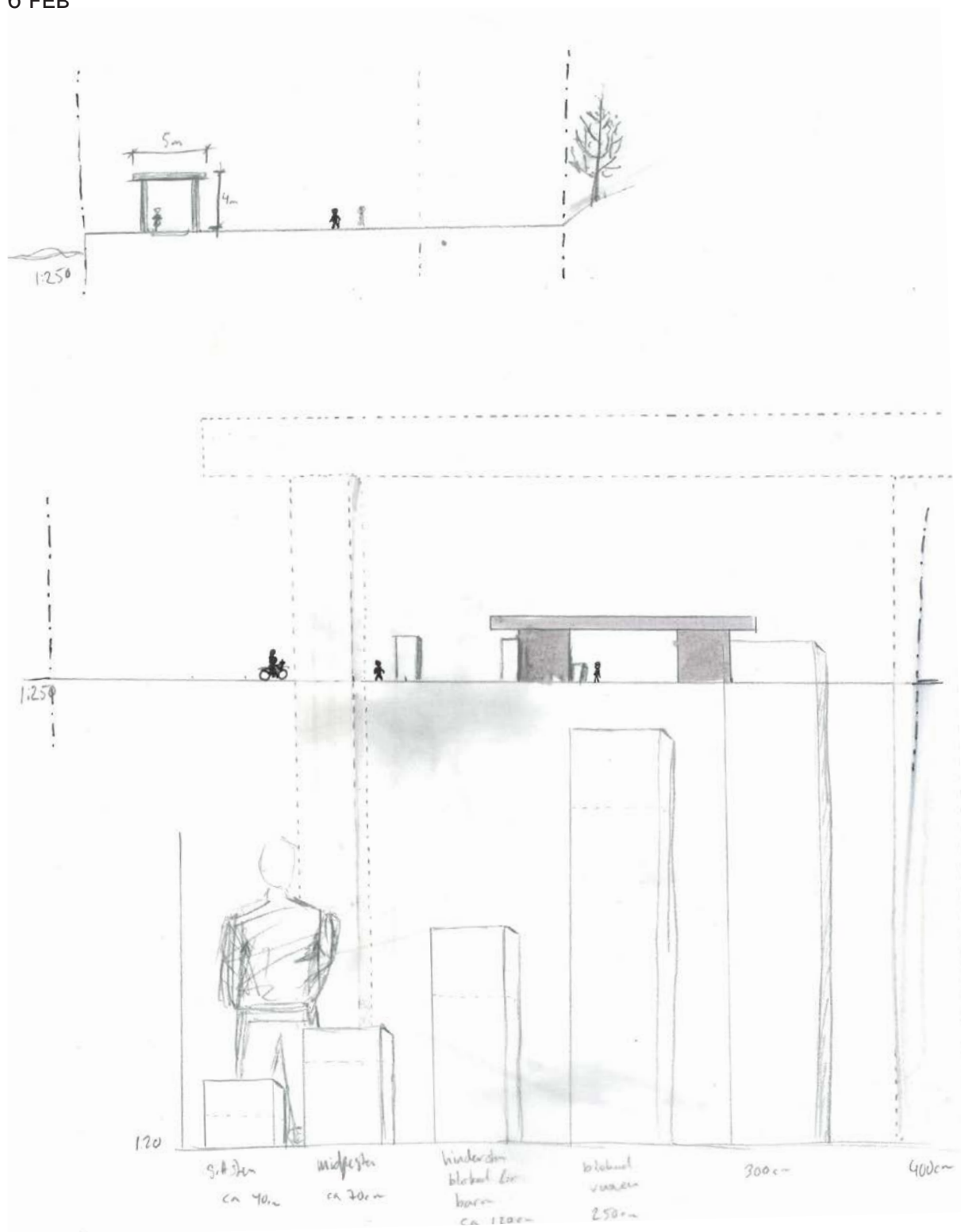

fig.34 I samklang med abstrakta eller tematiska skisser påbörjades också ett mer analytiskt undersökande. Detta är en tidig skiss som visar på en idé om en mäktigt utformad portal som entré. Denna "portal" släpptes men återkom sedan för att bli en del av slutgestaltningen. Skissen visar en tidig insikt i att platsen behöver ha element med en skala som är anpassade till människan. Bilden visar utforskandet av att ta hänsyn till omgivande vatten och sluttning med befintliga träd. Frågor som vi ställde oss kring dessa typer av skisser var: Hur höga element måste vi ha för att de ska anpassa sig till naturliga höjder i omgivningen? Vad är en rimlig bredd på elementen? Hur höga kan en stenpelare vara och vad har den för effekt på människan? Genom att visualisera höjderna och utforska måtten får man en tydligare uppfattning av vad som är möjligt att sitta på, se över, gömma sig bakom, klättra på eller känna sig liten av.

6 FEB

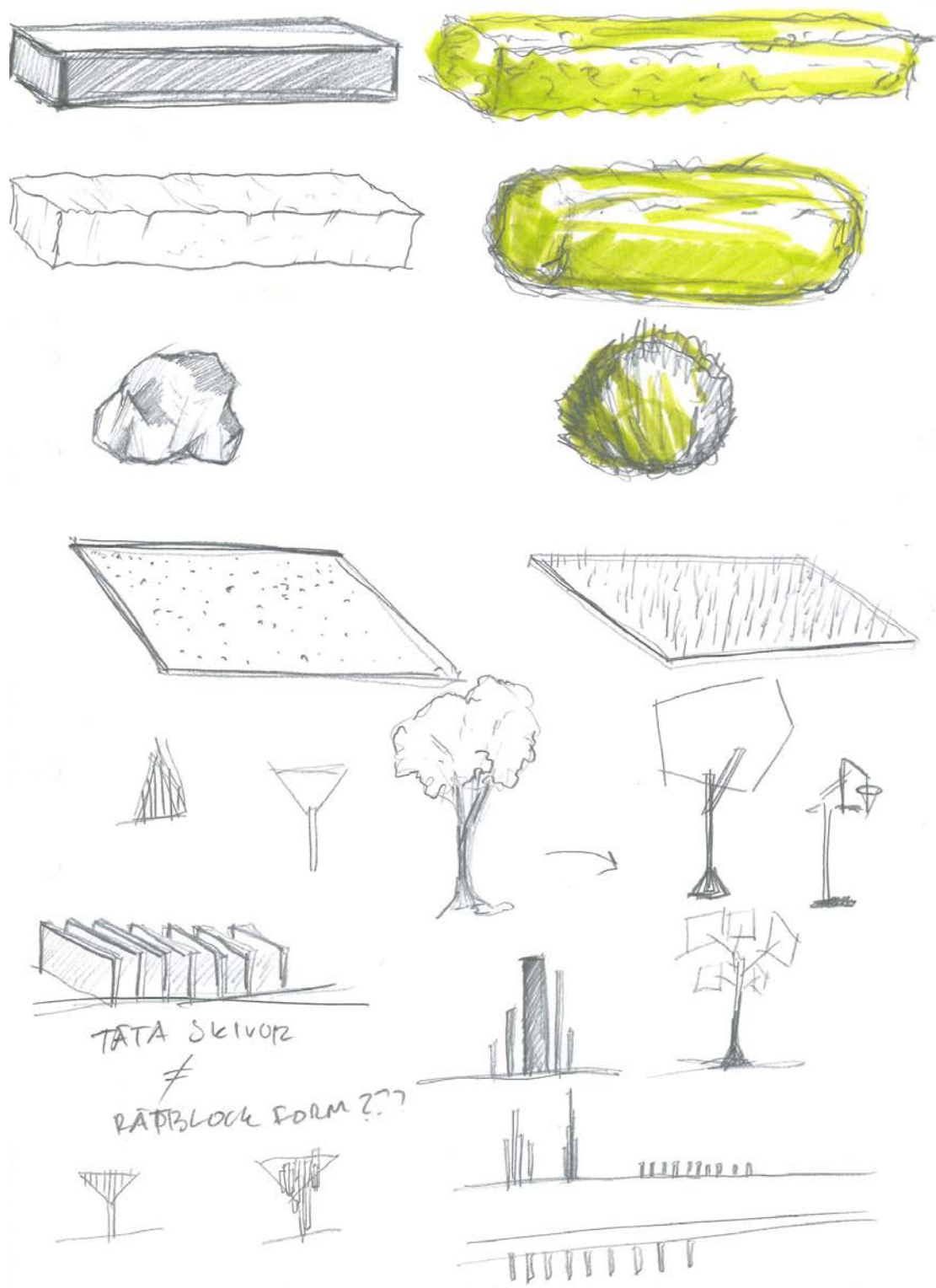
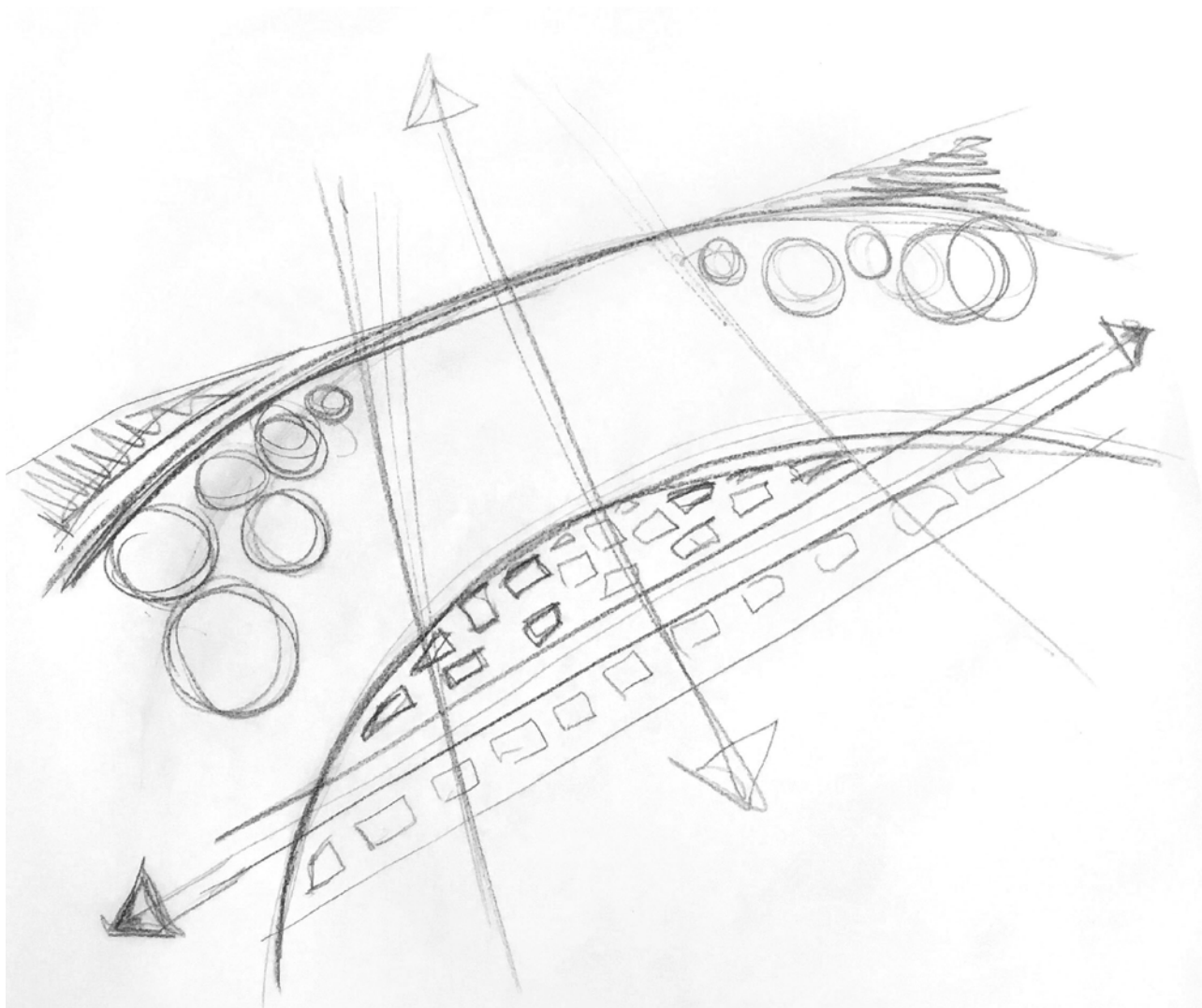

fig.35 Likt skissandet som utforskade höjder och skalor i förhållande till människa och omgivning, gjordes enkla skisser som försökte definiera eller kategorisera egenskaper för formgivande element. I bild syns skissandet för en slags direktöversättning av mjukt till hårt. Till exempel frågade vi oss vad som kan ses som ett träd? I skissen syns det hur vi formmässigt började utforska substitut till naturliga träd. Detta gjordes eftersom vi medvetet begränsat oss själva med att inte använda växtmaterial och därför behövde formgivande alternativ. I bild syns tidiga tankar på att använda kluster av pelare för att skapa former som efterliknar träd, dessa pelare kom att utvecklas i ett senare gestaltningsskede.

6 FEB

fig.36 En tidig skiss som undersöker formspråk. En variation av cirkulära och rektangulära former. Ett böjt rörelsemönster inom platsen i relation till de raka vinklar Fyrisån och det befintliga gång- och cykelstråket har i kombination med rätvinkliga siktlinje över till stadsträdgården. Det här är en av många skisser vi skapade i samband med tankar och beslut om att bryta de rätta linjerna med böljande former. Vi ansåg att Hamnplans rörelsemönster behövde vara något mer än de pendlande cyklisternas raka linje och snabba förbifart längst med Fyrisån.

12 FEB

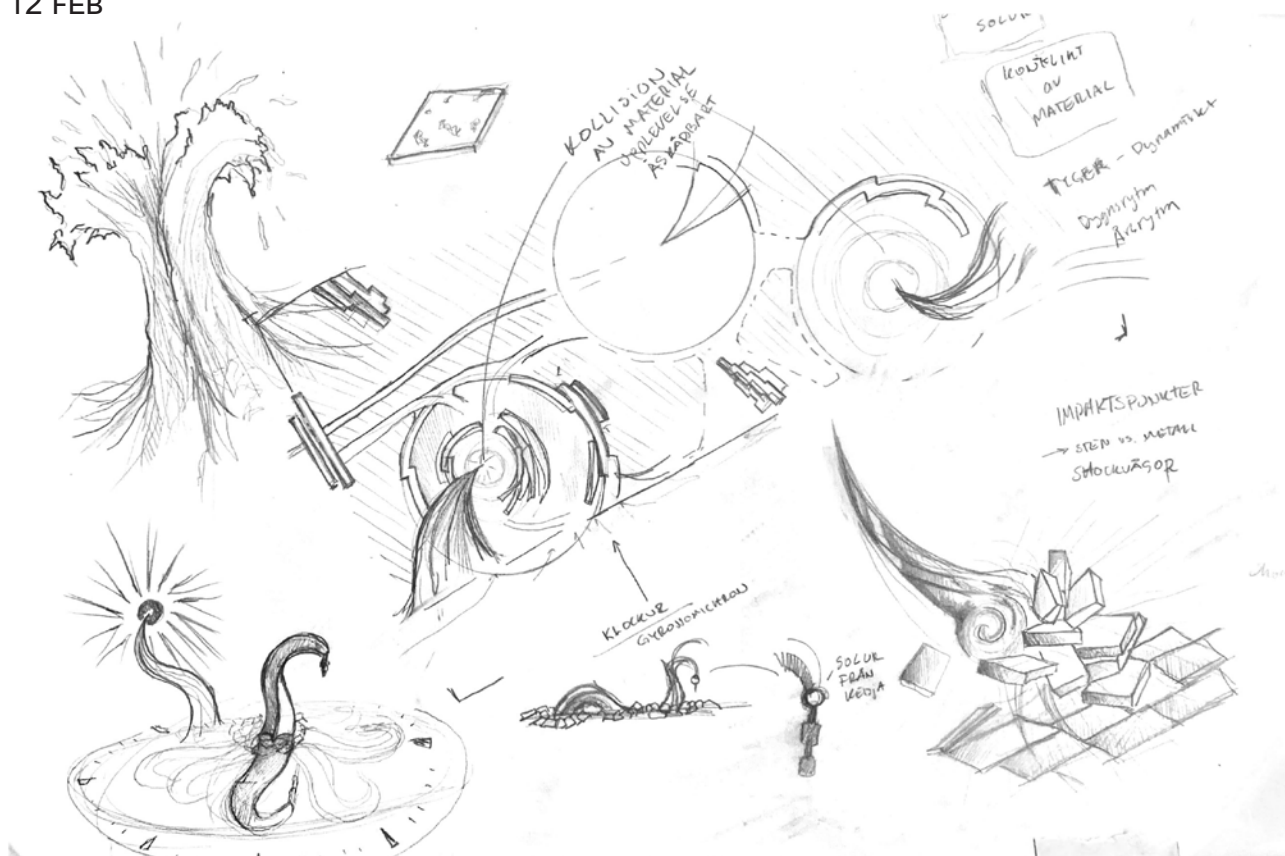

fig.37 Denna skiss visar en vidareutveckling av skissande inom temat liv och rörelse. Vi var inne på att en punkt i tiden då krafterna är som störst var det tillfället man kunde visa en rörelse i ett fast och fruset format. En idé som vi fortfarande tror är relevant men som kanske är rimligt att skapa i en staty eller en fontän. Vi frångick därför detta temat då det var svårt att implementera det genomgående på en plats likt Hamnplan. Skissen visar kollisioner av vatten, kometnedslag i markmaterial, mytiska havsvarelser som rör sig i solur. Tidsaspekten och rörelserna var något vi ville jobba med då vi inte får en naturlig tidssuccession som vi annars tilldelas av växtlighetens årstidsvariation. Frågan vi ställde oss var hur detta kunde efterliknas på bästa sätt och om det ens är möjligt.

18 FEB

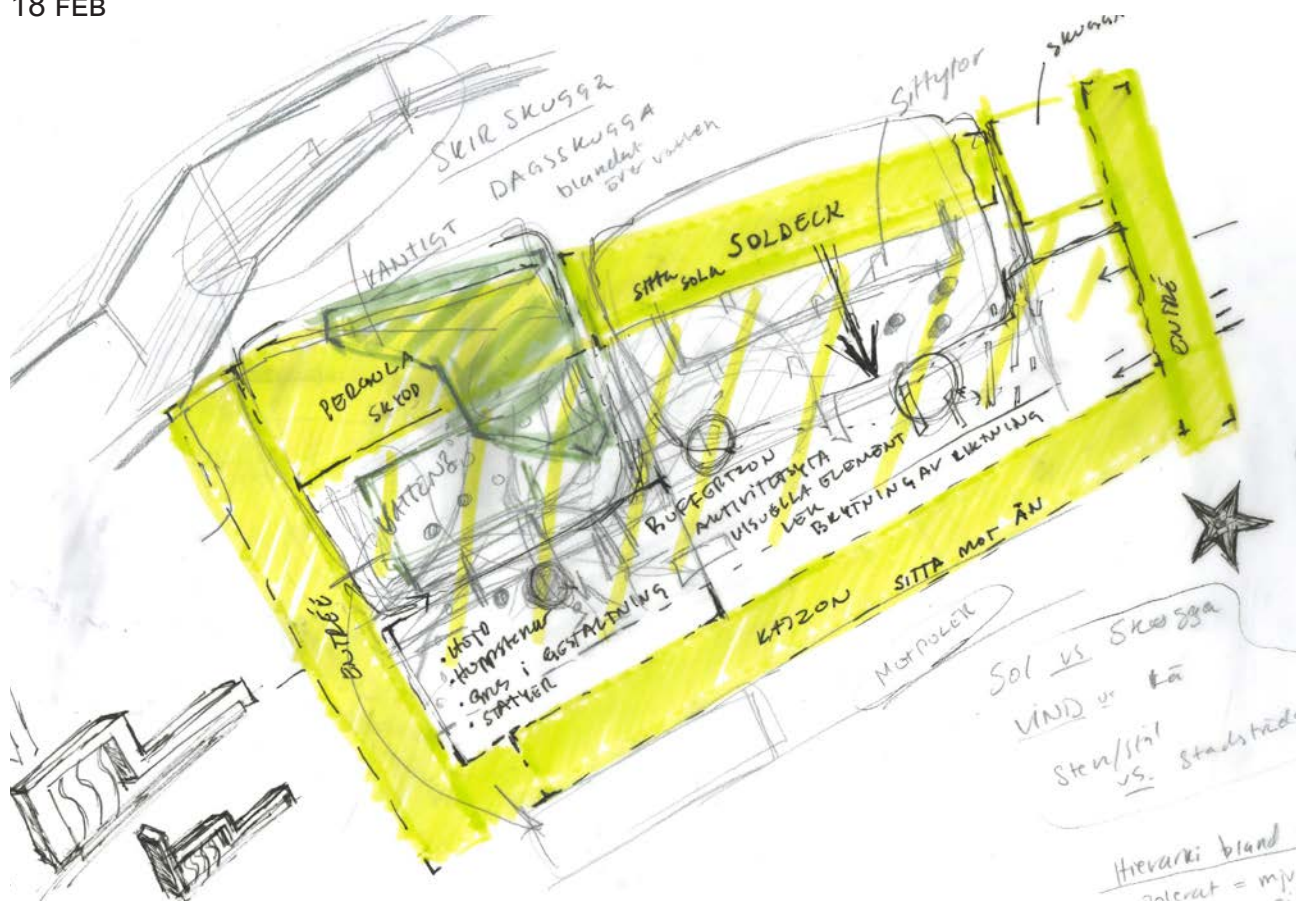
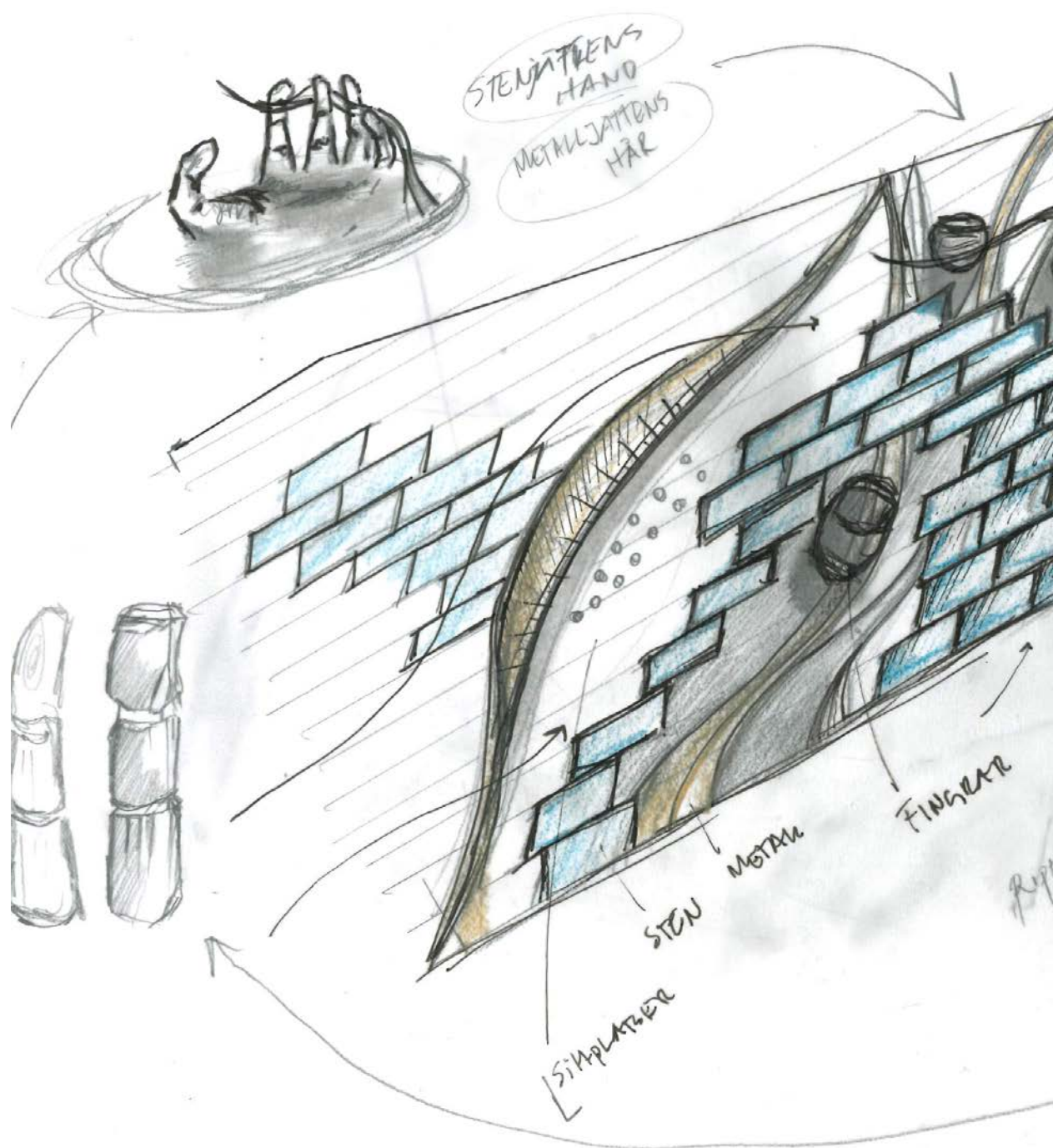

fig.38 I denna skiss syns det hur vi bland det tematiska skissandet också undersökte formspråk, analyserade och försökte sammanställa funktioner och krav i zoner. Denna skiss visar till exempel att ett soldäck, eller en zon att sola i var något vi hade i åtanke tidigt. Vi beaktade entré zoner och skrev ner funktioner och rum som ansågs fungera på Hamnplan med hjälp av dessa typer av skisser.

18 FEB

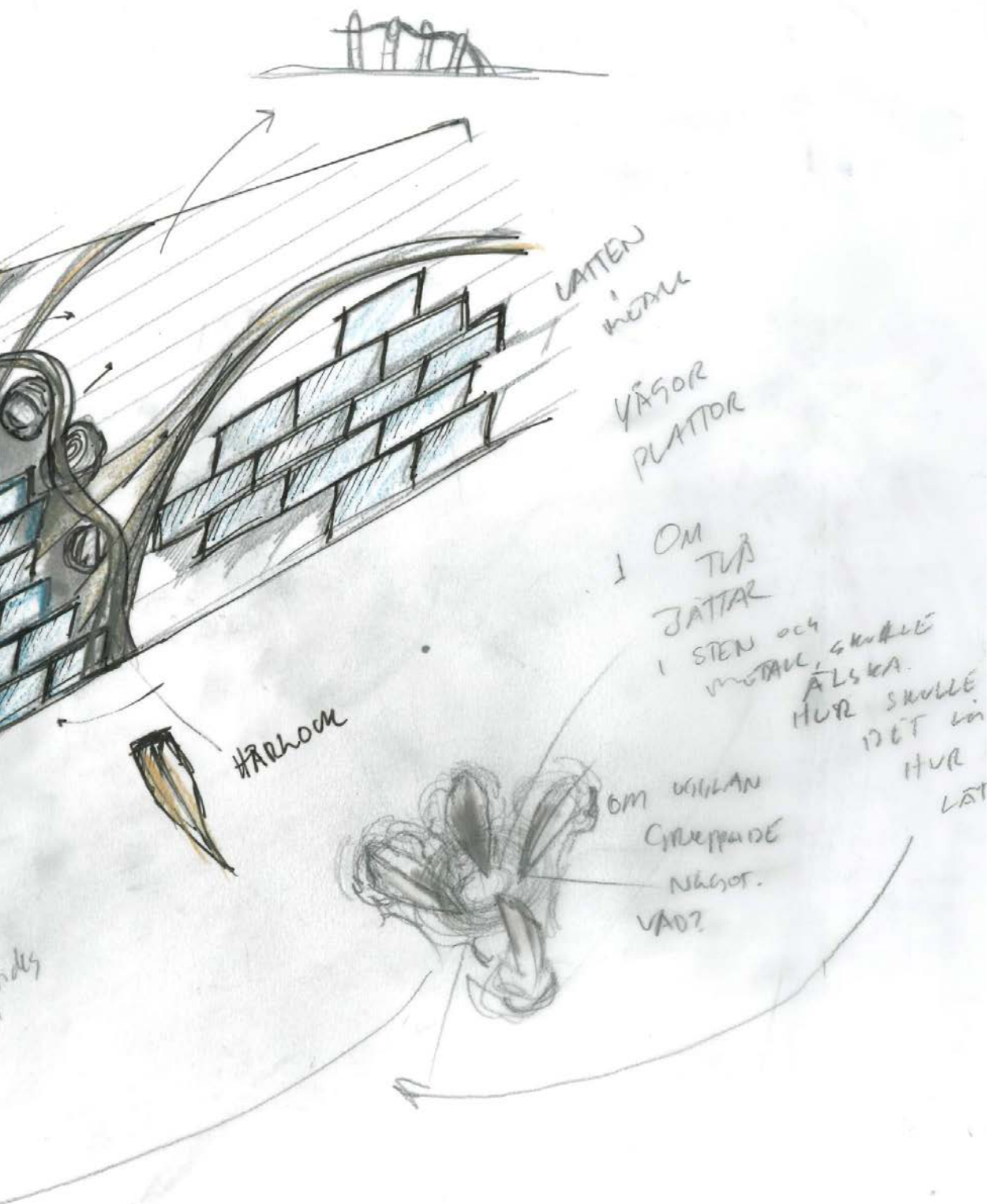

fig. 39 Den här skissen tar avstamp från ett tema, "hårt som möter mjukt", som var ett utforskande och på många sätt en fortsättning av tidiga skisser. Skissen grundar sig i ett tillvägagångssätt för hur hårda material kan illustreras på andra sätt än kantigt och stelt. I bild illustreras en "jätte" utav metall eller sten som för hårlockar i metall mellan fingrarna. Även om skissen i sig är abstrakt eller på många sätt konstnärlig fann vi att det centrala i den här skissen, hur "hårt som möter mjukt" var ett kraftigt och effektfullt sätt att gestalta med. Detta tema av hårda material med mjukt intryck fortlevde och satte rötter för utforskande av starkare inslag med till exempel vatten som det mjuka i kontrast mot hårt.

SAMMANSTÄLLNING

I det här skedet var skissprocessen kvävd av begreppet *park*. Vi skissade runt i en cirkel och försökte förstå de väsentliga elementen som konstituerar en park. I ett försök att hitta en lösning på den kvävda situationen gav vi oss själva i uppgift att finna våra tre bäst upplevda parker. Resultatet blev en upptäckt att det var svårt att specifikt finna just parker och att vi istället valt platser med stark förankring till uppväxt och minnen. Vi beslutade att släppa begreppet *park* och istället utforska personligt anknutna goda platser och med hjälp av dessa uttyda viktiga kvaliteter och element.

VÅRA GODA PLATSER

Barndomen innehöll mycket lek på våra egna eller vänners trädgårdar och gator. Avstånd och möjlighet att fritt röra sig till platser påverkade var vi vistades. Vi har båda vuxit upp i närhet till intilliggande naturområden och relativt lugna bostadsgator. Senare i livet vid tonåren blev vi mer självständiga och möjligheten att välja platser efter dess kvalitéer eller funktioner möjliggjordes. Oftast skedde detta utforskande i en tid då vi

utvecklades personligen, vi testade nya nöjen som kändes spännande och vi fann säkerhet bland vänner och gruppidentitet. Platser valdes kanske inte personligen utan utgjordes av möjligheten att vistas många, komma undan eller via platser som vänner kände till sen tidigare. Vid vuxen ålder har vi hittat platser med större koppling till vår egen personlighet än tidigare grupphörighet.

fig.40 Överblick över våra goda platser markerade med vårt namn och i vilket fas i livet de sammankopplar.

BERGET

BIRGERS VAL AV GOD PLATS SOM BARN.

fig.41 Berget, Sigtuna 2019-03-18

Nordväst om Sigtuna centrum ligger området Hällsbo. Ett lugnt bostadsområde med mycket omkringliggande naturmark. Centralt placerat mellan bostadshusen ligger det som kallades berget, ett område av berg i dagen. Berget dyker upp vid en sluttande öppen ängsmark med angränsande skogsparti, kraftigt särskiljande tack vare sina mjuka former och gråa färg.

"På berget sammanstrålade mycket lek från alla gator och hus från Hällsbo. Här gassade solen ner på berget som värmdes upp och blev ett naturligt element. Barn från alla gator i området lekte här för att det var en självklar samlingsplats, i korsningen mellan tre gator och i sikt för många. Från Berget syntes och hördes man också. Leken förekom ofta i samklang med skogen och ängen precis bredvid. Det var ofta med grenar eller skogens egna material. När man var yngre var berget väldigt mycket större i ens egna ögon, det kändes som en dramatisk och naturskön plats då likväl som nu, om än väldigt mycket mindre och hanterbar idag. Det fanns en trygghet i att kunna se sin egen gata och ens kompisars hus precis intill." -Birger, 2019

NIO AV GEHLS KRITERIER

KOMFORT

MÖJLIGHET ATT PROMENERA: Platsens öppenhet gör det enkelt att röra sig men markmaterial och kuperad terräng gör den otillgänglig för vissa människor. Närliggande trottoarer och skogstigar skapar goda rörelsemönster.

MÖJLIGHET ATT STÅ ELLER STANNA: Inga ytor att vistas på men enstaka trädstammar går att luta sig mot i kantzonen mellan rumsligheterna.

MÖJLIGHETER ATT SITTA: Bänk på ängens bortre del, berg i dagen samt några mindre stenar och klippblock inbjuder till sitttytor.

MÖJLIGHET ATT SE: Inga vyer av intresse men öppna ytor skapar möjligheter mellan föräldrar och barn att kunna ha uppsikt och kontakt.

MÖJLIGHETER ATT TALA OCH LYSSNA: Lugnt bostadsområde med lite trafik och låga hus förstärker uppfattningen av att kunna konversera stillsamt. Bakgrundsljud finns i form av flygplan, bilar samt fågelkvitter men hindrar inte normal konversation.

MÖJLIGHET ATT LEKA OCH TRÄNA: Platsen inbjuder till naturlek men har ingen dedikerad lekutrustning eller träningsredskap.

NJUTNING

SKALA: Platsen har en mänsklig skala med detaljer från små pinnar och barr till fullvuxna träd i skogspartiet.

MÖJLIGHETER ATT NJUTA AV POSITIVA KLIMATASPEKTER:

Platsen erbjuder öppna ytor med solmöjligheter samt skuggade partier nära skogen. Skogen skyddar platsen från vind. Berget kan även lagra värme under sena sommarkvällar.

POSITIVA SENSORISKA UPPLEVELSER: En plats vars ”design” är naturligt skapad, god skötsel gör att den upplevs ren och vacker. Känslan av naturlig skog och natur kan upplevas i kontrast mot närliggande bostadshus, vars trädgårdar har inslag av importerade trädgårdsväxter.

PLATSENS HELHET OCH VIKTIGA ELEMENT BESKRIVNA MED BELLS BEGREPP

Platsen består av tre större rumsligheter, ängen, berget och skogen. Ängen är ett öppen yta av gräs. Berget har mer kuperad terräng och består främst av en stenhäll som skapar en stor volym, ytor av gräs och mossor samt ytor av berg i dagen. Skogen är en volym med relativt hög densitet av blandad vegetation i olika höjder. Skogen angränsar till ängen och inhägnar berget. En tydlig linje går mellan dessa rum. Även mellan berg-, gräs- och mossan syns tydliga linjer då färgerna kontrasterar kraftigt mellan de gröna och gråa ytorna. Bergets texturer består av en naturligt slät yta, unisont grå med delar som har ett blandat mönster av mossor och örter. Platsen har även punkter i form av fem oregelbundet placerade stenar, volymer som sticker upp med en storlek på ca 20-50 cm höjd. Bergsvolymen har en storlek på ca 8x15 m och sträcker sig upp till en meter över marknivå. Växtligheten återger årscyklerna då skogen växlar, och ängen visar förändringar under kortare perspektiv då gräset klipps i perioder under sommaren. Områdets form saknar mänskliga inslag och är naturlig till formen. Det har en variation av både mjuka och hårda ytor av olika slags element, som träd och pinnar vars bark går från fin till grov. Platsen urskiljer sig mot bostadsområdets annars mänskligt påverkade intryck av raka vinklar samt exotiska växter med särskiljande karaktär men har samtidigt en sammankoppling till områdets närliggande naturområden.

fig.42 Utsikt från berget visar närhet och siktlinjer till bostadsområdet. Sigtuna 2019-03-18

fig.43 Sittsten, en av fem stenar som utmärker sig som punkter på platsen. Sigtuna 2019-03-18

fig.44 Del av berget som delvis är täckt av mossor, signalerar skugga och skapar ett mönster på platsen. Sigtuna 2019-03-18

BERGEN VID TUNNELN

JONAS VAL AV GOD PLATS SOM BARN.

fig.45 Tunneln och dess närliggande berg, sett med Nackareservatet och skogen i ryggen. Stockholm 2019-03-20

I gränsen mellan två av Stockholms söderförorter, Bagarmossen och Kärrtorp ligger bergen placerade. Platsen utgörs av en nedsänkt passage mellan bergen som går genom en tunnel under Sockenvägen. Tunneln och Sockenvägens placering ligger där Länsmansvägen slutar och gränsen mot Nackareservatet börjar.

"För mig som växte upp på Länsmansvägen var det här en plats vi ofta passerade när vi varit i skogen eller badat i Söderbysjön. De kantiga klipporna skapade bra klättermöjligheter som lockade. De släta klipporna kunde man också klättra på men då ökade svårighetsgraden, de släta klipporna kunde också fungera som bilbana. Förmodligen var det på grund av möjligheten att ta sig dit utan att korsa någon gata som gjorde att vi fick gå dit i ung ålder. Samtidigt försvann sikten till och från husen så vi kände nog att vi var längre borta än vi faktiskt var. Byggnaderna och trappan på platsen fanns inte när jag var liten." - Jonas 2019

NIO AV GEHLS KITERIER

KOMFORT

MÖJLIGHET ATT PROMENERA: Goda möjligheter att promenera men bara i en styrd riktning.

MÖJLIGHET ATT STÅ ELLER STANNA: Det går att luta sig mot båda tunnelns väggar samt klippor på båda sidor av gångvägen, ytor med gräs intill tunneln tillåter stopp utan att hindra passagen.

MÖJLIGHETER ATT SITTA: Inga planerade ytor eller bänkar men möjligheten finns om personen klättrar upp på berghällarna.

MÖJLIGHET ATT SE: Nedsänkt plats gör att sikten blir begränsad men den närliggande skogen och berget kan vara en visuell tillgång.

MÖJLIGHETER ATT TALA OCH LYSSNA: Platsen är placerad intill Sockenvägen som kan vara kraftigt trafikerad, buller kan då upplevas som störande. Möjlighet till tystare omgivning kan upplevas i tunneln.

MÖJLIGHET ATT LEKA OCH TRÄNA: Ingen träning möjliggörs på platsen men informell lek och klättring på bergets sidor är möjlig för de yngre.

NJUTNING

SKALA: Tunnelns tak och bredden på passagen skapar en skala som känns anpassad till människan. Omkringliggande skog och höghus visar också på en större skala.

MÖJLIGHETER ATT NJUTA AV POSITIVA KLIMATASPEKTER:

Nedsänkningen skapar stundvis ett mer vindskyddat läge. Platsen är också tillräckligt öppen för solen ska nå dit. Tunneln ger möjligheter till skugga och regnskydd.

POSITIVA SENSORISKA UPPLEVELSER: Visuella möjligheter med mycket skog och natur i riktning mot Nackareservaten, naturljud som fågelkvitter är en stark positivt bidrag då de inte överröstar av trafiken.

PLATSENS HELHET OCH VIKTIGA ELEMENT BESKRIVNA MED BELLS BEGREPP

Platsen har tre volymer och en yta. Tunneln utgör en av volymerna i form av en kub inhägnad från fyra håll med två öppningar som skapar en tydlig riktning. På vardera sida av gångstråket finns de andra två volymerna, bergen som reser sig cirka 2 m och förstärker inhägnaden av ytan mellan dem. Den ena har en mer rytmisk kubisk uppbyggnad. Den andra har en rundare och slätare karaktär. Ytan mellan bergen består av asfalt och kan beskrivas som en linje då det ingår i ett längre gångstråk. Ytans öppenhet tillåter goda ljusinsläpp och den närliggande vegetationen visar variation genom årstider. Det ena berget har även en visuell kraft då den utgör grunden till ett flerbostadshus.

fig.46 Berget med slätare rundare karaktär, en blandning av lutning gav klättringsmöjligheter av olika svårighetsgrad. Stockholm 2019-03-20

fig.47 Detalj av berget med dess kvadratiske vittrade kanter. Stockholm 2019-03-20

fig.48 Det mer kantiga berget som gav enkla möjligheter att klättra samt hitta sittytter. Stockholm 2019-03-20

BRYGGAN

BIRGERS VAL AV GOD PLATS SOM UNGDOM.

fig.49 Bryggan sedd från land, Sigtuna 2019-03-18

Belägen intill Broholmsvägen, anlagd i Mälaren i Sigtuna ligger en 43 meter lång rektangulär träbrygga. Bryggan ligger intill ett lugnt villaområde och är en av flera som finns längs med vattnet. Bredvid bryggan finns gräsplättar, en fem meter bred strand, ett gång och cykelstråk och vass.

"Vid den här bryggan spenderade jag många timmar på att bada, sola, fiska och filosofera. Bryggan var en plats att gå till med flera vänner som tonåring där vi kunde prata ifred på kvällen. Från bryggan kunde jag åka båt till andra bryggor, samt fiska och bada ute på djupare vatten. Från bryggan simmade jag ut till Broholmen, en ö cirka 100 meter från bryggan. Platsen har starka kopplingar till varma sommar dagar med vänner, abborrfiske med vinflaska och kaffe i hand och stora leenden. Än idag använder jag bryggan för att bada och sola under sommartid, det är en plats jag återkommer till." -Birger, 2019

NIO AV GEHLS KRITERIER

KOMFORT

MÖJLIGHET ATT PROMENERA: Här finns möjlighet att stå, gå och vandra fram och tillbaka.

MÖJLIGHET ATT STÅ ELLER STANNA: Det går att stå och vara stillastående på platsen. Det kan vara svårt under dåligt väder ifall bryggan rör sig kraftigt. Platsen har inget stöd att luta sig emot för den stående.

MÖJLIGHETER ATT SITTA: På bryggan finns en sittbänk i samma träslag som bryggan, hela bryggan kan också ses som en programmerad sitt- och liggplats under sommartid.

MÖJLIGHET ATT SE: Från bryggan öppnar sig vyer ur vissa vinklar kilometervis över vatten, förbi skog och enstaka holmar.

MÖJLIGHETER ATT TALA OCH LYSSNA: Det går att tala på platsen utan att annat ljud överröstar. Ljud från vatten, natur, förbipasserande båtar och bryggans rörelser förekommer.

MÖJLIGHET ATT LEKA OCH TRÄNA: Det går att träna och leka, i bästa kapacitet genom badlek och simträning under sommartid. Bryggan i sin enkelhet går att använda för att träna på utan redskap.

NJUTNING

SKALA: Platsen har en mänsklig skala, bryggan och närliggande gång och cykelstråk känns hanterbara och nära till hands. Inte förens på bryggan vid utblickar långt bort kan skalan på platsen kännas större än mänsklig, då naturen och vattnet blir ett större sammanhang.

MÖJLIGHETER ATT NJUTA AV POSITIVA KLIMATASPEKTER:

Det finns goda möjligheter att uppleva sol. Något som är än viktigare om bryggan används för att bada ifrån.

POSITIVA SENSORISKA UPPLEVELSER: Bryggan känns väl tilltagen och robust. Den är av trä med en ljus gul och grå ton, något väderbiten. Platsen känns välskött och inger ett säkert och positivt intryck.

PLATSENS HELHET OCH VIKTIGA ELEMENT BESKRIVNA MED BELLS BEGREPP

Rumsligheten på bryggan är begränsad så att besökarens önskade funktion avgör begränsningen. Önskas det att fiska eller promenera ut på bryggan är den i sig en avgränsning mot vattnets rum, för den som vill simma och bada är vattnet inget hinder utan snarare en avgränsning mot vattnets rum. Bryggan i sig är en volym i form av ett rätblock, längst med en yta av vatten. Vass och växtlighet utgör en gröngul volym, en ridå mot vattnet. Vattnet, bryggan och vassen är också element som påminner om tidsvariation under året. Bryggan blir gråare med åren, mer sliten och grön där alger och sjögräs fäster sig. Vattnet är en konstant tidspåminnelse som med temperaturvariation, vågor där alger eller is påminner om årstid och väder. Vassen vid strandkanten vittnar också om tidsvariation då slätter krävs för att hindra en för stor utbredning. Bryggan är en sammanhållen volym och ibland ett eget rum, bryggan är byggd av robusta plankor som har ett tätt intervall för att möjliggöra en säker och enkel passage på bryggan. Bryggan är ett konstruerat element i en omgivande naturlig och mänsklig skala.

fig.50 Vy från bryggan, öppen stillsam vik. Sigtuna 2019-03-18

fig.51 Närliggande hus, vassen och långsgående gångstråket. Sigtuna 2019-03-18

fig.52 Bänk i samma material som resten av bryggan skapar en enhetlighet. Sigtuna 2019-03-18

NYTORGET, ANGRÄNSANDE GATA

JONAS VAL AV GOD PLATS SOM UNGDOM.

fig.53 Nytorget, gatan och de storskaliga husen i koppling till de mer historiska tvåvåningshusen. Stockholm 2019-03-20

På östra halvan av Södermalm i Stockholm bredvid Vitabergsparken ligger Nytorget. Placeringen ligger i hjärtat av det populära SOFO området med stort utbud av mindre butiker, barer och caféer. På platsen finns en plaskdamm och en lekplats, tillsammans med de andra verksamheterna gör det att allt från småbarnsfamiljer till äldre gillar att besöka platsen. Precis bredvid torget går en sluttande gågata med angränsande byggnader och det är specifikt den gatan som anses vara en god plats.

"I slutet på högstadiet gick jag i Sofiaskolan ett stenkast från platsen och vi gick ofta så fort värmen kom till Nytorget. Det fanns nämligen en glassbar som lockade, intill glassbaren ligger denna gata med husväggar i ett perfekt solläge. Kombinationen gjorde det självklart att gå hit och njuta av glassen i mikroklimatet intill väggen. Vi kom även bort från skolan och känslan av övervakning. Även under min gymnasietid umgicks jag med personer som hade koppling till Södermalm och det blev en naturlig plats att hänga på med alla närliggande butiker och utbudet från dem blev detta en naturlig mötespunkt. Ibland kunde

vi hamna på gräsmattan på torget men oftast var det just denna vägg vi hamnade vid även om marken sluttade och det var obekväma stenar så var den oftast varm och torr." - Jonas 2019

NIO AV GEHLS KRITERIER

KOMFORT

MÖJLIGHET ATT PROMENERA: En bred gågata som känns anonym och till för genompassage men torget är anlagt med goda möjligheter att promenera både runt och igenom.

MÖJLIGHET ATT STÅ ELLER STANNA: Både murar och husfasaderna ger möjligheter att vila mot en vägg samt känslan av att ha skydd i ryggen. Fasaden med faluröd färg bör dock undvikas då den färgar av sig.

MÖJLIGHETER ATT SITTA: Den angränsande gatan har endast oprogrammerade sittmöjligheter, dels en del där sittytan är av storgatsten och ryggstöd består av husfasaderna, dels en liten bit där berg i dagen utgör grunden till husen. Torget i sig innefattar bänkar.

MÖJLIGHET ATT SE: Platsen är omringad av höghus men det är möjligt att se in på torget och de sociala aktiviteterna från besökarna samt verksamheterna i området.

MÖJLIGHETER ATT TALA OCH LYSSNA: Inga problem att föra samtal även om en del mindre trafikbuller förekommer, även andra stadsljud från bland annat verksamheterna upplevs på platsen.

MÖJLIGHET ATT LEKA OCH TRÄNA: Inga programmerade ytor för träning eller lek finns på gatan, men intill torget ligger det en lekplats anpassad för yngre äldre.

NJUTNING

SKALA: Platsen har en relativt stor skala omgiven av höghus på fem till sex våningar, men gatan och torget är utformade med en mer mänsklig skala. De lägre husen längs med gatan, buskarna vid torget och storgatsten som markmaterial bidrar till den mindre skalan.

MÖJLIGHETER ATT NJUTA AV POSITIVA KLIMATASPEKTER: Intill väggen uppstår ett vindskyddat mikroklimat som förlänger möjligheten att uppehålla sig på platsen från tidig vår till sen höst. Riktningen på gatan gör så att husfasaderna får bra solläge.

POSITIVA SENSORISKA UPPLEVELSER: Kulturhistoriska byggnader, formklippta häckar och variation i växtarter på torget ger visuellt positiva intryck. Fasaderna och storgatstenen lagrar värme som upplevs positivt när man sätter sig på marken eller lutar sig mot väggen.

PLATSENS HELHET OCH VIKTIGA ELEMENT BESKRIVNA MED BELLS BEGREPP

Gatan utgörs av tre längsgående ytor som omges av volymer, på ena sidan i en skala av tvåvåningshus och den andra en mur med kubiskt formklippt häck ca 2 m hög. Häcken, bakomliggande torgets vegetation och de olika byggnadernas byggnadsstil bidrar med tidsperspektiv i både årstidsvariation men också ett historiskt perspektiv. Ytan närmast husfasaderna är ca 3 m bred och består av rundade storgatsten lagd i ett tvärgående mönster. Angränsande yta är gatan som är en ca 8 m bred unison asfaltsyta, slutligen ett grusstråk i koppling till muren som är ca 2 m bred. Mellan dessa ytor går även två kuperade rännor i smågatsten.

fig.54 Lutande vinkel med mindre bekväma storgatstenar. Stockholm 2019-03-20

fig.55 Slitage på fasad med faluröd, signalerar på användning. Stockholm 2019-03-20

fig.56 Skyltar som visar på stor variation av verksamheter inom korta avstånd. Stockholm 2019-03-20

EKEBYSTRÅKET

BIRGERS VAL AV GOD PLATS SOM VUXEN.

fig.57 Ekebystråket med dess karaktäristiska tegelbyggnader och dolda siktlinjer. Uppsala 2019-03-19

Från Ekebybruk i Uppsala går ett stråk västerut mot Flogsta, det är ett gång- och cykelstråk som passerar bostadshus, café och öppna grönytor. Stråket vrider sig fram och tillbaka och ändrar fotgängarens vyer flertal gånger. Husen intill stråket är låga tvåvåningshus i rött, gult och svart tegel som skapar en trevlig stämning längst med hela stråket. Området är välkött med en bra blandning mellan privat och offentligt.

"Stråket mellan Ekeby och Flogsta påminner mig om en ny tid som vuxen när jag bodde som nybliven student i Flogsta. Här gick jag eller cyklade jag med sinneslugn till och från universitetet, centrum eller gymmet. Stråket är speciellt för mig för det har en väldigt personlig och nära skala som jag inte upplevt på något annat promenadstråk. På sommaren skapas valv av grönska som varvas med skiftande vyer i en följd. Bostadsområdet som löper längst med stråket i Ekeby och själva helheten är väldigt välkött och påminner om en engelsk landsbygd. Förutom den pittoreska karaktären och personliga känslan stråket ger så påminns jag om en bild från ett gammalt datorspel jag spelade när jag var yngre. Bilden i fråga är en startmeny

med en gränd från en riddarborg. Jag återfinner samma typ av nyfikenhet bland Ekebystråket som jag känner när jag ser den bilden." - Birger 2019

NIO AV GEHLS KITERIER

KOMFORT

MÖJLIGHET ATT PROMENERA: Goda möjligheter att promenera, genomlöpande gångstråk och cykelstråk mellan bostäder.

MÖJLIGHET ATT STÅ ELLER STANNA: Det går att obehindrat stå vid sidan av gångstråket om så önskas på ytor utanför gång och cykelstråk.

MÖJLIGHETER ATT SITTA: Det finns ett bord med sittplatser i anknäring till gångstråket.

MÖJLIGHET ATT SE: Utsikt över bostadshus och cirka 50 meter framöver, inga längre vyer då stråket svänger.

MÖJLIGHETER ATT TALA OCH LYSSNA: Det går att tala och lyssna, ett viss buller från väg och boende intill kan förekomma.

MÖJLIGHET ATT LEKA OCH TRÄNA: Själva stråket kan användas för lek och motion. Oprogrammerad lek och motion kan även förekomma på ytor bredvid stråket.

NJUTNING

SKALA: Mänsklig skala, höjden på husen intill förstärker den mänskliga och hemtrevliga skalan.

MÖJLIGHETER ATT NJUTA AV POSITIVA KLIMATASPEKTER:

Vindskydd skapas av att stråket vindlar sig mellan hus och växtlighet. Trädkronor och hustak ger växelvis sol och skugga.

POSITIVA SENSORISKA UPPLEVELSER: Hög arkitektonisk kvalitet och skala på bostadshus intill stråket. Fasaderna i tegel gör sig väl bland välskötta träd och buskar som återkommer med jämna intervall. Vyer in mot bostadshusens passager väcker nyfikenhet och en pittoresk känsla återfinns längst med stråket.

PLATSENS HELHET OCH VIKTIGA ELEMENT BESKRIVNA MED BELLS BEGREPP

Ekebystråket är en linje som omges dels av volymer i form av buskar och hus dels av punkter i form av träd men också ytor av gräs. Träd och buskar är på ena sidan av linjen presenterade i en mer formell form, strikt klippta häckar samt träd i jämna rader. Tillsammans med byggnaderna skapas en rytm tack vare träden men också på grund av variation mellan det omslutande och öppna. Orienterbarheten är tydlig i riktning med linjen. Linjen går inte rakt fram vilket gör att sikten bryts och skalan till detaljrikedom som syns får en mänsklig skala, där uppfattningen är att det går att ta på allt som syns.

fig.58 Öppnande zon med korsning mitt i stråket. Uppsala 2019-03-19

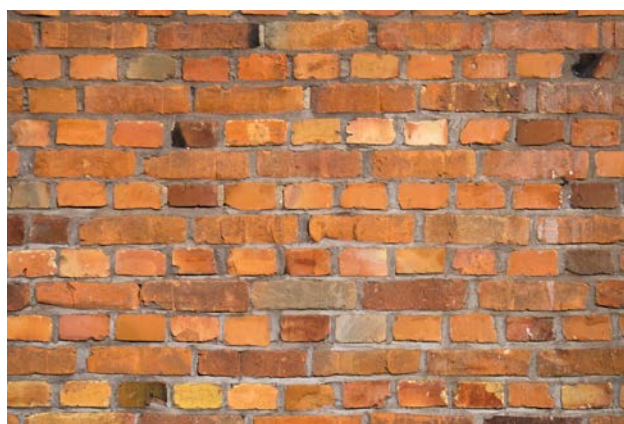

fig.59 Tegelfasad. Uppsala 2019-03-19

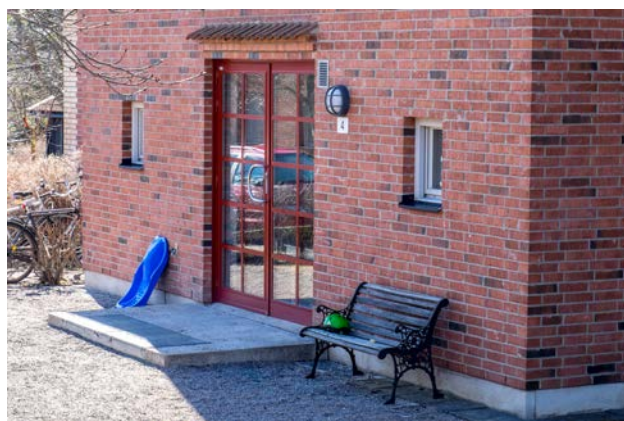

fig.60 Port till ett av husen, visar på den småskaliga privata karaktären. Uppsala 2019-03-19

ÅRSTAVIKEN, GÅNG- OCH CYKELSTRÅK

JONAS VAL AV GOD PLATS SOM VUXEN.

fig.61 Del av stråket med båtuppställning vintertid samt en brygga med sittmöjligheter, sommartid är det ett café som använder marken och bryggan. Stockholm 2019-03-20

På Södermalms sydvästra kant mellan Skanstull och Hornstull går ett gångstråk längs med Årstaviken. Stråket är delvis asfalterat, delvis mer naturligt med stenmjöl och smågrus och har en blandad vegetation. Bänkar finns utplacerade med jämna mellanrum. Utöver detta skapas små områden av bryggor, gräsytor och kajer. Sommartid finns det även caféer, foodtrucks och båtklubbar med alkoholtillstånd som lockar folk till stråket.

"För mig har stråket betytt mycket och gett mig många minnen med allt från att gå en vanlig promenad för lite frisk luft till spontana nattbad efter sena utekvällar och spontana möten med nya människor. Det är aldrig fel att gå denna sträcka, det är oftast varmt och fint med sol in i småtimmarna på kvällen och det finns alltid något att titta på medans man vandrar, vyer ut över vattnet eller någon av alla de människor man möter. För mig handlar det också mycket om att röra på sig, jag gillar idén med att man inte är låst till en plats utan man ser vilken yta man väljer att stanna vid för stunden, skulle man tröttna på platsen är det inte långt till en ny." - Jonas 2019

NIO AV GEHLS KRITERIER

KOMFORT

MÖJLIGHET ATT PROMENERA: Stråket har en hög aktivitet, speciellt sommartid, många joggar och cyklar. Enstaka avstickare in mot Södermalm finns men mestadels är stråket programmerat i riktning längs med Årstaviken.

MÖJLIGHET ATT STÅ ELLER STANNA: Många trädstammar samt delar med bryggor och räcken som går att luta sig mot.

MÖJLIGHETER ATT SITTA: Det finns gott om sittplatser i blandad form, klassiska bänkar, utesoffor och specialdesignade sitttor finns utspridda längs med hela stråket. Även informella gräsytor intill stråket tillåter uppehåll.

MÖJLIGHET ATT SE: Goda vyer ut över Årstaviken längs hela stråket. Blicken söker sig mot vattnet, det branta berget som följer hela stråket, båtklubbarna, bryggorna och kolonilottshusen.

MÖJLIGHETER ATT TALA OCH LYSSNA: Det går enkelt föra en konversation men visst buller förekommer.

MÖJLIGHET ATT LEKA OCH TRÄNA: Goda möjligheter att träna med hjälp av utegym. En lekplats längst med stråket finns och på sommaren badar många vid bryggorna och andra platser längs med stråket.

NJUTNING

SKALA: Mänsklig skala på stråket rent rumsmässigt med en storskalig omgivning tack vare Årstavikens öppna yta samt de höga broar som alltid finns i sikte.

MÖJLIGHETER ATT NJUTA AV POSITIVA KLIMATASPEKTER:

Stråket går längs med Södermalms sydvästra sida i kombination med Årstavikens öppna yta vilket leder till soligt läge. Tack vare hög andel träd skapas även en variation av sol och skugga. Berget skyddar mot nordliga vindar.

POSITIVA SENSORISKA UPPLEVELSER: De goda vyerna över viken, inslag av designade ytor, planteringar och karaktäristiska pilar som hänger ut över vattnet är goda visuella inslag. Dofter från växter, vatten och båtar bidrar även positivt.

PLATSENS HELHET OCH VIKTIGA ELEMENT BESKRIVNA MED BELLS BEGREPP

Gång- och cykelstråket kan ses som en långsträckt linje som knyter ihop punkter av olika funktioner med olika grader av social potential. Sittbänkar blir hållplatser som skapar rumsligheter, men kan också ses som punkter eller volymer i ett större sammanhang. Bryggor blir förlängda volymer och rumsligheter längst med stråket men är i stort låsta bakom olika båtföreningarnas privata portar. Längs med stråket, ut med vattnet, finns ett band av oprogrammerad yta som är avskiljaren mellan vatten och stråk, själva strandkanten.

fig.62 En av bryggorna längs med stråket, anpassade med bänkar och badmöjligheter. Stockholm 2019-03-20

fig.63 Designade sittytor. Stockholm 2019-03-20

fig.64 En av de mer slutna och naturliga delarna av stråket. Stockholm 2019-03-20

SAMMANSTÄLLNING

Här presenterar vi begrepp och ord tagna från inventering och analysen av *våra goda platser* för att ge en tydlig översikt på vad vi anser är dess goda egenskaper. Tillsammans med en kortare text om vad vi valt att ta vidare i vår gestaltning. Detta urval av begrepp av funktioner är de som vi anser fungerar att översätta och implementera i vår gestaltning av Hamnplan.

Ur dessa begrepp tar vi med oss att gestaltningen kräver platser för barn att klättra och leka på. Förslagsvis bör dessa platser efterlikna naturliga element, såsom stenblock eller berg i dagen.

Ur dessa begrepp tar vi med oss att gestaltningen kräver platser som går att ta över och göra någorlunda privata. Gärna med hjälp av vatten och rektangulära former. Vi anser också att kontakten med vattnet är viktigt.

Ur dessa begrepp tar vi med oss att gestaltningen kräver kontrasterande funktioner som rörelse och stillasittande samt öppna och slutna siktlinjer. Förslagsvis behålls siktlinjer mot Stadsträdgården.

Utöver begreppen från våra goda platser anser vi att det är viktigt med tydliga entréer, att platsen får en egen identitet samt att bevara det befintliga gång- och cykelstråket.

Barn

- Klättring.
- Social knutpunkt.
- Skala, små detaljer upp till fullvuxna träd.
- Sittytor.
- Möjlighet till lek.
- En stor volym.
- Kantiga och mjuka former.
- Kontrast.
- Delvis omslutande.
- Exotiskt.
- Skyddat läge.
- Väggar.

Ungdom

- Rektangulär.
- Omslutande vattenyta.
- Ockupera.
- Sittytor.
- Tidscykel.
- Ryggstöd.
- Solläge.
- Tidig vår.
- Privat karaktär.
- Något att titta på.

Vuxen

- Rörelse.
- Serial vision.
- Öppna siktlinjer åt ena hållet.
- Zoner med sittmöjlighet.
- Tvingade möten.

PROGRAMPUNKTER

De programpunkter som vi presenterar är ett resultat av den informationen vi hämtat från den teoretiska bakgrunden kring människors preferenser för en god miljö, samt de personliga preferenser som vi anser är goda och tillför

kvaliteter till platsen. Detta tillsammans med inventering och analys av Hamnplan samt våra goda platser resulterade i dessa åtta punkter.

- Möjlighet att sitta, stå, luta och ligga.
- Möjlighet till lek och klättring.
- Öppna siktlinjer mot Stadsträdgården.
- Fysisk närhet till vatten.
- Ta tillvara på solläge.
- Inbjudande och utstående karaktär.
- Bevara befintligt gång- och cykelstråk.
- Skapa tydliga entréer.

VISION

På Hamnplan leker barnen fritt, de undersöker, upptäcker, springer, klättrar och jagar varandra. Det är en plats som fotgängare och cyklister passerar på vägen hem där de sätter sig ned för att njuta av solen, titta ut över vattnet och Stadsträdgårdens liv. En plats med egen karaktär, en utstickande pärla i Uppsalas åstråk där begreppet ”vi ses vid Hamnplan” är en vanligt förekommande fras. Regn, sol, snö och vindstilla

dagar är alla dagar som ger Hamnplan en unik och lockande nyans. Hamnplan är en plats att längta till. Invånare besöker Hamnplan och njuter av den första varma vårsolen. Vänner, unga som äldre, ses sena sommarkvällar på Hamnplans ytor som för en stund ockuperas och inger känslan av att ”det här är vårt”. En tonåring doppar sin fot i vattnet från en av vattenspegelns bryggor för att svalka sig och tänker stillsamt att Hamnplan är en god plats.

fig.65 Visionsbild över Hamnplans kommande utformning.

ANDRA SKISSANDE

Här presenteras skisser på utformning av element med fokus på form och textur.

MED PAPPER OCH PENNA

1 APRIL

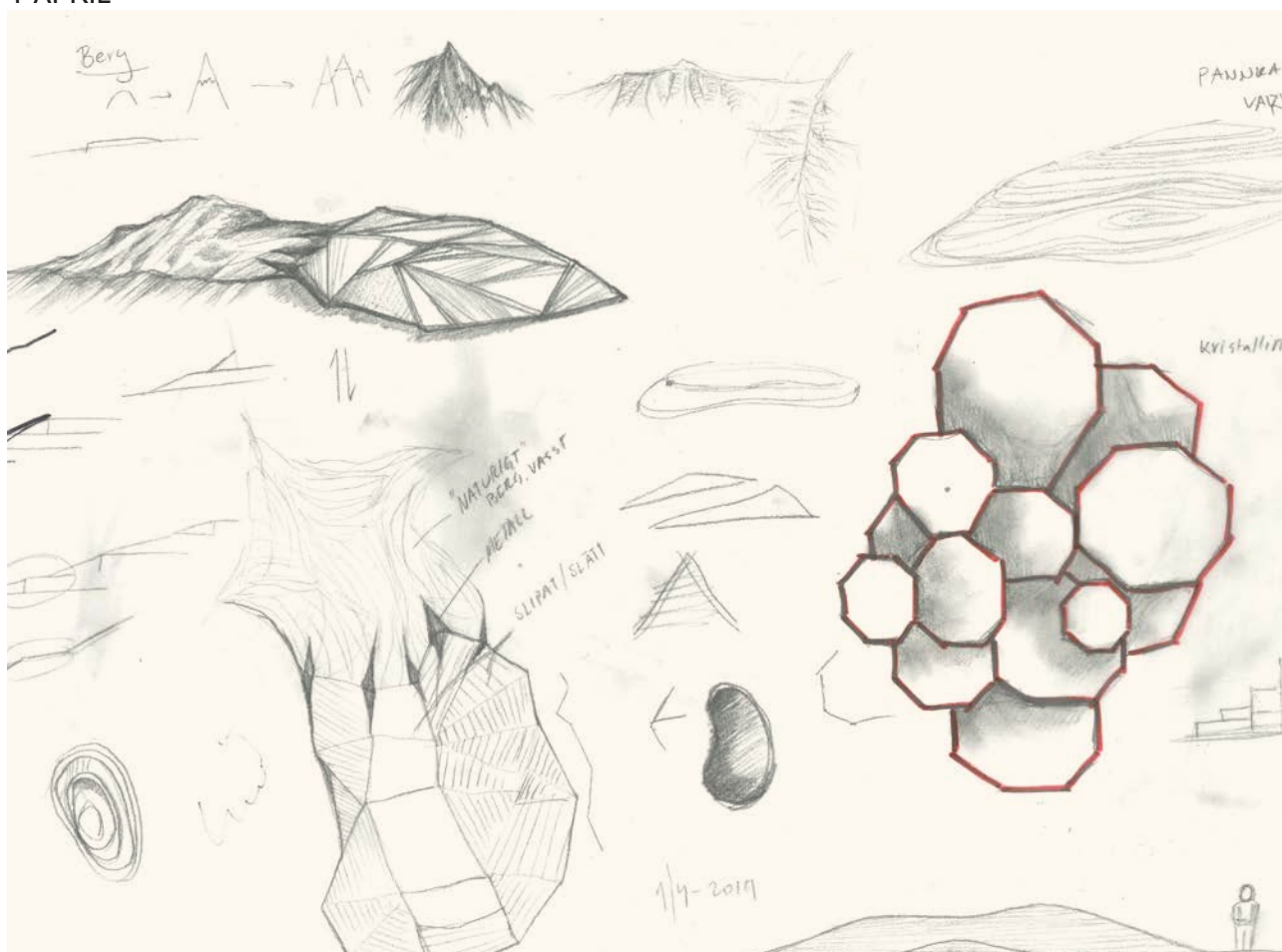

fig.66 I det här skedet utforskade och skissade vi på våra nya element, en förfining av de funktioner vi valt att ta med oss från våra goda platser. I den här skissen kan man se hur vi undersöker berget samt olika variationer av utformningen. Vi frågade oss vilken höjd som är rimlig att ha och om går det att kombinera mjuka delar med hårda i samma berg utefter temat "hårt som möter mjukt"? I bild syns hur vi tog hänsyn till faktum att höjden på elementet "berget" var viktigt för att inte skymma för mycket och samtidigt inte vara för lågt för att anses som ett undermåligt inslag. I skissen syns också utforskandet av hur berget kunde konstrueras eller formas, med hjälp av varvade skivor, hopsatta pelare eller en kombination av naturligt slipad sten och kanthuggna bitar.

2 APRIL

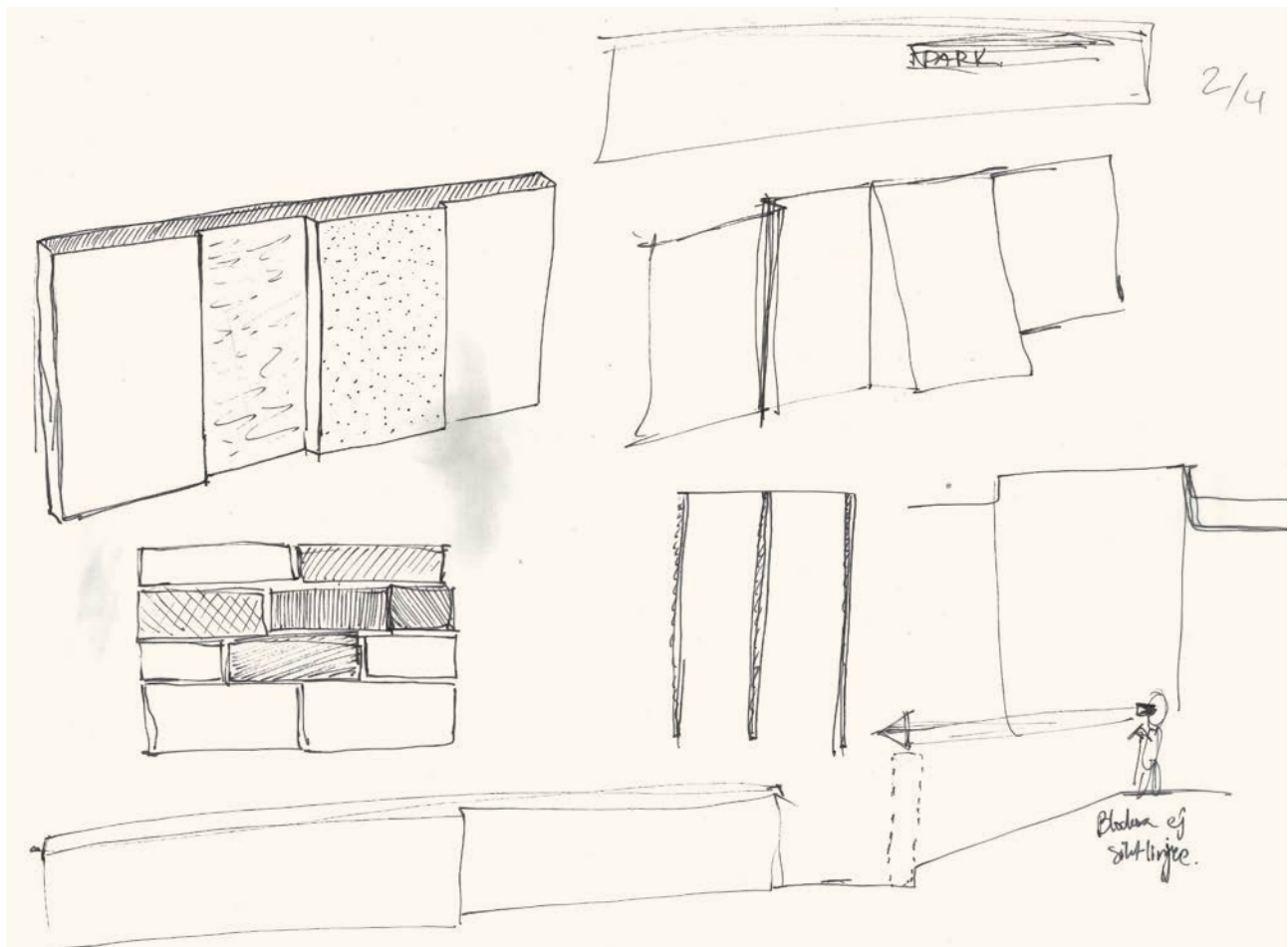

fig.67 I den här skissen var elementet väggen i fokus. Vi undersökte hur olika delar kunde ha olika utformning. Att väggen inte skulle ha för stor påverkan på siktlinjer över stadsträdgården från gångstråket ovanför sluttningen. Vi undersökte olika tankar kring att arbeta med olika stenmaterial och texturer på de olika sektionerna. Detta för att skapa en småskalig känsla likt den med flera små hus med olika fasader. Det generella under denna skissperiod handlade om att ta vad vi gillat från goda platserna och implementera det på nytt vid Hamnplan och på så sätt skapa en egen identitet till vår gestaltning. I bild syns hur vi förde diskussion kring variation i höjd, tjocklek, lutningar och materialsammansättning för elementet väggen.

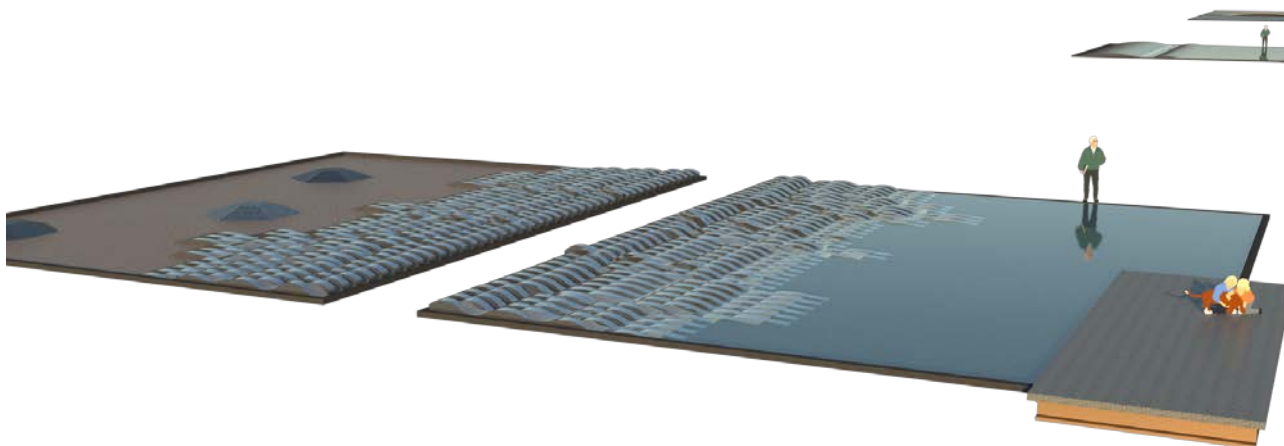
I 3D MODELL

2 APRIL

fig.68 Detta är en tidig 3D-rendering och skiss av elementet väggen. För oss kändes det bra att arbeta digitalt, en metod för att snabbt kunna se ett tidigt exempel på utformning med skalenliga mått. Bilden visar tydligt hur en förskjutning i väggens djup på 10 cm tar form på håll och hur väggen uppfattas på avstånd. Även de närmaste byggnationerna lades in för att få en uppfattning kring elementens påverkan i kombination med omgivningen, dessa syns i bakgrunden färgade i rosa.

3 APRIL

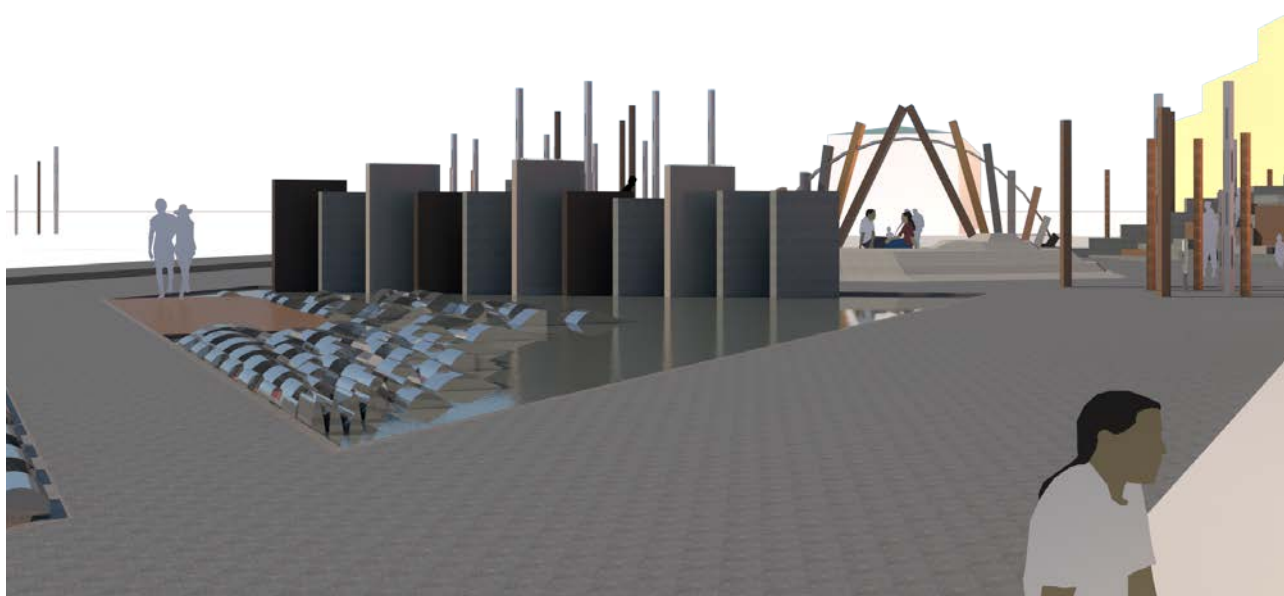
fig.69 Här kan man se en tidig utformning av en grus- och vattenyta. I detta skede valdes att isolera elementet och jobba vidare utan omgivningen för att enklare kunna fastställa helheten framöver. I bakgrunden syns tidigare exempel och utformningar. I denna utformning valde vi att ha en upphöjd sittyta i någon form av övergångszon mellan vattnet och marken runt om. Metallsulpturer i form av vågor som sköljer från vattnet upp på grusstranden drar tankarna till liv och rörelse medan passagen mitt emellan som bryter vågorna har någon form av filosofisk tanke kring mänsklig påverkan och kraft att bryta sig igenom även dessa krafter. Denna typ av vattenspegeln och kontrast mellan vatten och hårdgjort utvecklades sedan efter något mer till dess slutgiltiga form som finns med i illustrationsplanen.

5 APRIL

fig.70 En undersökning av skogspelare, en vidareutveckling av tidiga skisser för höjdsättande element. Här testade vi möjligheten att blanda raka pelare med lutning tillsammans med höga belysta stolpar och små låga lyktor. Denna idé fortkom då pelarna skulle fylla funktionen av skogens och trädens volym och höjd, likt skogen som har olika växtskikt, från botten till toppen. Vi valde att se om man kunde återskapa dessa skikt, variation längst med pelarnas längd, med hjälp av belysning och lutning. I slutändan valdes de lutande pelarna bort för de mer monumentala känslan som enbart raka pelare ingav. Vi ansåg att raka pelare i kluster i slutändan skapade tydligare och mer upplevelsebara rum.

8 APRIL

fig.71 I den här modellen plockade vi in flera element och undersökte möjligheter att placera objekt för att skapa skymda siktlinjer med syfte att skapa nyfikenhet och upptäckande. I denna bild har vi placerat en rad med stenskivor som i rätt vinkel ger öppningar och fri sikt medans det i andra vinklar skymmer. Just denna lösning ansåg vi blev för skymmande och kompakt och valde att istället jobba mer med skogselementet. Den här skissen visar på hur vi efter att skissat isolerat på olika element och temamässigt kunde föra samman element och se helheter med våra element på Hamnplan.

OMRÅDESINDELNING

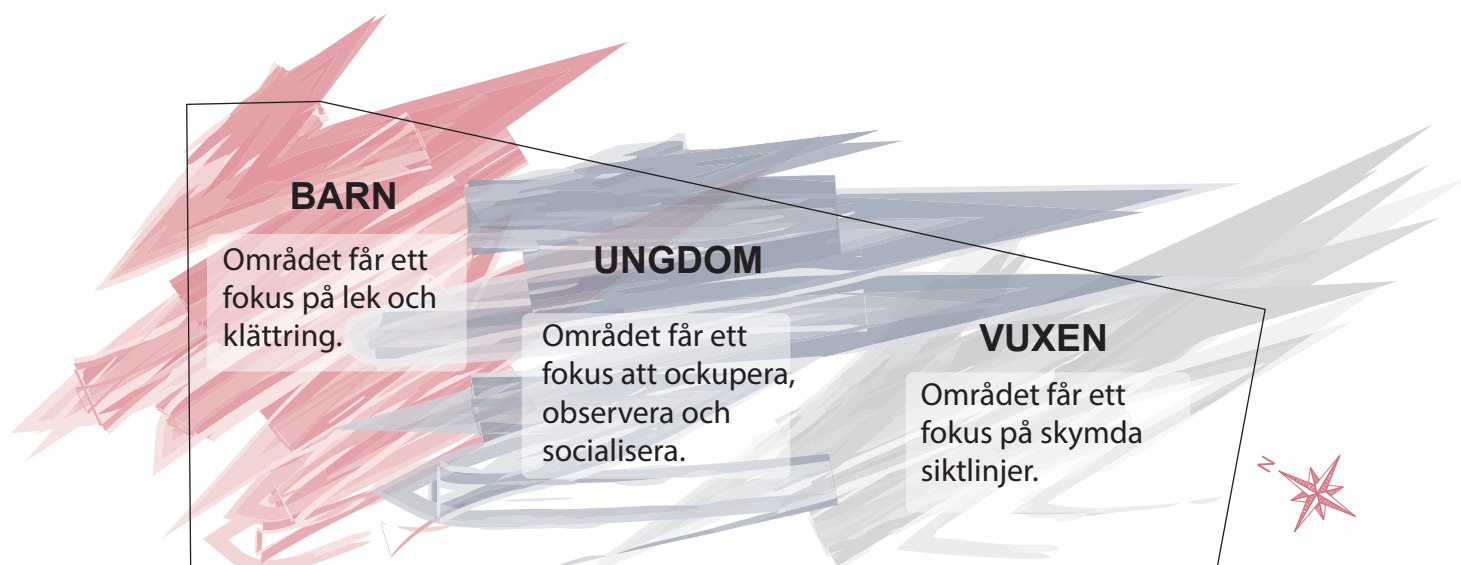

fig.72 Illustrationsplan, Övergripande ide om att dela upp området i en tredelningsprincip, barn, ungdom & vuxen.

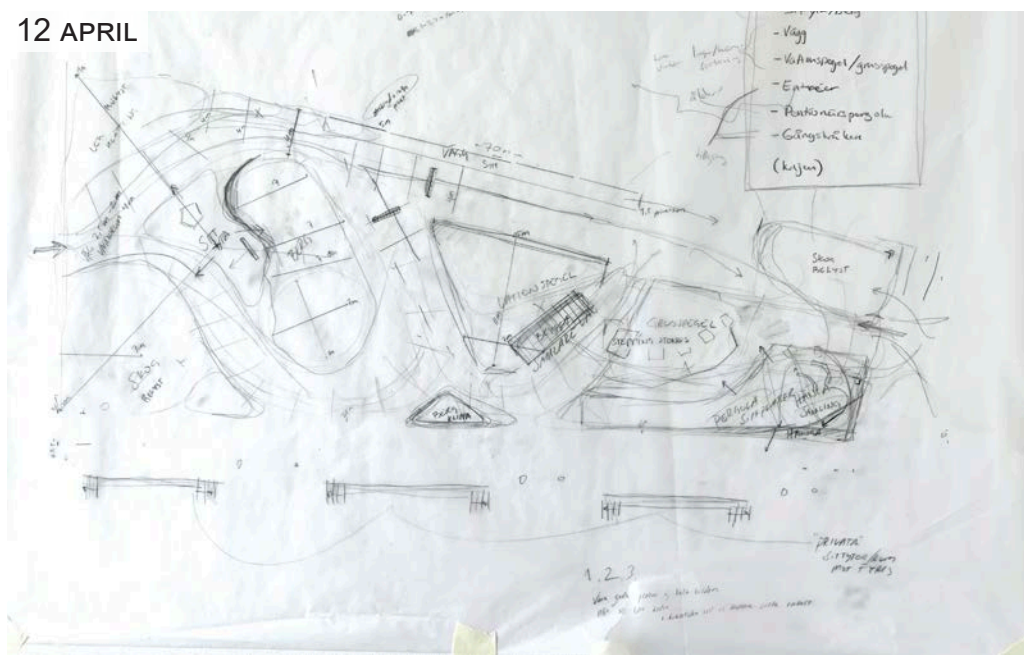

fig.73 Illustrationsplansskiss, områdesindelning för de olika gestaltningselementen.

SAMMANSTÄLLNING

Hamnplan är indelad utifrån tre ålderskategorier; *barn*, *ungdom* och *vuxen*. Åldersindelningen tillsammans med en idé hur vi skulle placera elementen utformade från begreppen kring våra goda platser resulterade i en grov områdesindelning. Denna indelningen är också baserad på mått och avstånd som vi hämtat från Gehls teorier kring sociala interaktioner.

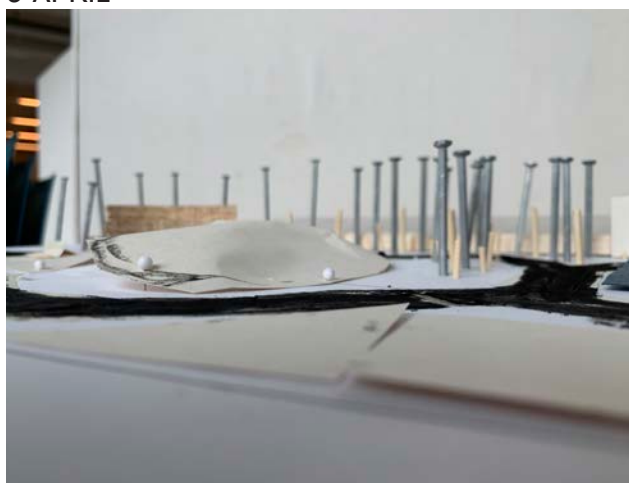

TREDJE SKISSANDE

Denna skissperiod fokuserade på att fastställa områdesindelningen och elementen som tidigare bara skissats på enskilt. Följande bilder är ett urval av denna process, samt beskrivning av indelningen och elementen.

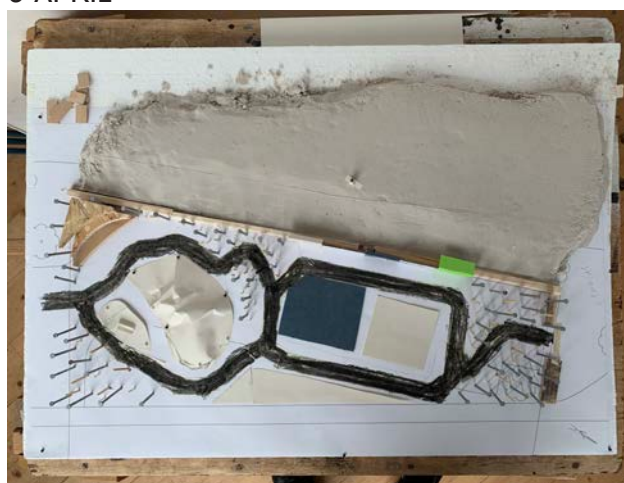
FYSISK MODELL

9 APRIL

fig.74 Att jobba med en snabb enkel fysisk modell kan ses som att ta ett steg tillbaka och frånga den precision vi enkelt kan jobba med digitalt. Här handlar det om att med enkla former och verktyg se rumsligheten, formen och skalan. Att enkelt kunna flytta runt de olika delarna, titta från olika vinklar och se hur de rena formerna kan förbättras. Medans vi jobbade i modellen tillät vi oss att implementera mer "skog" i vår design, öka dess täthet på vissa områden för att få en mer skymd sikt med partier som en besökare kunde passera igenom. I bilden kan man skymta en del av gestaltningen vi kallar för klippan i förgrunden, följt av ett berg i huvudfokus, med ett klätterparti och skogsdelar i bakgrunden gjorda av mindre pinnar och block i trä.

9 APRIL

fig.75 Efter att vi placerat om element och ritat ut tänkta gångstråk tog vi detta foto rakt uppför för att använda som en mall till en illustrationsplan. Det var då enkelt att placera ut illustrationer på elementen med mer exakta mått. På bilden ser vi gång- och cykelbanan nertill och slutningen med intilliggande bilväg (Östra ågatan) uppbyggd i modellsand upptill. Gångstråken som är utmärkta är de stora tänkta passagerna inom området från entré till entré. Möjligheter att passera genom "skogen", "berget" och andra element är möjliga samt kontakten med gång- och cykelstråket även om de inte är utmärkta i planen.

FÖRSLAGET

Vi börjar med att presentera vårt förslag översiktligt med hjälp av tre snitt och en illustrationsplan som visar platsens element. Begrepp som vi tagit med från våra goda platser kopplade till elementen finns utplacerade på illustrationsplanen, detta som en hjälp att förstå alla elementens funktioner i sin helhet.

En uppfattning av platsens element och dess närliggande omgivning går att utläsa från snitten,

hur vägen, fyrisån och elementen samspelar med den mänskliga närvaron. Längre fram presenterar vi varje enskilt element och beskriver dess funktion, form, material, färg och textur. Avslutningsvis presenteras platsen med hjälp av visionsbilder.

SNITT OCH ILLUSTRATIONSPLAN

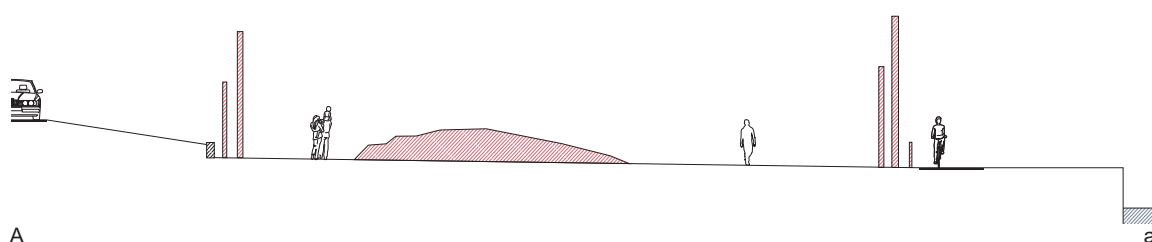

fig.76 Snitt: A-a. Snittet skär genom berget och visar det i förhållande till Östra ågatan, ån och skogens pelare. Skala 1:300/A4

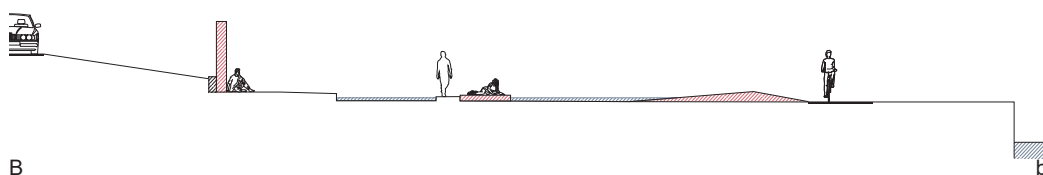

fig.77 Snitt: B-b. Snittet är draget från Östra ågatan genom elementen, väggen, havet - vattenspegeln och havet - klippan, visar den låga nivån och fria sikten mot Stadsträdgården. Skala 1:300/A4

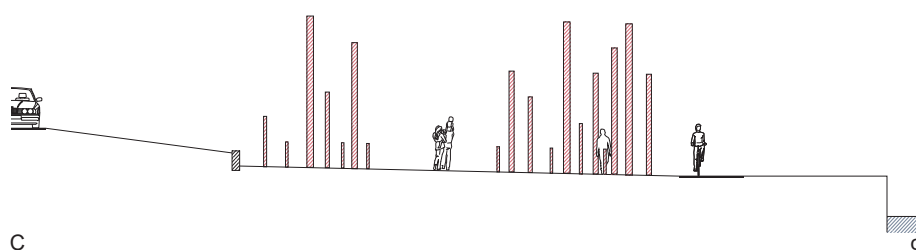

fig.78 Snitt: C-c. Snittet går på platsens södra ände, genom entréskogen och visar förhållandet och avskärmningen från bilvägen samt cykelvägen. Skala 1:300/A4

BEGREPP KOPPLADE TILL ELEMENTEN TAGNA FRÅN VÅRA GODA PLATSER

KLÄTTERBERGET

Något utstående/ exotiskt.
Möjlighet till lek.
Kantiga och mjuka former.
En stor volym.
Delvis omslutande.
Väggar.

ENTRÉ

Serial vision.
Kontrast.
Väggar.
Privat karaktär.
Delvis omslutande.
Något utstående/ exotiskt.

GÅNGSTRÅK

Tvingade möten.
Serial vision.
Zoner med sittmöjlighet.
Rörelse.
Öppna siktlinjer
åt ena hållet.

PICKNICK

Zoner med sittmöjlighet.
Social knutpunkt.
Sitttytor.
Ryggstöd.
Solläge.

BERGET

Sitttytor.
Social knutpunkt.
Möjlighet till lek.
En stor volym.
Kantiga och mjuka former.
Kontrast.
Solläge.

KLIPPAN

Något att titta på.
En stor volym.
Kontrast.
Kontrast.

SKOGEN

Något att titta på.
Sitttytor.
En stor volym.
Möjlighet till lek.
Kantiga och mjuka former.
Delvis omslutande.
Serial vision.
Skala, små detaljer
upp till fullvuxna träd.

VATTENSPEGEL

Solläge.
Sitttytor.
Möjlighet till lek.
En stor volym.
Kontrast.
Omslutande vattenyta.
Rektangulär.
Tidscykel.
Något utstående/ exotiskt.
Ockupera.
Något att titta på.

GRUSSPEGEL

Solläge.
Sitttytor.
Möjlighet till lek.
En stor volym.
Kontrast.
Omslutande vattenyta.
Rektangulär.
Tidscykel.
Något utstående/ exotiskt.
Ockupera.
Något att titta på.

VÄGGEN

Privat karaktär.
Social knutpunkt.
Kontrast.
Skyddat läge.
Väggar.
Solläge.
Tidig vår.
Sitttytor.
En stor volym.
Rektangulär.
Ryggstöd.
Öppna siktlinjer
åt ena hållet.

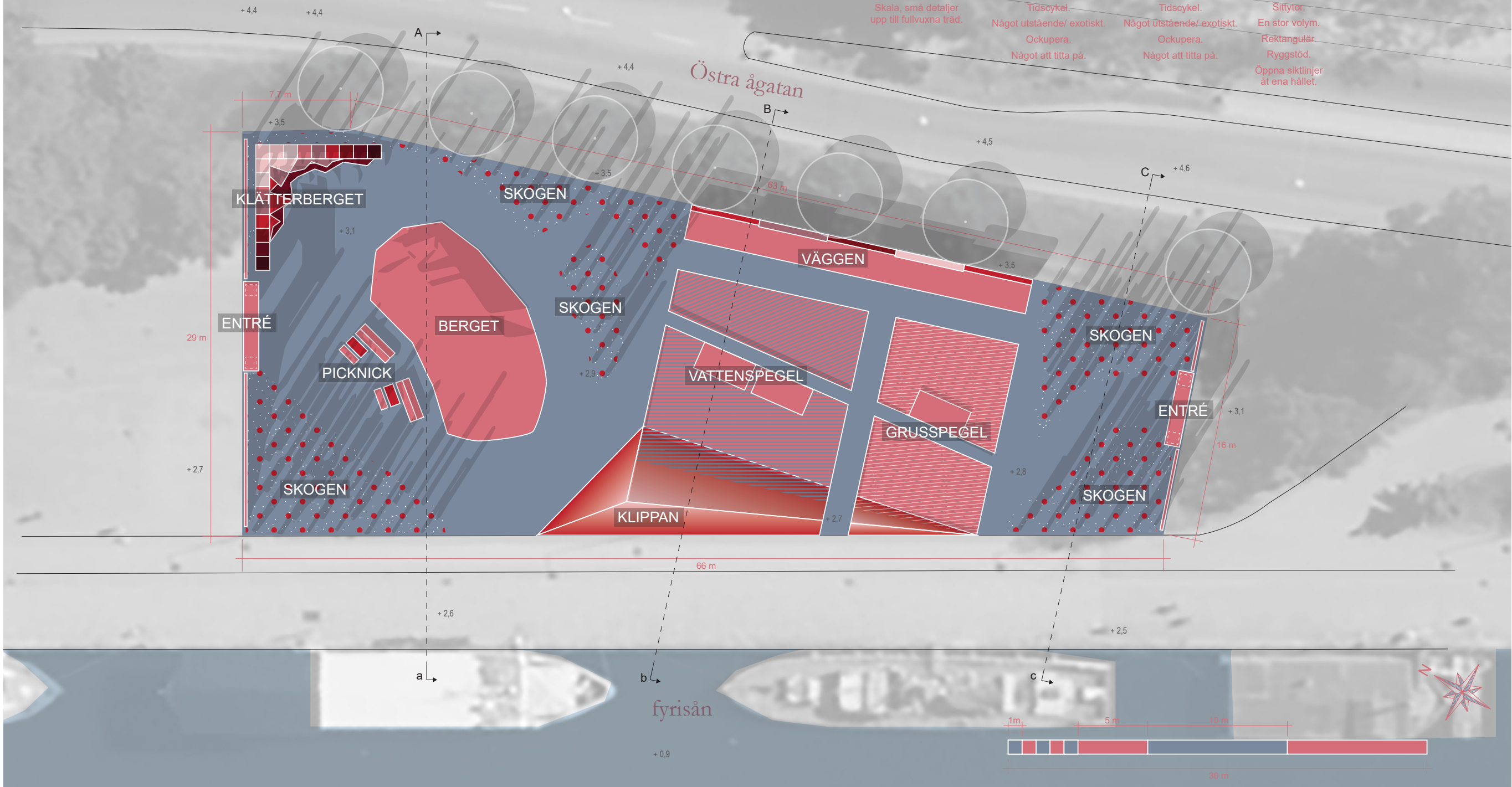

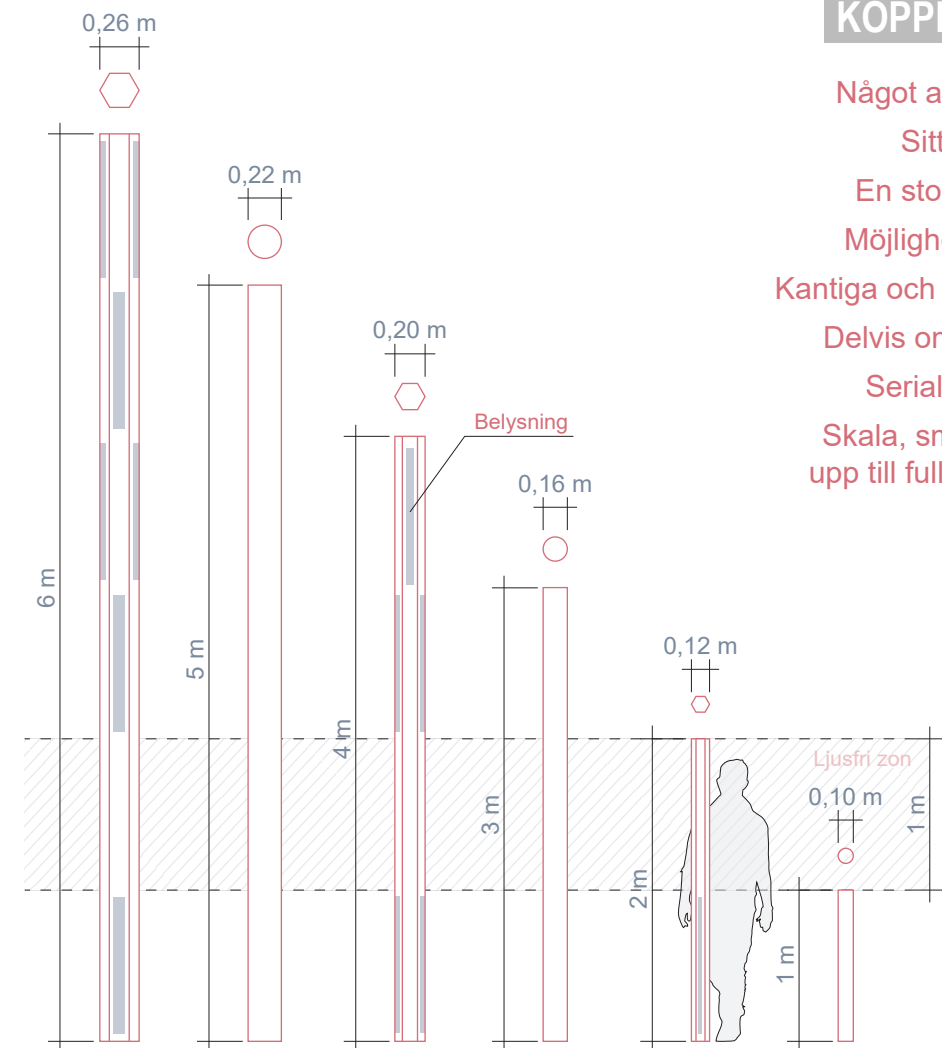
fig.79 Illustrationsplan i skala 1:300/A3

ELEMENTEN

SKOGEN

KOPPLINGEN

- Något att titta på.
- Sittytor.
- En stor volym.
- Möjlighet till lek.
- Kantiga och mjuka former.
- Delvis omslutande.
- Serial vision.
- Skala, små detaljer upp till fullvuxna träd.

fig.80 Elementet skogen, sex pelare, i olika höjder med cylindrisk eller hexagonal form.

FUNKTION

Skapar höjd, skogen varierar från gles till tätare volym för variation i sikt. Skogen ramar in och sammankopplar Hamnplan genom att vara passerbara, fyllande volymer. Skogen skall skapa starka vyer med möjlighet till lek bland rumsligheterna. Sittytor finns inom skogen. Skogen kommer att innehålla Hamnplans enda armaturer för belysning under kvällstid. Belysningen är placerad på så sätt att den inte ska blanda besökare på platsen. Ett design-val som gjorts är att undvika vanliga belysningsstolpar, med hjälp av skogens

höjd anser vi därför att ett unikt belysningssätt kan integreras som samlade klungor i skogen. Detta ger också ett intressant koncept där vår konstgjorda skog är det upplysta och trygga på natten till skillnad från den annars mörka mystiska naturliga skogen.

Skogen fungerar också som ett bakgrundselement till Hamnplans övriga element, en slags ridå. Detta skall efterlikna skogen i bakgrunden från Birgers goda plats "Berget" samt Jonas goda plats "Årstaviken" med löpande skogskant.

FORM

Skogen utgörs av pelare som varierar mellan sex olika höjder och diametrar. Skogens pelare är antingen hexagonala pelare eller slätare cylindrar. De pelare i form av släta cylindrar har ej belysning medan de hexagonala har belysning. För att inte blända besökare i ögonhöjd skall ingen av skogens belysningsselement sättas mellan en och två meters höjd. Maxhöjd på skogens pelare sätts till sex meter. Skogspelarna står med ett avstånd på ca 1.20 meter ifrån varandra.

MATERIAL, FÄRG OCH TEXTUR

De hexagonala pelarna är gjorda av metall, de cylindriska pelarna är gjorda av sten. De hexagonala pelarna har armatur som kommer lysa igenom en rektangulär vit matt plexiglasskiva. Metallpelarna varierar mellan; cortenstål och dess rostiga yta, borstad aluminium och pulverlackerad stål med färgen RAL 1015 (en ljus beige). Stenpelarna varierar mellan; polerad varvig marmor av vitt och svart, råkild diabas och råkild grön granit.

fig.81 RAL 1015, en ljusbeige pulverlackerad matt yta, 6 m pelaren.

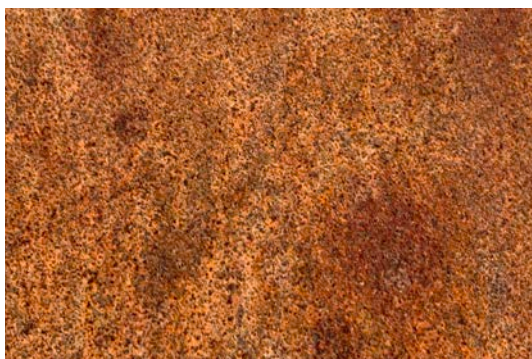
fig.82 Bilden visar färginspiration till 5 m pelaren.

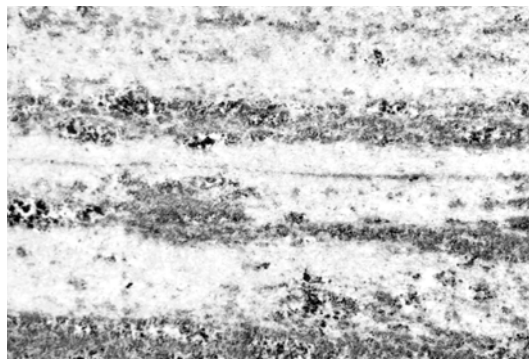
fig.83 Borstad aluminium, 4 m pelaren.

fig.84 Exempelbild på svart råkild diabas, 3 m pelaren.

fig.85 Rostad ytan på Cortenstål, 2 m pelaren.

fig.86 Inspirationsbild över polerad varvig marmor av vitt och svart, 1 m pelaren.

BERGET

KOPPLINGEN

Sittytor.

Social knutpunkt.

Möjlighet till lek.

En stor volym.

Kantiga och mjuka former.

Kontrast.

Solläge.

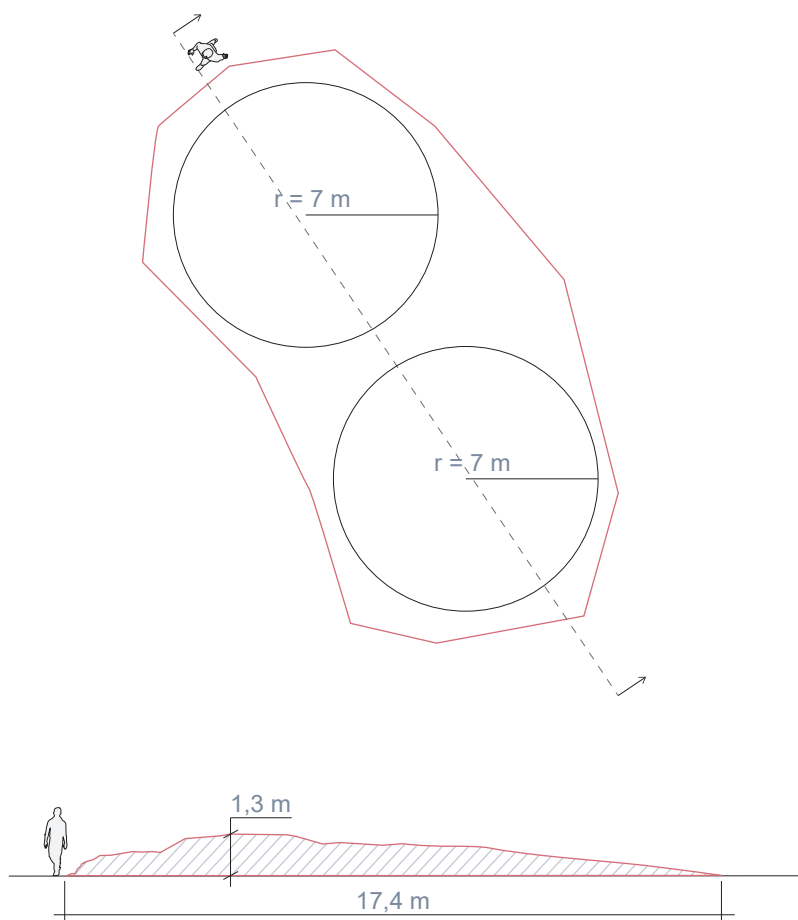

fig.87 Elementet berget visat i topvy och i snitt.

FUNKTION

Bergets huvudfunktion är att vara en social samlingspunkt för lek, umgänge och vila. Berget ska i sin enkelhet uppfylla funktion som en oprogrammerad yta som tillåter rörelse i alla former; springa, sitta, ligga, stå. För småbarn är enkel klättring möjlig. Från berget skapas en nivåskillnad som skall ge nya siktlinjer och vyer från resten av Hamnplan.

FORM

Berget är en njurformad volym cirka 17 meter lång, 8 meter bred och 1,3 meter hög. Bergets högsta punkt är 1,3 meter, majoriteten av berget är lägre än 1 meter. Måtten är framtagna efter Gehls beskrivningar för vad som är synligt och uppfattat hos människor på olika avstånd. Gehl säger att

alla sinnen kan användas och de mest intensiva känslorna kan utbytas och uppfattas på avstånd mellan en till sju meter.

Berget skall innehålla två olika formspråk som övergår från en till den andra, i den norra delen av berget skall ytorna vara kantiga, ej slipade eller släta. Den södra delen av berget skall ha ett runt formspråk, med släta ytor. Denna södra del av berget skall knytas till att berget vätter mot Fyrisån och Hamnplans vattenspegel. Där en koppling till vattnets egenskap att bearbeta sten från de kantiga till det släta skall väckas, och efterlikna släta skärdgårdsklippor. Den norra delen ses således som en fortsättning av klätterberget. Både det släta och det karga bergets egenskaper var viktiga att få med då de båda finns bland våra egna goda platser.

MATERIAL, FÄRG OCH TEXTUR

Berget skall variera mellan en kantig och huggen textur i norra delen, en slät och rundad textur i södra delen. Texturen på berget är således råkilad mot klätterberget och flammad mot Fyrisån. Berget utgörs av granitsorten kuru, en ljusgrå granit. Den grå graniten ska fungera som

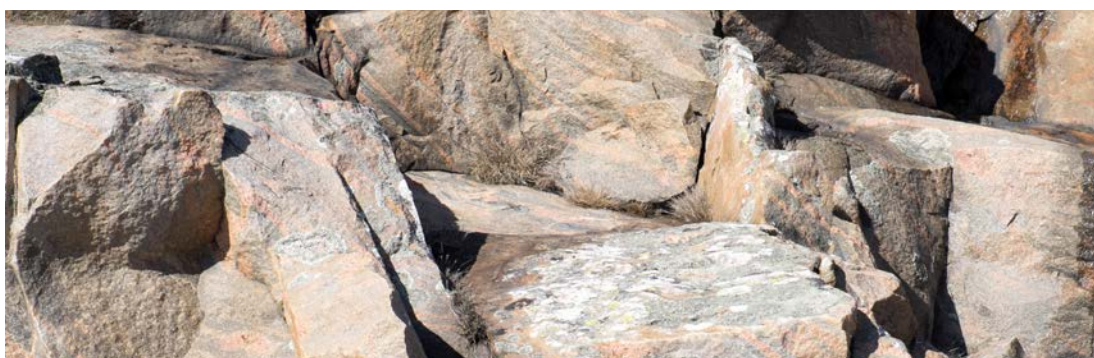
en egen volym då den är av en annan nyans än markmaterialet men samtidigt få en anknytning att ha vuxit upp ur marken.

fig.88 Inspirationsbild på ljusgrå granit.

fig.89 Exempel på en slät och rund textur.

fig.90 Exempel på en kantig och huggen textur.

KLÄTTERBERGET

KOPPLINGEN

Något utstående/ exotiskt.

Möjlighet till lek.

Kantiga och mjuka former.

En stor volym.

Delvis omslutande.

Väggar.

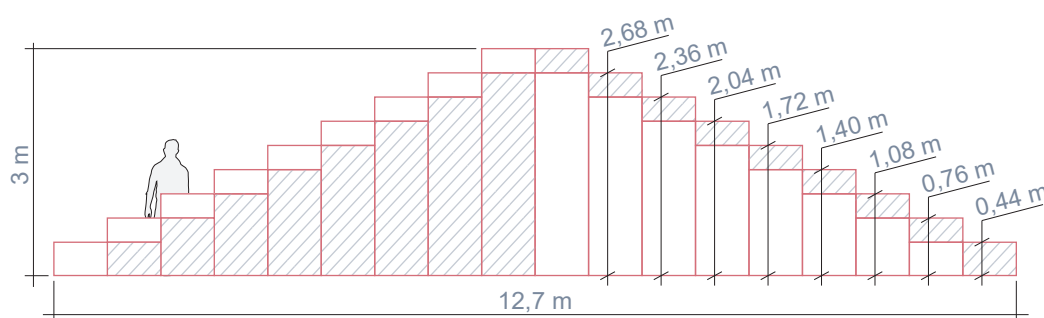
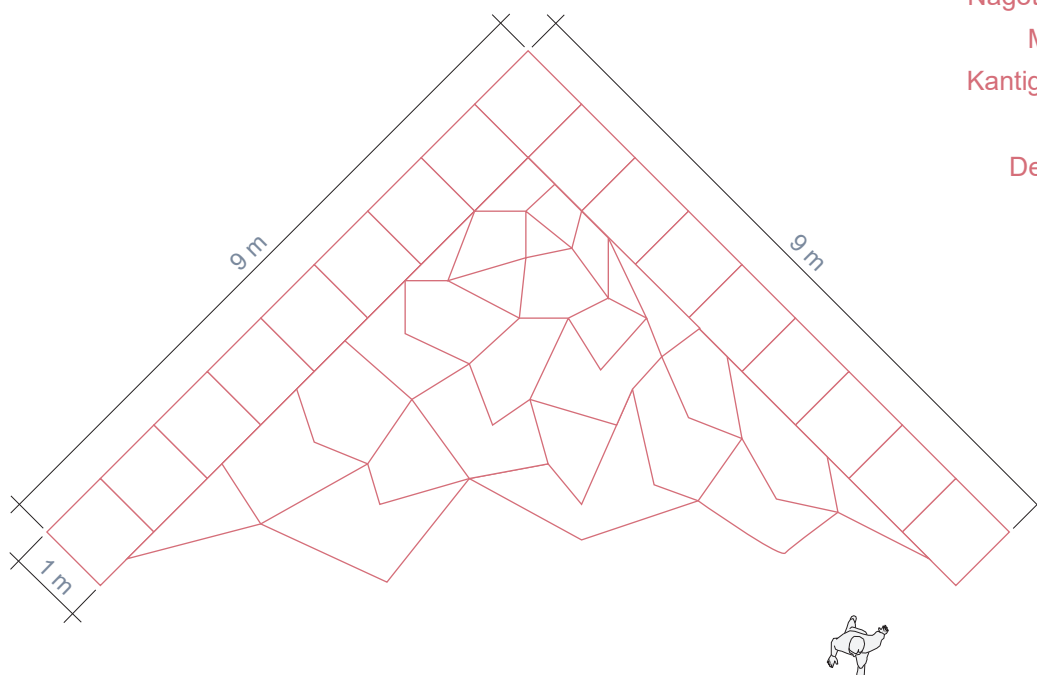

fig.91 Elementet klätterberget presenterat i topvy samt vy bakifrån.

FUNKTION

Huvudfunktion är klättring och lek. Klätterberget utgör en volym och rumslighet som i sin helhet skapar en del av de yttre gränserna av Hamnplan. Från toppen av klätterberget, samt från olika höjder, uppnås varierande vyer över Hamnplan, Fyrisån och Stadsträdgården. Fallskydd finns längst kanterna av klätterberget.

FORM

Klätterberget utgörs av block med variationer av kvadratiska, rätblockiga och irreguljära polyedrar. Vinklar och former i varierande höjd bygger

upp en form som liknar en utskuren del av en pyramid. De kvadratiska och räta blocken utgör bergets avgränsade vägg. Väggen fylls upp med de kantiga och irreguljära blocken som är skapade från väderbitna naturstensblock och sprängsten. Blockens sidor kapas till rätt storlek och får släta kontaktytor sinsemellan. Den exponerade delen förblir naturlig. Detta för att återskapa ett naturligt berg med säkerhet så blocken inte kan rasa. Klätterbergets högsta punkten sätts till tre meter och sidorna av klätterberget är nio gånger nio meter.

MATERIAL, FÄRG OCH TEXTUR

Sten är huvudmaterialet, med olika texturer av rönnegranit, en blandning av råkilad och flammad. Råkilad och flammad textur anses ha en bra yta för att möjliggöra klättring. Rönnegranit är svartspräcklig med något gnistrande av vitt. Fallskyddsräcket görs i metall.

fig.93 Inspirationsbild till fallskydd. Stålrör som med tiden ska få en roströd färg.

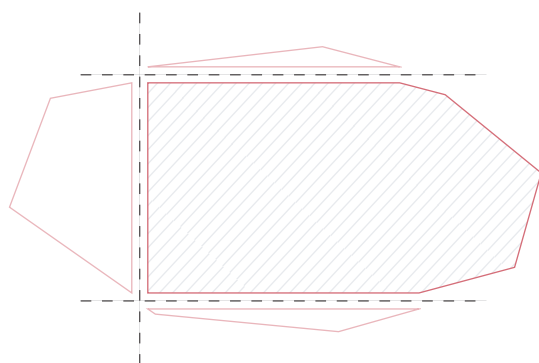

fig.94 Exempel på typ av naturstenblock som ska inkorporeras i klätterberget.

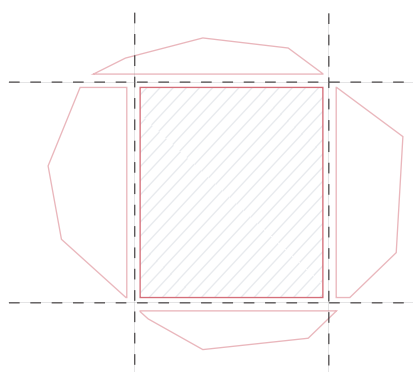

fig.95 Svartspräcklig och något gnistrande granit inspiration till de omgivande blocken..

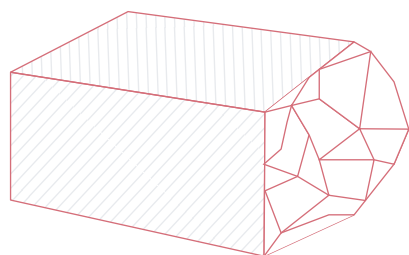

fig.92 Exempel på kapning av naturstenblock till klätterberget. Topvy, Frontvy och perspektiv

PICKNICK

KOPPLINGEN

Zoner med sittmöjlighet.

Social knutpunkt.

Sittytor.

Ryggstöd.

Solläge.

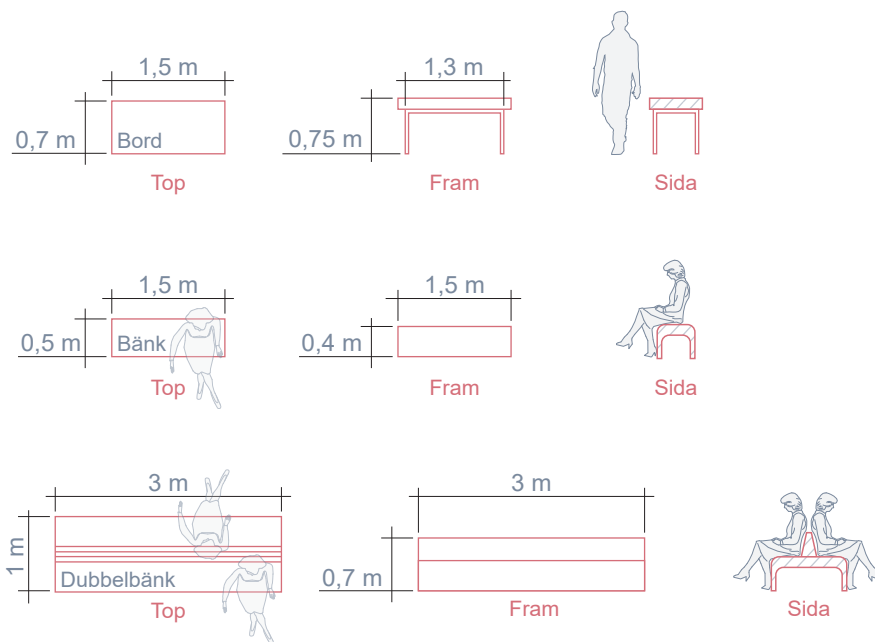

fig.96 Elementet picknick, en uppsättning bänkar och bord här presenterat från top, fram och sida.

FUNKTION

Detta element ger möjlighet för besökare att sitta, vila, äta, fika, socialisera och ha översikt av intilliggande berget, klätterberg och skog. Föräldrar och vårdnadshavare kan ha uppsikt i lugn och ro över lekande barn.

FORM

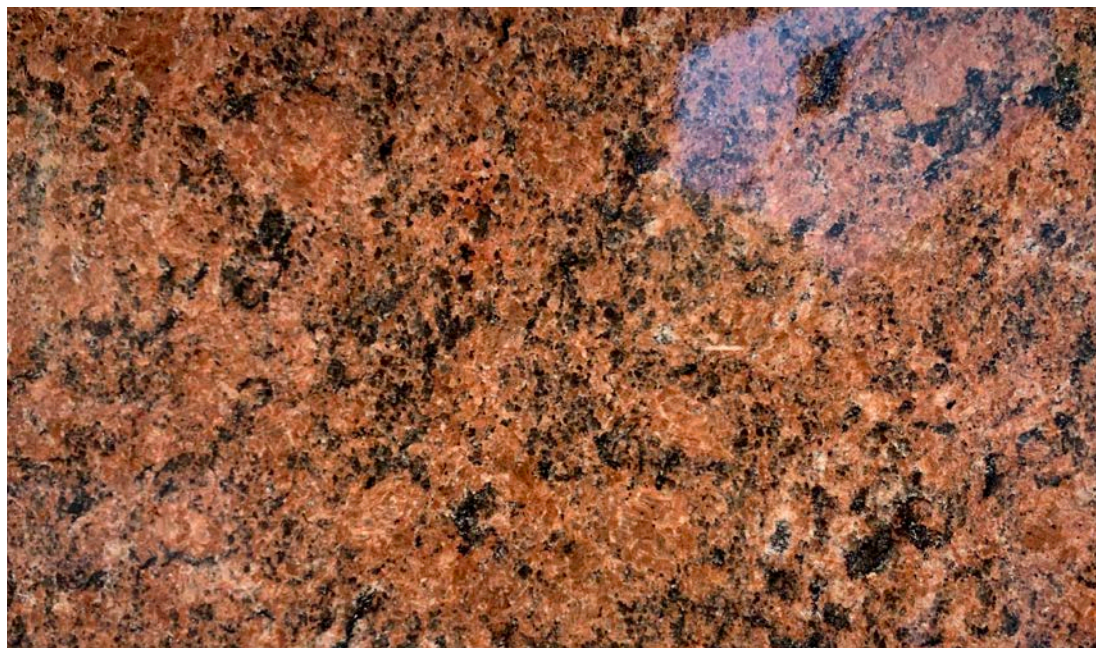
Platsen utgörs av två längre dubbelriktade soffor i koppling till varsitt bord med tillhörande bänk på andra sidan bordet. Bänkar och bord är rektangulärt utformade med rundade kanter på sittytorna för en behagligare upplevelse. Bänk och bord är utformade på så sätt att ge plats för rullstol i anslutning till sofforna.

MATERIAL, FÄRG OCH TEXTUR

Sofforna och bänkarna består helt av sten medan borden består av en stenskiva med bordsben av metall.

Stenmaterialet ska vara av en kraftig mörk röd granit. Färgen kommer då att kontrastera mot både markmaterial och berget. Bordsbenen består av

borstat rostfritt stål. Texturen på bordsytans topp samt sittytorna ska vara polerade, detta för att få en mer personlig ”hemma” känsla och en mindre offentlig karaktär. Vår uppfattning är att den släta ytan känns behagligare att sitta på. Ytterkanterna på bänken, sofforna och bordsskivan får en flammad textur.

fig.97 Polerad röd granit.

fig.98 Inspirationsbild som visar användandet av stenmaterialet som sittbänk, här med polerad sittyta och råkilad kant tillsammans med en krysshamrad bas.

HAVET - VATTENSPEGELN

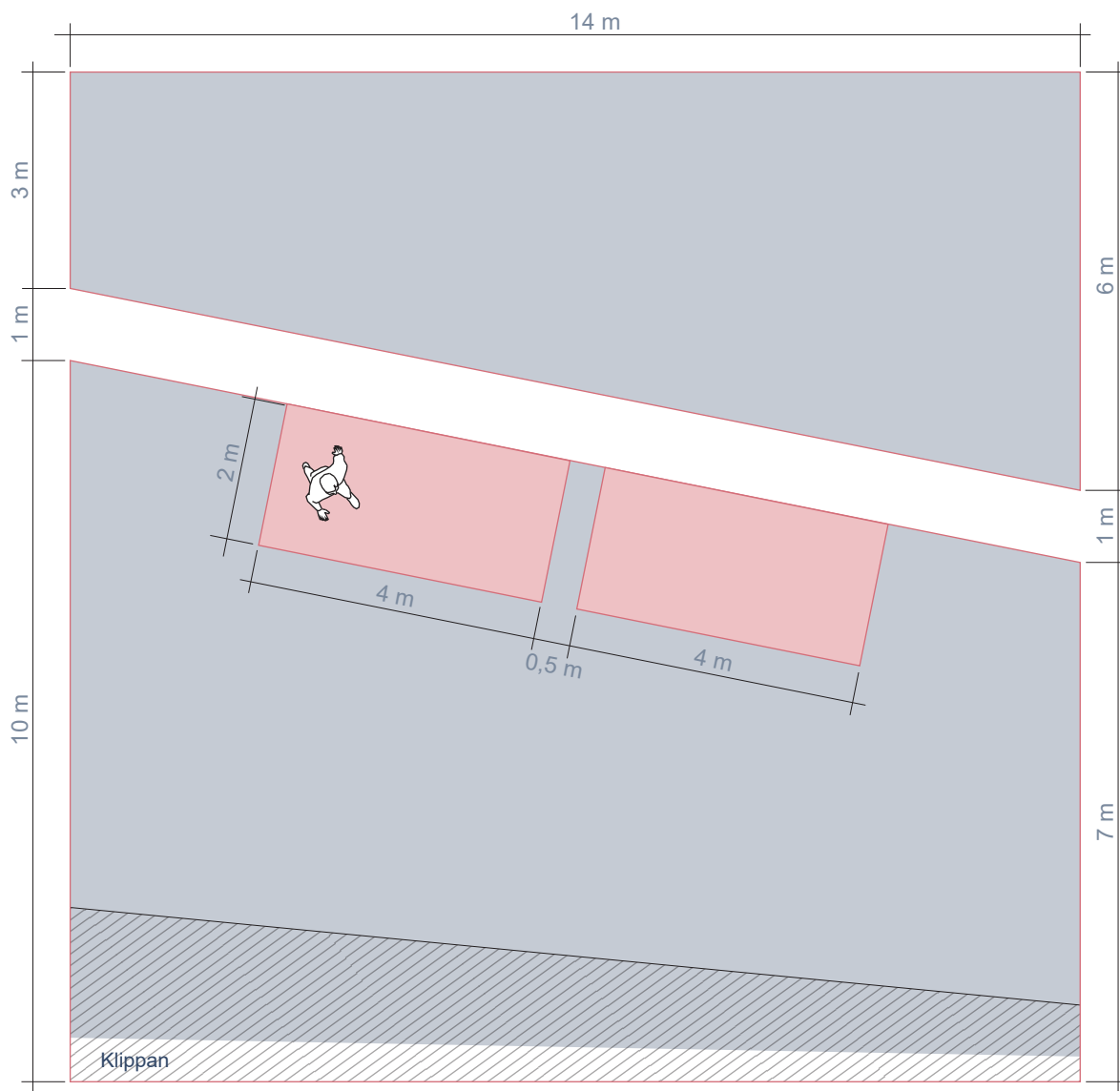

fig.99 Elementet vattenspegeln en del i sammansättningen vi kallar "Havet".

FUNKTION

Vattenspegeln har som funktion att svalka och reflektera väder, stämning och det sociala på platsen. Vattenspegeln skall skapa intressanta möten mellan vatten och besökare, skapa en årstidsvariation samt inbjuda till lek. Föresättningsvis bidrar vattenspegeln med vyer och förgrunder för besökare som blickar ut mot Stadsskogen från väggen och intilliggande rumsligheter. I vattenspegeln skall det finnas plats för bryggor, där det går att umgås och interagera med vattnet bland annat genom att doppa

fötterna och händerna. Bryggorna skall vara cirka en meter ifrån varandra för att tillåta kontakt mellan bryggorna oavsett om de ockuperas av samma eller olika sällskap. Vattenspegeln skall skapa en viss spänning när besökarna går genom den, däremot skall besökarna en varm sommardag våga och bjudas in till att vada i vattenspegeln, detta kan göras direkt från bryggorna eller genom att kliva rakt ner då det inte finns något kantstöd.

FORM

Vattenspegeln består av en 14 x 14 meter kvadratisk form med en gångpassage med en bredd på en meter som skär igenom diagonalt och skapar två parallelltrapetser med två rätvinklade hörn vardera. Längst med detta stråk är det tänkt att två bryggor skall finnas, dessa bryggor skall vara rätblockiga. Bryggorna är fyra meter långa och två meter breda. Bryggorna skall vara upphöjda cirka tio cm från marknivån för att stärka känslan av att bryggorna är egna individuella ytor. Vattenspegeln skall vara nedsänkt, i nivå med marknivån för att undvika känslan av fontän samt inte bryta en smidig övergång mellan markmaterial och vatten. Djupet på vattenspegeln uppnår cirka 15 cm djup. Från vattenyta till marknivå skall skillnaden vara så liten som det är tekniskt möjlig utan att behöva implementera dränering i markplan. En 10 cm bred bård görs i markplan längst med vattenspegels kant för att tydliggöra vart vattenspegeln går.

KOPPLINGEN

- Solläge.
- Sittytor.
- Möjlighet till lek.
- En stor volym.
- Kontrast.
- Omslutande vattenyta.
- Rektangulär.
- Tidscykel.
- Något utstående/ exotiskt.
- Ockupera.
- Något att titta på.

MATERIAL, FÄRG OCH TEXTUR

Vattenspegeln och dess bård består av en mörk flammad granit, dels för att hjälpa till att ge den ett kontrasterande färg mot markmaterialet för att underlätta för synskadade, dels för att förstärka spegeleffekten på vattnet. Bryggorna består av en röd granit, varvat polerade och flammade ytor med 15 cm bredd, detta för att hjälpa besökarna att dra koppling till träbryggornas klassiska linjeföring, samt att skapa en ovanlig syn för besökarna.

fig.100 Varvat polerad och flammad röd granit.

fig.101 Exempel på vattenspegel.

fig.102 Mörk granit.

HAVET - GRUSSPEGELN

KOPPLINGEN

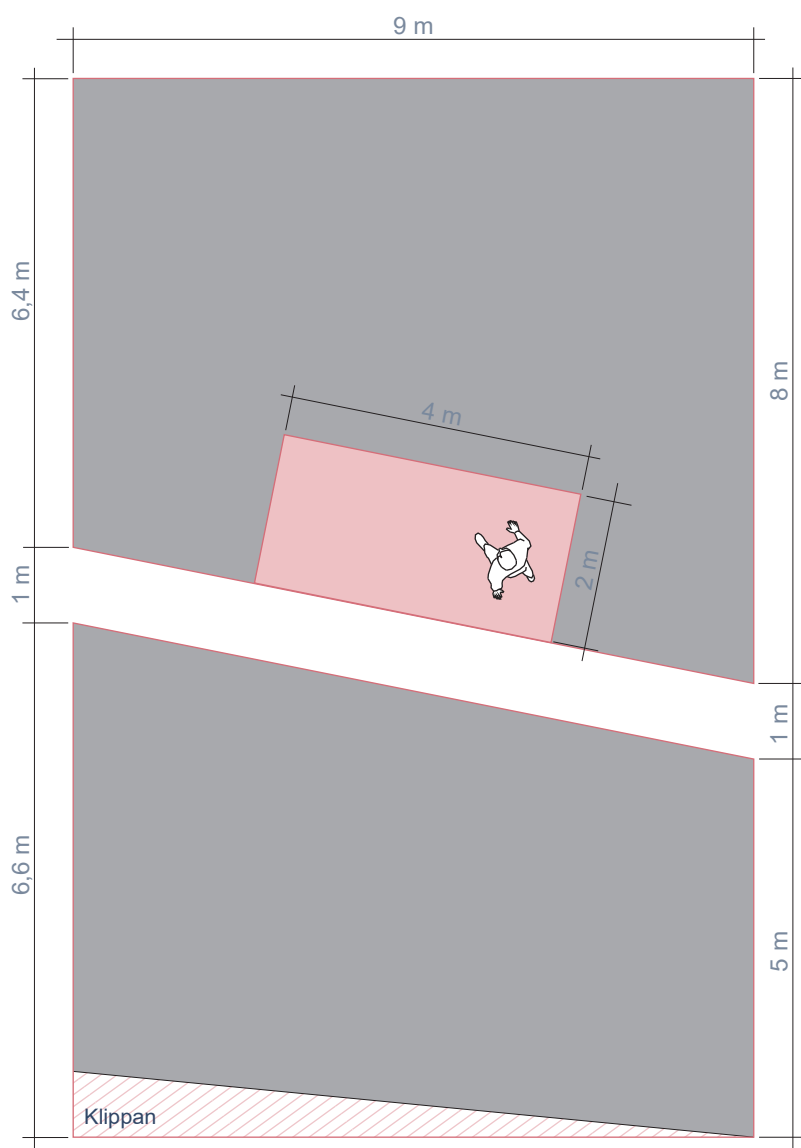

fig.103 Elementet grusspegeln en del i sammansättningen vi kallar "Havet".

FUNKTION

Likt vattenspegeln har grusspegeln funktionen att reflektera väder, stämningen och det sociala på platsen. Grusspegeln reflekterar väder på så vis att utseendet av gruset ändras i samband med regn, is och snö. Det kommer vara tydligt att grusspegeln används tack vare att besökarna kommer kunna lämna avtryck på platsen genom att

leka med gruset eller lämna fotavtryck vid passage. Grusspegeln kommer ha en brygga som vätter ut bland gruset, denna ska förstärka känsla av att gruset är vatten eller hav. Vår tanke är ett grushav likt en zen-trädgård som man kan "simma" i utan att bli blöt.

Solläge.

Sittytor.

Möjlighet till lek.

En stor volym.

Kontrast.

Omslutande vattenyta.

Rektangulär.

Tidscykel.

Något utstående/ exotiskt.

Ockupera.

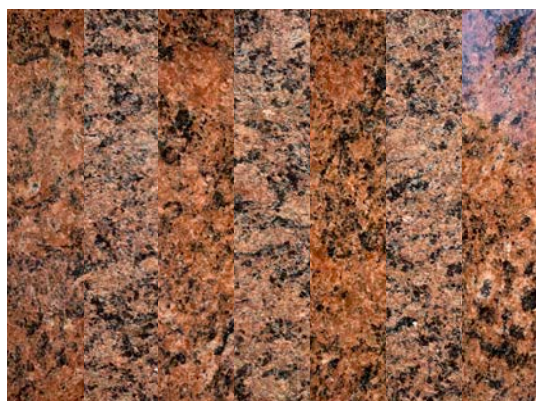
Något att titta på.

FORM

Grusspegeln är en förlängning på vattenspegeln, placerad söder om vattenspegeln med en två meter bred passage sinsemellan. Grusspegeln är en 9 x 14 meter rektangel med en gångpassage på en meters bredd som skär igenom i en diagonalt vinklad linje och skapar två parallelltrapetser med två rätvinklade hörn vardera. Den större av ytorna innehåller en brygga som är fyra meter lång och två meter bred. Bryggan skall vara upphöjd cirka tio cm från marknivån. Grusspegeln skall vara nedsänkt, i nivå med marknivån för att undvika känslan av sandlåda samt inte bryta en smidig övergång mellan markmaterial och grus. Grusspegeln skall vara cirka 15 cm djup.

MATERIAL, FÄRG OCH TEXTUR

Grusspegeln har en svart grusblandning med kornstorleksfördelning från en till två cm samt 10 till 20 cm stora stenar. Detta för att få en liten storlek som går att kratta och forma likt ett vattenflöde men också större stenar som ska locka till lek. Gruset skall bestå av kross för en kantigare karaktär än naturgrus. Bryggan består av en röd granit, varvat polerad och flammad ytor med 15 cm bredd, detta för att hjälpa besökarna att dra koppling till träbryggors klassiska linjeföring, samt att skapa en ovanlig syn för besökarna.

fig.104 Varvad polerad och flammad röd granit.

fig.105 Svart krossat grus.

fig.106 Exempelbild på storleksfördelningen av grus och sten.

Något att titta på.

En stor volym.

Kontrast.

Kontrast.

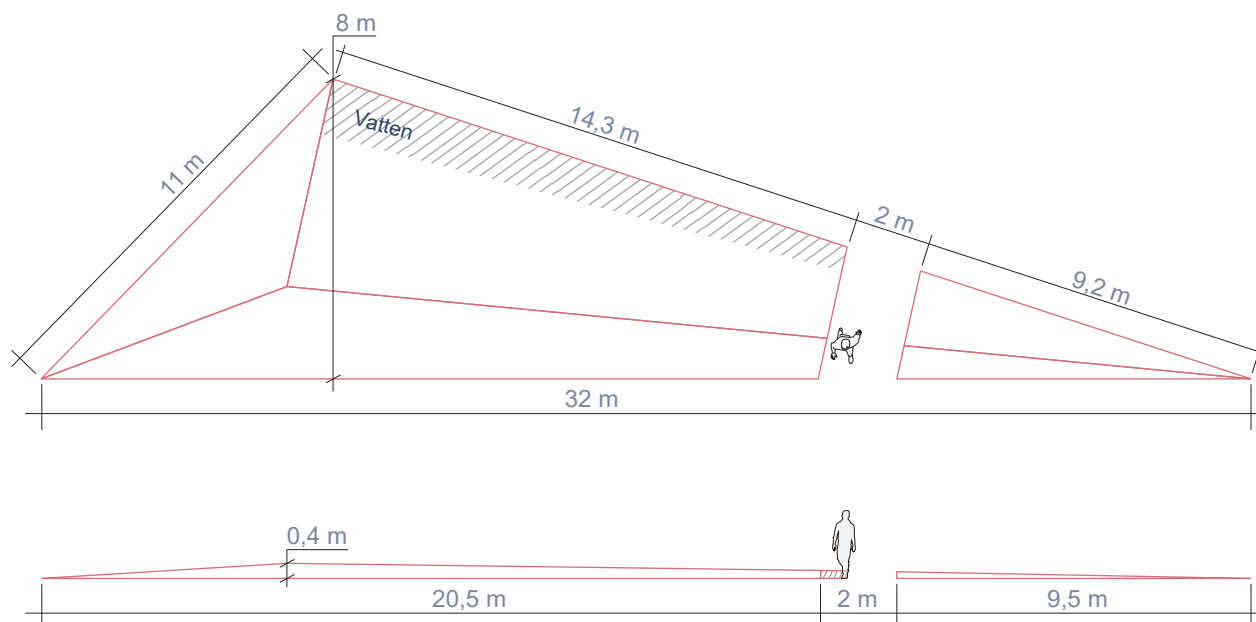

fig.107 Elementet klippan en del i sammansättningen vi kallar "Havet".

FUNKTION

Klippan skall blanda och knyta ihop sten och vatten som material och upplevelse. Klippan ska avskilja vatten och grusspegeln från gång-och cykelstråket. Klippan har som funktion att agera som förgrund eller kuliss när besökarna blickar ut över vattenspegel och grusspegel från väggen eller berget. Från väggen har klippan en funktion att likna en skärgårdsklippa vid vatten. Tanken är att vattenspegeln, klippan och Stadsträdgården skall skapa en vy som liknar en naturlig havsmiljö där grönskan är i bakgrunden för betraktaren.

FORM

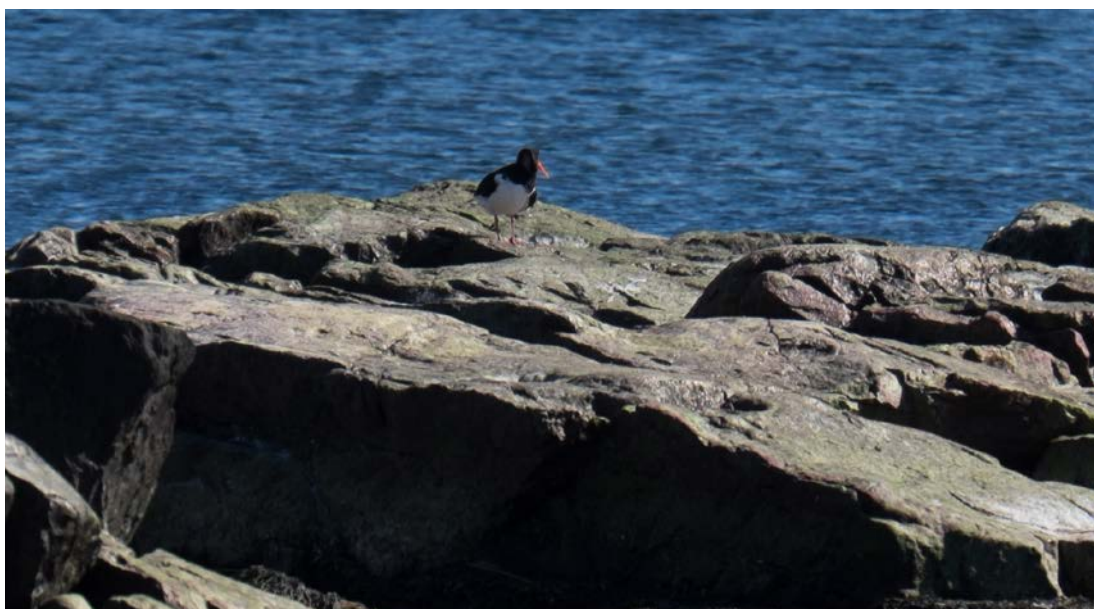
Klippan är en långsmal triangel med irreguljära sidor. Klippans högsta punkt skall vara 40 cm över markplan. Klippans östra sida skall löpa ner i vatten och grus. Klippan delas i två av det två meter breda genomgående gångstråket som delar på vattenspegeln och grusspegeln.

MATERIAL, FÄRG OCH TEXTUR

Klippan består av en gråflammig ölandssten med kloyta. Materialet får en mjukare och mer enhetlig karaktär än markmaterialet och gruset. Ölandsstenen och kloytan är tänkta att vara en naturlig efterlikning av ett stenmaterial man hittar vid kusten.

fig.108 Exempelbild på en kalksten med kloyta.

fig.109 Exempel på havsklippa vi vill återskapa.

VÄGGEN

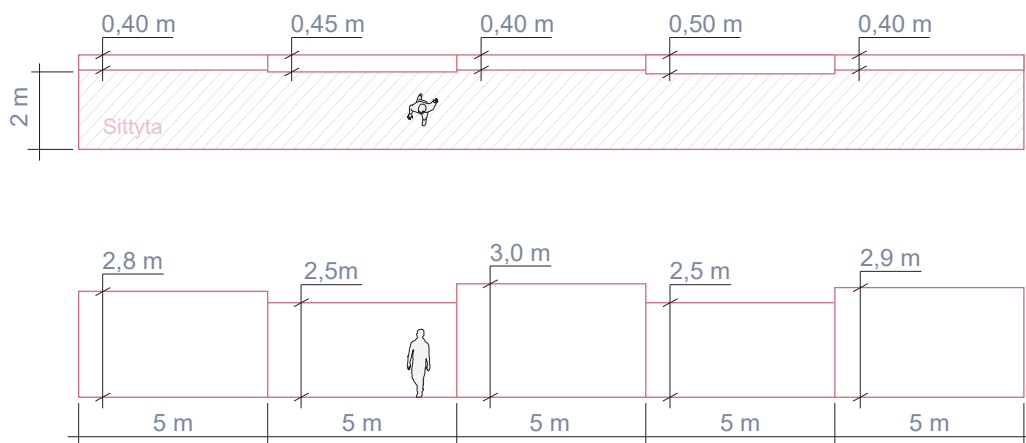

fig.110 Elementet väggen, en sammansättning av fem sektioner med olika volym.

FUNKTION

Vid väggen går det att sitta, ha något att luta sig mot och umgås med stöd i ryggen. Vid väggen skapas rumsligheter som besökare kan ockupera, uppleva ett behagligare klimat och samtidigt ha öppen sikt. Väggen har ett solläge med vy över vattenspegeln, grusspegeln, klippan och Stadsträdgården.

FORM

En sammankopplad vägg som är 25 meter lång, uppdelad i fem väggsektioner, varje sektion är fem meter lång. Sektionerna i väggen varierar mellan 40 cm och 50 cm djupa och 2,5 och 3,5 meter höga. Minst två sektioner skall vara max 2,5 meter höga för att inte skugga och isolera Hamnplan med vyer från utsidan av Hamnplan. Längst med hela väggen löper ett sammanhängande, kontrasterande markmaterial för att förtydliga väggen som ett eget rum. Denna remsa längst med väggen är två meter djup i från väggens tjockare sektioner. De två metrerna är för att folk ska kunna sträcka ut sig och ta plats utan att känna att de inkräktar på gångpassagen eller är i vägen för andra besökare.

KOPPLINGEN

Privat karaktär.

Social knutpunkt.

Kontrast.

Skyddat läge.

Väggar.

Solläge.

Tidig vår.

Sittytor.

En stor volym.

Rektangulär.

Ryggstöd.

Öppna siktlinjer
åt ena hållet.

MATERIAL, FÄRG OCH TEXTUR

Väggen utgörs av sten, med variationer av rödsvart granit, grönspräcklig svart granit, beige sandfärgad sten, varvad rödsvart gnejs och ljus vit svartprickig granit på de olika sektionerna. Sittytan framför väggen består av en mörk granit, förslagsvis gabbro eller diabas. Den mörka graniten väljs förutom den kontrasterande färgen för att den reflekterar bort mindre solstrålar och kommer därför värmas upp bättre under vår och sommar vilket leder till längre vistelsemöjligheter under året. Väggens sektioner kan bestå av alla de finare texturerna som, flammad, polerad, krysshamrad, slipad eller sågad, så länge de olika sektionerna fortfarande kontrasterar mot varandra och väggen inte blir för enhetlig.

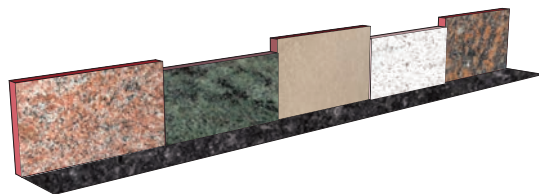

fig.111 Exempel på fördelning av materialen,

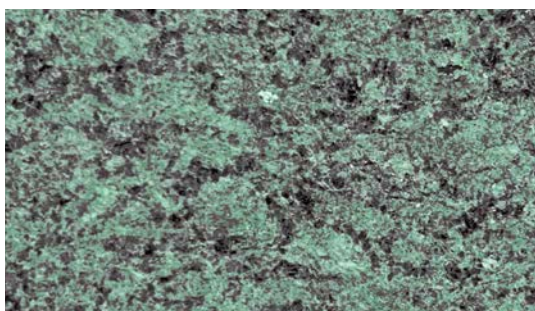

fig.112 Grönspräcklig svart granit.

fig.113 Beige sandfärgad sten.

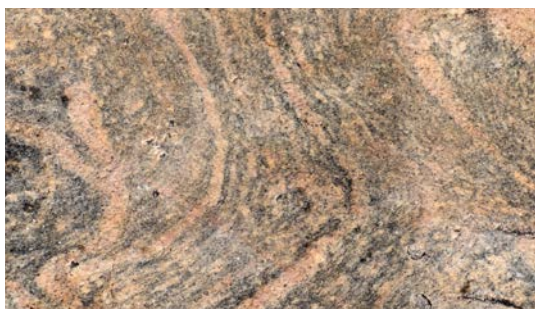

fig.114 Varvad rödsvart gnejs

fig.115 Svartspräcklig ljus vit granit.

fig.116 Exempelbild på mörk granit som ska läggas på sittytan.

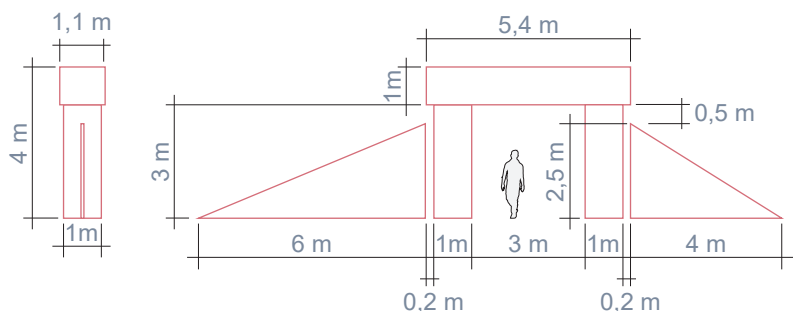

fig.117 Rödsvart granit.

ENTRÉER

KOPPLINGEN

Södra Entrén

Norra Entrén

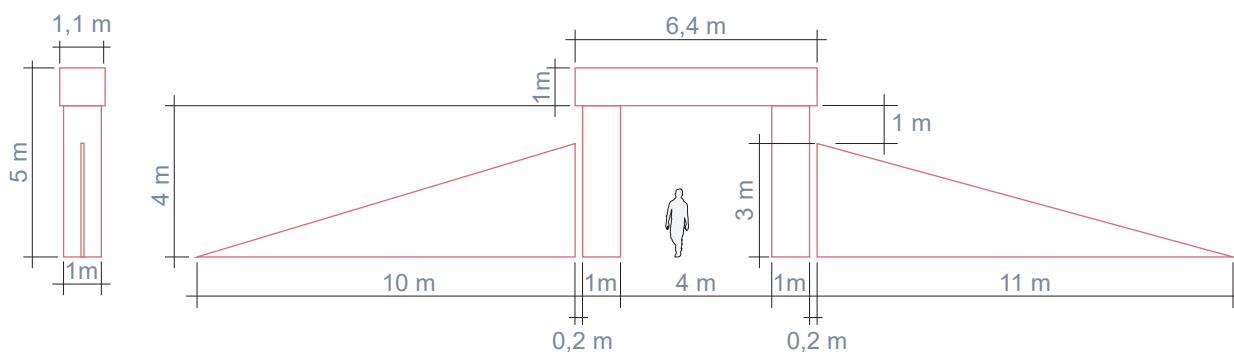

fig.118 Elementet Entréer, två huvudentréer som tydligt visar vart platsen börjar och slutar.

FUNKTION

Skapa tydliga markörer för att signalera att platsen är unik och sevärd. Hjälpa till att skapa avskärmade siktlinjer för att skapa en nyfikenhet för vad som finns på andra sidan. Entréerna blir noder och samlingsplats i Uppsala. Entréerna hjälper också till att definiera platsens början och slut.

FORM

Två rektangulära portaler i sten, bestående av tre större rättblock, placerade vid vardera ände av Hamnplan. Portalerna påminner om en konstruktion som hör hemma vid Stonehenge,

där två vertikala stenblock bär ett tvärliggande horisontellt stenblock. Vid sidan av stenportalerna skall två triangulära ridåer i metall finnas. Dessa metallridåer skall komplettera och förstärka känslan av att Hamnplan är gestaltad med mycket sten och metall, något utöver det vanliga. Metallridåerna ska inte vara genomgående intakta utan ha utskurna mönster (förslagsvis rektangulära utskärningar vertikalt) för att ge viss insyn som ska skapa nyfikenhet. På dessa metallridåer intill entréerna skall platsens namn, Hamnplan, ha möjlighet att skyltas.

Serial vision.

Kontrast.

Väggar.

Privat karaktär.

Delvis omslutande.

Något utstående/ exotiskt.

MATERIAL, FÄRG OCH TEXTUR

De två portalerna utgörs av sten i mörk granit, diabas med råkilad textur. Innersidorna, det vill säga sidorna som en besökare passerar när den går igenom portalerna ska vara polerade. Den mörka färgen särskiljer sig från vår klassiska grå granit som vi ofta ser i offentliga miljöer. Den blanka polerade ytan på insidan ska ge ett inbjudande intryck där man visar besökaren att utsidan kan verka grov och ogästvänlig medan insidan (platsen) är av en mer välkomnande karaktär. Metallridåerna utgörs av rostig Cortenstål, som bidrar med ett robust hållbart material och tillför färg på platsen.

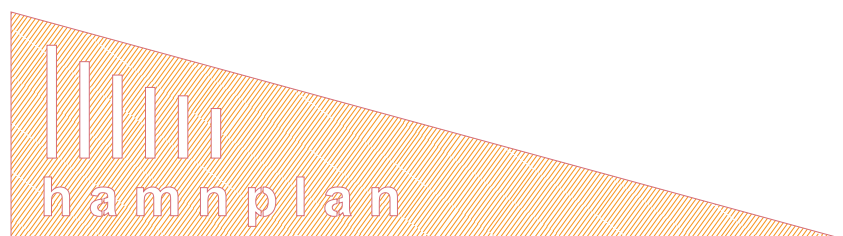

fig.119 Exempel på utformning av metallridå.

fig.120 Rostade ytan på Cortenstål till de triangulära skärmarna.

fig.121 Inspirationsbild på råkilad svart diabas.

MARKMATERIAL OCH GÅNGSTRÅK

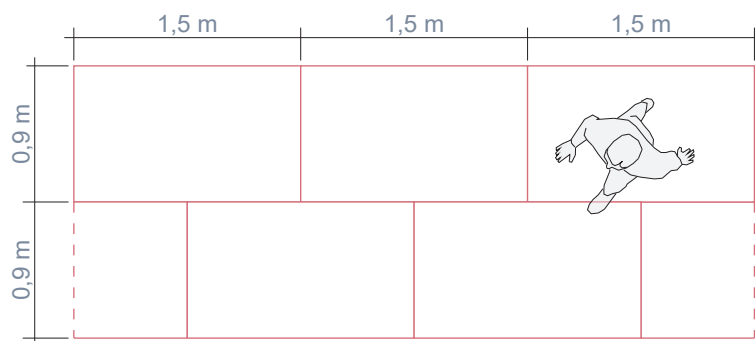

fig.122 Presentation av markmaterial i topvy.

KOPPLINGEN

Tvingade möten.
Serial vision.
Zoner med sittmöjlighet.
Rörelse.
Öppna siktlinjer
åt ena hållet.

FUNKTION

Tanken är att skapa en enhetlig atmosfär på hela platsen genom att använda oss av ett någorlunda anonymt markmaterial. De stora naturstensblocken som markmaterial ska låta elementen få sticka ut och tala för sig själva. Gångstråken valdes att inte vara utmärkta för att man ska få känna sig fri att upptäcka platsen på egna villkor. Vi har också valt att skapa smala passager nära vatten- och grusspegeln för att få "tvingade" möten på platsen.

FORM

Rektangulära plattor som har en storlek på 1,5 m x 0,9 m. Vi har valt att använda samma plattor genomgående på hela platsen även i elementet skogen i en förhoppning att materialet då ska kännas som naturlig mark. Plattorna läggs på den norra delen i riktning med gång- och cykelstråket medans det i södra halvan är i riktning med elementen väggen samt vatten- och grusspegeln. Målsättningen är att markbeläggningen ska få vara så platt som platsen tillåter, så länge det uppfyller fullgod dränering.

MATERIAL, FÄRG OCH TEXTUR

Naturstensplattor i flammad ljusgrå granit.

fig.123 Inspirationsbild på en ljus granit med flammad yta.

fig.124 Visionsbild över klippan, vattenspegeln, bryggorna och väggen med Fyrisån i ryggen. Östra ågatans trädrad syns i bakgrunden som reflekteras väl i vattenspegeln på Hamnplan.

fig. 125 Visionsbild utblickande genom norra entrén sedd innefrån Hamnplan. Stadsträdgården och Domkyrkans torn syns i bakgrunden.

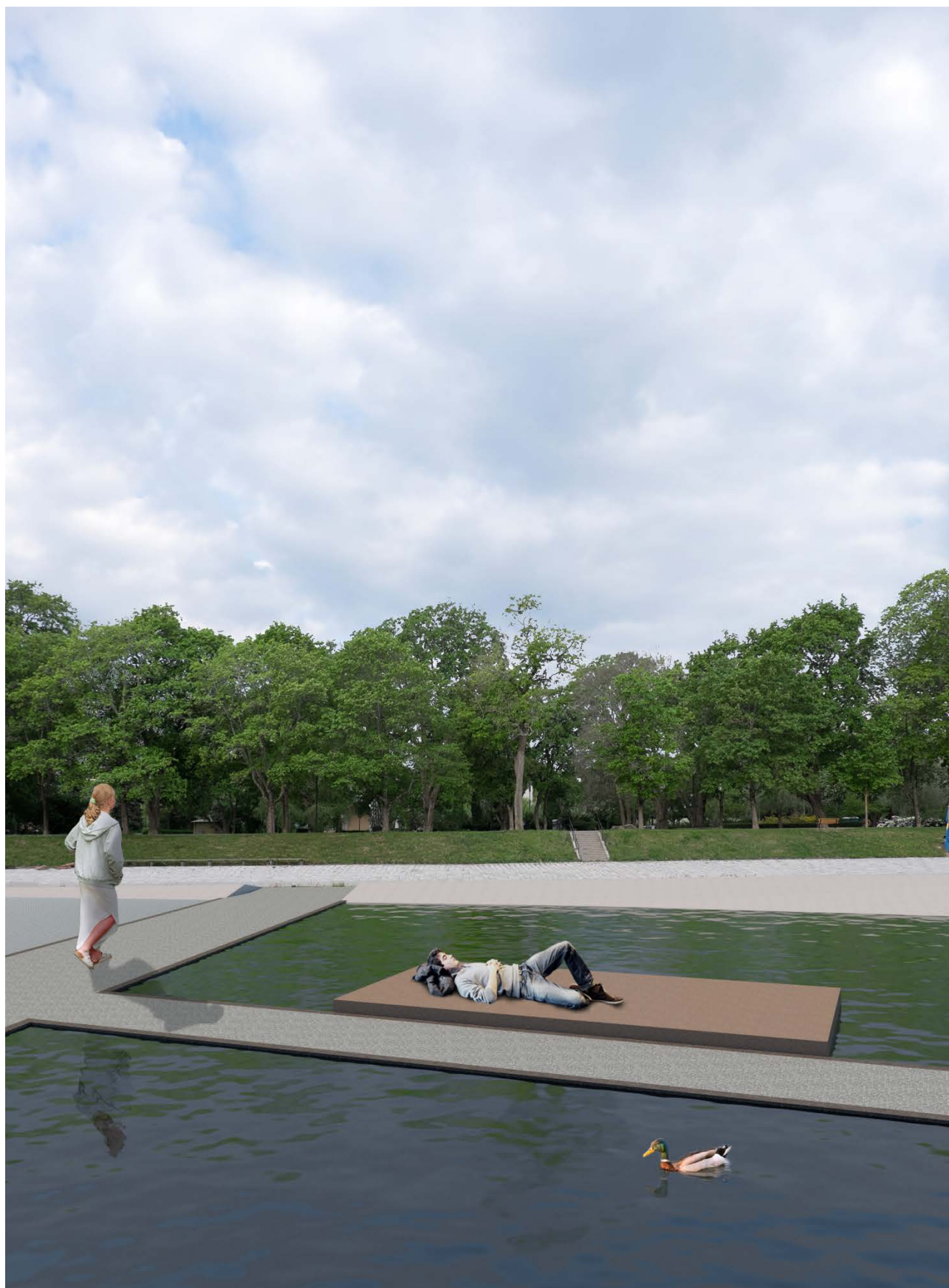
fig.126 Visionsbild över södra entrén sedd från gång- och cykelbanan. I bild syns elementet skogen, med stor variation i höjd och material som skall väcka nyfikenhet att besöka Hamnplan.

fig.127 Visionsbild över picknickområdet med klätterberget i bakgrunden. Från picknickområdet kan besökare ha uppsikt över omkringliggande element på Hamnplan samtidigt som de har möjligheten att sitta och vila.

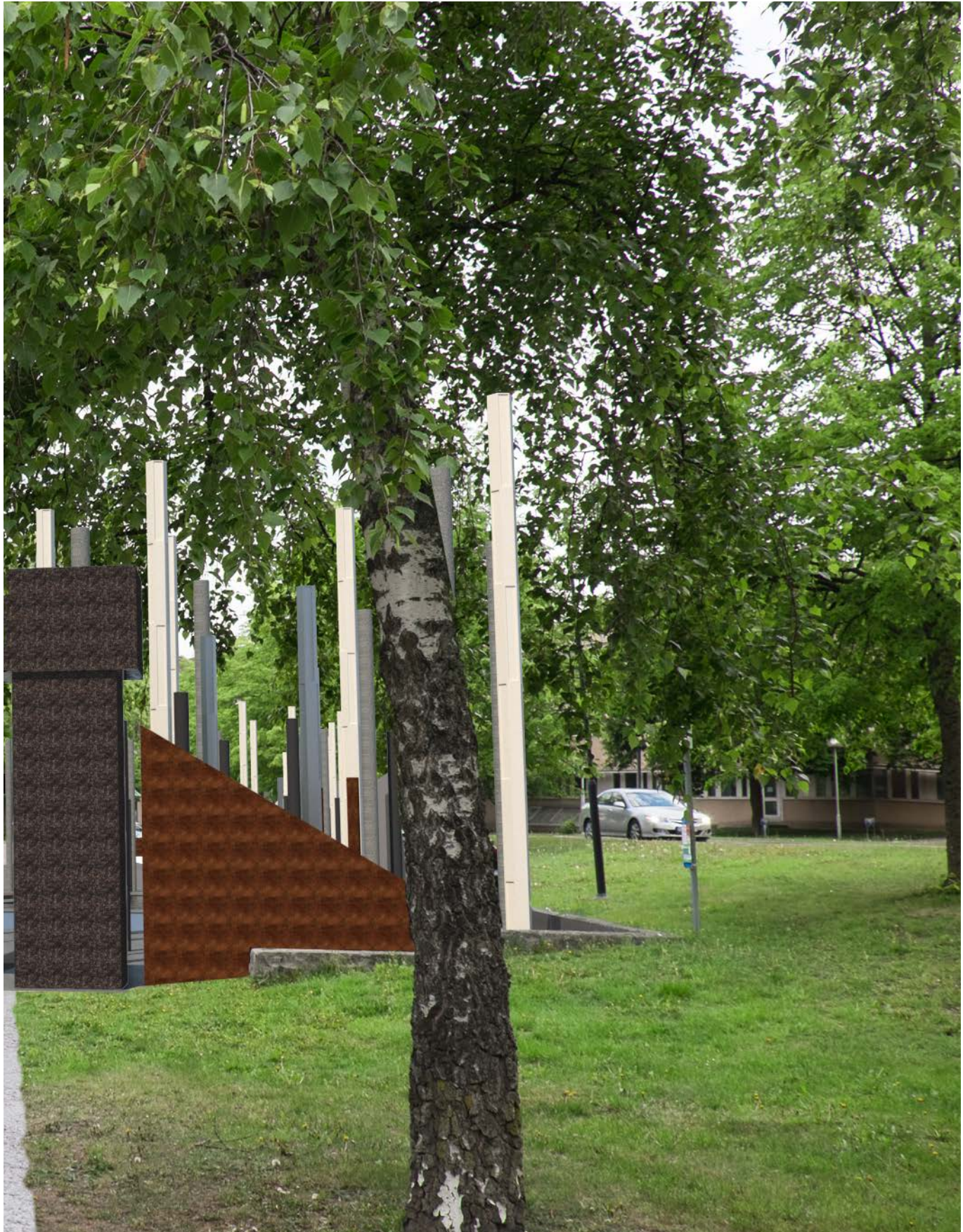

fig.128 Visionsbild över elementen som utgör havet- grus och vattenspegeln samt klippan. I bild syns hur en brygga kan användas och låta besökare komma i nära kontakt med vatten. Vattenspegeln reflekterar aktiviteter och omgivning. Stadsträdgården syns i bakgrunden.

fig.129 Visionsbild som visar Hamnplans södra entré. I bild syns stenportal och metallridå som tydligt markerar ingången, besökare ser vattenspegel och olika delar av elementen skogen från håll.

fig. 130 Spräcklig granit.

DISKUSSION

Kapitlet börjar med att diskutera huruvida syftet, *att undersöka möjligheter till landskapsarkitektur som ska uppnås med begränsat materialval*, är uppnått. Detta sker genom begreppet *en god plats* som varit centralt genom arbetet. Därefter diskuteras de individuella elementens påverkan på platsen för att följas av en diskussion kring processen; *att jobba med personliga platser, valet att arbeta med sten, vatten och metall, skissandet och felkällor*. Kapitlet avslutas med att lyfta frågor och tankar som vi tar med oss från arbetet samt utvecklingsmöjligheter.

EN GOD PLATS

För att bättre förstå resultatet frågar vi oss själva om förslaget blev en god plats? Blev förslaget likt våra personliga goda platser samt vilken typ av plats blev det? Vi börjar med att utvärdera vår gestaltning utifrån tankar kring våra personliga tycken, erfarenheter och preferenser för vad en god plats innebär. Därefter följer tankar rörande hur vi anser att Hamnplan uppnått en god plats med hjälp av den teoretiska bakgrund vi valt att

arbeta med. Slutligen tar vi upp förslagets likheter till våra goda platser och tankar kring vad det är för typ av plats vi skapat.

Med det sagt vill vi förtydliga att syftet med detta arbete är att undersöka möjligheter till landskapsarkitektur uppnått med begränsat materialval, för att korrekt definiera vad en god plats är krävs en djupare undersökning rörande begreppen god och plats.

PERSONLIGA TANKAR KRING BEGREPPET EN GOD PLATS OCH DESS RELATION TILL VÅR GESTALTNING

Förslaget för Hamnplan resonerar positivt med oss personligen, på så vis har vi en stark grund för att anse att vårt förslag uppfattas som en god plats. Vi ser samtidigt att det är svårt att avgöra huruvida platsen är god i verkligheten då den fortfarande bara finns på papper. Vi kan inte heller veta hur andra anser om platsen är god då vi inte tagit hänsyn till andras upplevelse av platsen under arbetet. Av detta skäl kan vi inte säga att platsen är god utan bara att vi anser att den är av en god karaktär.

Resultatet är skapat med inslag från verkliga platser med många starka personliga minnen och kopplingar, vi som författare har enkelt att se det underliggande djupet i varje element och dess personliga koppling. Som vi varit inne på tidigare var vår målsättning att inte direkt kopiera elementen från våra goda platser utan försöka skapa något nytt med samma funktion. Detta har lett till att de nya elementen särskiljer sig från de ursprungliga platserna. Vi kan se vilka funktioner som vi bevarat och försökt återskapa men vi förstår att sammansättningen och vår gestaltning som helhet kan komma att påverka hur dessa elements funktioner får en annan innebörd. Slutresultatet kan därför resultera i en plats som känns osammanhängande och oplanerad. Vår starkaste röda tråd och sammankoppling på platsen, det närmaste "konceptet" vi har är de hårda materialen och vårt tillvägagångssätt att arbeta med att plocka element från våra goda platser. För att på bästa sätt förstå hur platsen formats krävs då att man läst detta arbete för att tydligt se och förstå gestaltningens helhet.

Baserat på vad vi utvunnit från våra personliga platser anser vi att en god plats har anknytning till vatten samt goda vyer, förstärkande är om man kan vidröra vattnet fysiskt och komma vattnet nära. En god plats tilltalar flera åldersgrupper samtidigt, det vill säga, barn likväl vuxna kan finna något som får en att vilja vistas på platsen. Likväl innehåller en god plats möjligheter för att sitta, stå, luta sig och ligga ned. Vår gestaltungs helhet har ett fokus på vyer och tillvaro i solsken, serier av vyer förekommer och är något som vi tycker bidrar till en god plats.

Av anledningarna att vår gestaltning kan vara svårläst samt att många inte delar vårt intresse för de hårda karga miljöer vi uppskattar kommer många förmodligen vara skeptiska till vår design. Vi anser att ett sätt att se på om man kan kalla en plats för god är när en person som besöker platsen kan säga "Jag ser hur folk kan gilla platsen men den är inget för mig." snarare än "Vilken tråkig plats.". Detta kan också direkt avgöras ifall man anser att sten, vatten och metall är estetiskt tilltalande element. Med denna grund erkänns kvaliteter som är igenkänningsbara men som i slutändan bedöms av de personliga preferenser besökaren besitter. Vi tror att dessa kvaliteter är de som teoretiker kan hjälpa oss att ta fram exempelvis Jan Gehls kvalitetsprinciper eller Ian H. Thompsons idéer om tri-valent design. Med detta som grund kan vi som landskapsarkitekter, planerare eller designers bidra med att skapa ett personligt avtryck för att tillföra något unikt för platsen. Även om folk är skeptiska till designen och har svårt att se en röd tråd kan de uppleva och se kvaliteterna och därigenom ändå ha en acceptans till platsen.

INVENTERING OCH ANALYS AV HAMNPLAN MED HJÄLP AV GEHL OCH BELL

För att rättvist kritisera vår gestaltning av Hamnplan väljer vi att inventera och analysera vår gestaltning på samma sätt som vi gjorde med våra personliga goda platser. Detta för att förtydliga huruvida vi fått in funktioner som kan skapa goda kvaliteter på platsen.

NIO AV GEHLS KRITERIER

KOMFORT

MÖJLIGHET ATT PROMENERA: Hamnplan har ett genomgående gångstråk från entré till entré med möjlighet att röra sig fritt samt genom olika element.

MÖJLIGHET ATT STÅ ELLER STANNA: Tillräckligt med utrymme anses finnas för att enbart stå och uppleva Hamnplan. Skogen som element samt väggen möjliggör att luta sig eller ta stöd stående.

MÖJLIGHETER ATT SITTA: Det finns sittbänk med bord, uppmuntrade sittytor i elementet Havet i form av bryggor, sittstöd bland element skogen och oprogrammerade sittytor längst med väggen.

MÖJLIGHET ATT SE: Speciell hänsyn har tagits för att skapa vyer över Stadsträdgården och Fyrisån. Gångstråket är utformat med vyer över olika element i åtanke. Vyer från berget och klätterberget möjliggör utsikter från höjder.

MÖJLIGHETER ATT TALA OCH LYSSNA: Berget är utformat efter avstånd för att uppfatta uttryck och möjlighet att inte behöva ropa. Möjlighet att tala och lyssna i fred anses finnas bland skogen, väggen och havet. I övrigt anses det möjligt att tala och lyssna på samtliga platser på Hamnplan.

MÖJLIGHET ATT LEKA OCH TRÄNA: Klätterberget möjliggör lek, klätterberget anses kunna möjliggöra träning i form av att ta sig upp och ned snabbt. Berget möjliggör oprogrammerad lek och träning.

NJUTNING

SKALA: Hamnplan har en mänsklig skala. De höjdsättande elementen är gestaltade på så sätt att inte överskugga eller vara för små och intetsä- gande.

Möjligheter att njuta av positiva klimataspekter:

Goda möjligheter att sola fritt sittandes på berget, med ryggstöd mot väggen eller med fötterna i vattnet vid vattenspegeln. Goda vyer över Fyrisån och Stadsträdgården anses finnas från stora delar av Hamnplan.

Positiva sensoriska upplevelser: Olika texturer av sten, till exempel polerat och krysshamrat. Löst grus, näbart vatten, uppvärmd sandsten- sklippa och berg. Naturlig sten bland klätter- berget. Olika texturer och färger av sten och me- tall. Unik belysning från skogen under kvällstid.

Genom att utgå från Gehls kriterier kan vi tolka dessa punkter som ett facit för att förslaget för Hamnplan uppfyller möjligheten för att vara en god plats. Samtliga punkter som använts för att analysera de personliga platserna anses uppfyllas i vår gestaltning av Hamnplan. Det skall tilläggas att bara för att möjligheten finns att till exempel promenera eller sitta görs inte Hamnplan automatiskt god, det krävs att besökare nyttjar möjligheterna för att platsen skall tolkas som god.

PLATSENS HELHET OCH VIKTIGA ELEMENT BESKRIVNA MED BELLS BEGREPP

Hamnplan kan i sin grundform ses som en plan yta med kombinationer av volymer och element ovanpå. Gångstråk och fria ytor formas mellan elementen. Vad gäller rumsliga följder är Hamnplan en inhägnad med sammankopplade element. Den befintliga stödmuren samt gång- och cykelstråket skapar gränser i form av linjer och programmerade ytor. Väggen som gestaltningselement förstärker denna inhägnad och skapar visst insynsskydd med olika texturer och visuell kraft. Samtliga element på Hamnplan skapar rumsligheter där materialen återkommer med variation i textur och färg. Skalan i höjd skapas främst av gestaltningselementet skogen, som återkommer genom hela Hamnplan. Samtliga element har en visuell kraft, där vissa element anses ha en större påverkan eftersom de ses bättre från vissa element, till exempel vattenspegeln sedd från väggen eller väggen från berget.

THOMPSON, CULLEN OCH LYNCH

Förutom att göra en likvärdig kontroll av vår gestaltning av Hamnplan på samma sätt som vi undersökte våra personliga platser vill vi se hur väl vår gestaltning förhåller sig till Thompsons, Cullens och Lynch tankar kring goda platser.

Tittar vi på vår gestaltning och utvärderar den utefter Thompsons teori angående trivalent design anser vi att gestaltningen av Hamnplan uppnår goda sociala och estetiska kvaliteter men att det finns en avsaknad av starka ekologiska värden. Skulle Hamnplan kunna bli mer ekologiskt hållbar? Går det att applicera ekologin som ett filter i efterhand? Om vi kunnat tillföra ekologiska värden, hur stor påverkan hade det haft när det redan finns en relativt hög andel grönska runt omkring Hamnplan? Vi har fokuserat på att skapa ett människan-först förslag, estetiken och funktion för människan har varit ledande. Kanske går det att integrera positiva ekologiska funktioner i vår gestaltning. Kan insektshotell i form av håligheter och ytbehandlingar kunna integreras bland elementen? Finns det en möjlighet bland hårda material för lavar och mossor att breda ut sig och hur förändrar detta gestaltningsförslaget? Kan fågelbon byggas bland våra element? Vår vision och gestaltning av Hamnplan har under hela arbetets lopp haft en funktionalistisk ram. I återkoppling till vad Thompson anser är den exemplariska designen, tri-valent design, så uppnår vi inte en tri-valent design utan Hamnplan i sig själv är en bi-valent design. Även om Hamnplan av goda skäl inte tar hänsyn till de ekologiska aspekterna anser vi att de ekologiska värdena i ett bredare omfång inte påverkas i större grad då omgivningen intill Hamnplan innehåller ekologiska värden kring vattnet och grönska.

Ser vi till vad Cullen säger så har vi tagit hänsyn till det visuella, placering och innehållet. Vi har skapat brutna siktlinjer med en böljande

linjeföring som ger skiftande vyer när man rör sig genom platsen. Stöden kring avstånd i relation till människan förstärker placeringen och känslan att vara här eller där. Tydliga entréer förstärker förhållandet att känna sig innanför eller utanför. Genom att dessutom ta erfarenheter från egna platser lyckas vi skapa en plats med stort fokus på människan, innehållet och därigenom Cullens idé om att skapa ett hem för människan.

Med återkoppling till Lynchs fokus på tydlighet och läsbarhet anser vi att vi lyckats skapa lättlästa funktioner i våra element. Elementen som uppstått under arbetet har skapats från direkt översättning av funktioner i befintliga element som vi anser goda, på så vis vet vi att de är läsbara och förståeliga. Elementet skogen är det element som kan vara svårt att förhålla sig till.

Orsaken till detta är att skogen inte legat i fokus under vår inventering av de personliga goda platserna, utan har funnits där som ett tillägg i bakgrunden som uppenbarade sig under analysfasen av platserna.

Skogens funktion, om än eventuellt svårsläst, har en hög tillförsel och utgör en väsentlig del av det slutgiltiga förslaget. Specifikt under dagtid kan skogen vara svår att förhålla sig till, en viss förvirring om huruvida man skall gå runt eller gena genom skogen kan uppstå. Idén är att det ska vara valfritt hur man för sig genom skogen men vi anser oss medvetna om att skogen kan skapa en stress hos vissa besökare. Genom att skapa kvällsbelysningen i skogen blir denna läsbarhet enklare att förstå då vi markerar fokuset till uppehålle inne i skogen med hjälp av ljus. Detta fokus kan indirekt öka läsbarheten att besökare känner att skogen är skapad för att vistas i.

VILKEN TYP AV PLATS ÄR HAMNPLAN?

Hamnplan är inte en vanlig park med träd och perenner utan ett experiment i sten, vatten och metall, en offentlig plats som gör ett inslag i centrala Uppsala som tagit form utefter en materialbegränsning. Hamnplan är en upplevelse som kan upplevas väl bland en kontrasterande omgivning eller i upptäckandet av flera miljöer längst med Fyrisån.

Vi kan se hur olika besökare ser på Hamnplan på olika sätt. Exempelvis kan Hamnplan ses som

en plats för meditation, en viloplats med goda vyer och en avskalad miljö. Hamnplan kan ses som en lek- och umgängesplats då majoriteten av funktionerna kretsar kring detta. Alternativt kan Hamnplan ses som en utställning med temat hårda material. Dessa olika synsätt vittnar om att det är svårt att sätta en tydlig definition på vad det är för typ av plats vi skapat. En hårdgjord oas med en parks funktionella element är en av de mer rättvisa beskrivningarna vi anser passa Hamnplan.

PLATSENS KONTEXT

Vår gestaltning av Hamnplan kommer ge ett stärkande intryck till omgivningen. Den hårdgjorda oasen kommer stå som en kontrast till stadsträdgården och åstråkets grönska. Pendlarna kommer få en ny upplevelse, ett avbrott i sin färd. Passerande invånare kommer få tillgång till sittplatser och lektytor som förhöjer vardagstillvaron. Vår gestaltning tar till vara på

platsens potential i ett bra solläge mycket bättre än dess befintliga funktion som parkeringsplats. Stadsträdgården kommer få en konkurrent till en av centrumets mest spektakulära platser. Vi anser att Hamnplan kan stå sig väl i ett framtida Uppsala där det kan komma att skapas fler mindre parker likt Hamnplan, där växlande formspråk får besökare att vilja fortsätta utforska vad som kommer näst.

ELEMENTENS ENSKILDA BIDRAG TILL HAMNPLAN

I vår gestaltning har de funktioner vi hämtat från våra personliga goda platser fränkopplats sin ursprungliga kontext. Eftersom kontexten innefattar allt från platsen till dess omgivning var det svårt att kopiera hela karaktären. Vi valde därför att plocka nyckelelement från flera personliga platser. Berget som knutpunkt fungerar bra som ett enskilt element i ett villa- eller radhusområde. Hamnplan saknar detta och det krävs andra funktioner på platsen. I vårt fall valde vi att sammankoppla berget med lekfunktioner i klätterberget och skogen. Därav anpassades dessutom storleken på berget, en starkare förhållning till sociala avstånd gjordes i form av möjlighet att se ansikts- och kroppsuttryck samt möjlighet att kommunicera så att föräldrar och barn kan röra sig fritt utan att tappa kontakten.

En viktig diskussionspunkt var hela tiden att skapa nyfikenhet och dragkraft mot Hamnplan. Ett sätt att skapa intresse hos förbipasserande för att vilja utforska Hamnplan tror vi kan skapas genom att delvis skärma av området och på så sätt väcka en nyfikenhet att utforska vad som finns

bland det dolda. Stora tydliga entréer tror vi kan ge ett intryck av att platsen är speciell och har något extra att erbjuda. Detta intresse skapas med hjälp av de triangulära skärmarna. Skogens pelare skapar magnifikt uppstickande objekt som hjälper till att särskilja platsen och väcka nyfikenhet, länge diskuterade vi hur höjd och skala skulle skapas på Hamnplan, skogen löste detta oplanerat men väldigt väl. Entrén som eget element tillför inte mycket till upplevelsen av Hamnplan, men funktionen att väcka nyfikenhet och återkoppla till materialen på platsen skapar den helhet som vi tidigare varit inne på för att skapa en god plats.

Skogen som eget element är det som är mest svårlästa och funktionerna kan vara svåra att se. Likaså hur den kan användas. Är den ett hinder eller ett område att gena igenom? Största orsaken att detta är oklart kan bero på att vi vill att skogen ska möjliggöra både ett passerbart rum och visuell barriär. Rent visuellt vill vi att elementet ska agera som ett hinder, medans det fysiskt ska gå att ta sig igenom. Valet att inkorporera belysningen och därigenom fokuset på vistelsen i skogen kvällstid

har en möjlighet att under de mörka timmarna göra skogen lättläst och därigenom blir platsen förstådd och bättre upplevd.

Klätterberget som enskilt element är lättläst men samtidigt möjliggör den endast en tydlig funktion, att klättra. Detta i sig räcker inte till att skapa en god plats men tillsammans med berget och picknickområdet skapar det en plats där man kan uppehålla sig under en längre period och sociala sammanhang kan skapas. Till exempel kan föräldrar börja diskutera med andra föräldrar alternativt med sina barn om nya utblickar de kan se från toppen av klätterberget.

Väggen är det element som är mest beroende av omgivande faktorer för att bidra med positiva kvaliteter. Om väggen innehåft fel riktning och placerats i fel läge, utan fria siktlinjer eller något annat att blicka ut mot blir den lätt övergiven och tråkig. I vårt fall handlade det om att placera väggen i solläge samt skapa öppna siktlinjer. Med goda vyer finns det något att titta på och vi förstärkte dessa funktioner genom att placera en vattenspegel framför. Vattnet har starka kopplingar till sol och värme och förstärker de visuella kvaliteterna.

Vattenspegeln leder in i ”Havet”, vi valde tidigt att sammankoppla dessa tre element eftersom det var så tydligt att de behövdes ses som en enhet. Grusspegeln är en återkoppling till vattenspegeln, lättläsligheten och funktionen skulle inte kännas lika självklar om grusspegeln stod för

sig själv. Valet att ha en grusspegel handlar om att dra kopplingar till den japanska symboliska arkitekturen och därigenom ge en extra dimension av platsen till den pålästa. Fortsättningsvis ger också grusspegeln ytterligare en interaktiv funktion, möjligheten att leka med gruset. Detta skapar en pågående förändring på platsen vilket ger ett nyskapande och ett tidsperspektiv som kan uppfattas positivt.

Klippan fungerar inte bara som ett bakgrundselement till vatten- och grusspegeln, dess främsta uppgift är att fungera som en avgränsare mellan gång- och cykelbanan och vår gestaltning. Samtidigt gör lutningen på klippan som vätter ner i vattenspegeln att det sker en naturlig koppling utan en abrupt kant, detta kan leda den lekfulla besökaren att känna att hen har tillåtelse att beträda vattnet.

Gångstråken och markmaterialet är valt så att marken ska kännas enhetlig och anonym. Valet av stora plattor gjordes för att besökaren inte ska känna av plattläggningen. Målet är att det ska kännas lika naturligt som en enhetlig klippställ eller en gräsyta. Ingen skillnad görs på markmaterial mellan de olika elementen eller gångstråken. Till en början var vi fokuserade på att separera gångstråken med en avskiljande färg eller textur men frångick detta då vi kände att den fria rörelsen var viktigare för platsens helhetsintryck. Man ska inte känna sig tvungen att följa en bana, det är viktigt att få uppleva platsen på egna villkor.

PROCESSEN

Under arbetets gång har olika processer tagit form och varit ledande i hur arbetet utvecklats och utformats till sitt slutresultat. Vi väljer att diskutera

de mest väsentliga delarna som vi anser har varit mest påverkande under arbetet.

ATT ARBETA MED PERSONLIGA PLATSER

Efter det första skissandet gjorde vi en helomvändning från att återskapa en park, begreppet park har olika betydelse för olika personer och vi fick spridda kommentarer kring våra tankar som vi kände inte speglade vår vision. Att istället lägga fokus på begreppet en god plats och undersöka personliga platser från vår uppväxt som ansågs goda, kändes säkrare i frågan att skapa något bra. I och med att vi själva hade konkreta, personliga erfarenheter av hur vi upplevt platserna som goda, fungerade det väldigt väl att motivera, både för en själv och för den andra, just hur platsen fungerat och anses vara god. Personliga platser tillät oss att ha facit i hand, med egna preferenser på just varför platsen var god. På ett sätt kan det ses som jävigt att antyda att våra platser är goda på grund av att vi vuxit upp med dem, för en annan individ kan dessa platser vara totala motsatsen av god. Vad som däremot går att säga är att arbetet blir personligare, något som vi tycker lyft arbetets kvalitet.

Metodologiskt förstår vi risken som medföljer med att enbart utgå från renodlade personliga referenser, det sätter upp en begränsning för utomstående tycken och kan därför innebära många etiska fallgropar. I ett modernt samhälle präglad av flera kulturer är det av stor vikt att ha hänsyn för flera tankebanor och uppfattningar kring det offentliga, sådant som i stor utsträckning kan präglas av uppväxt, kultur, etnicitet och religion. Att enbart se till positiva aspekter rörande oss själva samtidigt som vi är enhälligt ansvariga för valen i vår gestaltning försätter vi oss i en jävig position där man enkelt kan hamna i ett diktatoriskt spår där andra röster ignoreras eller glöms bort.

I det här arbetet fanns det en motivation att utforska och undersöka, hela tiden med en baktanke och kunskap om att denna plats är ett experiment och som inte kommer att förverkligas. Därför ansåg vi heller inte att det var ett problem att enbart utgå ifrån oss själva, fri från en stark yttre påverkan av intryck. I en situation där gestaltningen ska förverkligas är vi väl medvetna

om att vi inte enbart kan se till personligt referensmaterial. Samtidigt som det finns en kritik i att endast arbeta utifrån sig själ, ser vi det också som en stärkande process att ha genomfört. På så vis att vi lättare kan se de fallgropar vi själva kan försätta oss i vid framtida gestaltningar och vid designval. I och med detta arbete är vi idag mer ifrågasättande till val att tillföra vatten, sten och metall i våra gestaltningar då vi vet att det kan handla om personliga tycken snarare än ett bra inslag i kommande gestaltningar. En tanke som man borde ha i alla val i ens design men som ett pressat schema och låg budget kan försvåra.

Sett till våra personligheter och platsval har vi själva valt att arbeta tillsammans, vi har därigenom redan gjort ett urval av vilken typ av människa vi vill jobba med. I vårt fall handlar det om att vi fungerar bra ihop, förmodligen då vi är likasinnade. Detta kan ses redan i val av platser, vi kan se likheter i våra goda platser och vi såg därför enkelt det positiva den andra såg. Det hade varit intressant att skicka utomstående personer till våra goda platser och se vad de ansåg var positivt på dessa platser, förslagsvis i samma åldrar vi upplevt våra egna platser.

En påverkande faktor i att använda personliga goda platser kan vara att det är upp till oss själva att förtydliga, klargöra och sätta ord på just varför platsen har varit god. Detta är särskilt viktigt om platsen i sig inte är mer nämnvärd än en annan liknande plats och varför man då skall anförtra sig att vissa element spelat så stor roll. Sammanhanget blir avgörande och som bäst måste förklaras återberättande för att ge en inblick i hur platsen är god. Detta kan också ses som något förskönande, en slags romantisering och tillbakablick i rosenrött.

Gehl och Bell fungerade väl som metod för analys och inventering av våra goda platser. Inventering och analys kunde enkelt ta stöd mot deras begrepp och kategoriseringar, vilket underlättade processen att kartlägga och överföra de element och funktioner som vi sökte att återskapa.

ATT GESTALTA MED ENBART STEN, VATTEN OCH METALL

Som landskapsarkitekt är man lärd att arbeta med växtmaterial som främsta verktyg och att det krävs starka anledningar till varför man skall ta bort grönska. Att därför gestalta och arbeta utan växtmaterial är ganska ovanligt, avväpnande och har på många håll höjt ögonbryn med intresse och skepsis. Om detta mynnar ut i någon slags positiv förstärkning, att få starka intressen att gestalta utan växtmaterial, eller om skepsisen är hämmande är upp till var och en. I ledaren för *Stucco, stone and steel* skriver Lisa Diedrich att "Most taboos have made way for the 'anything goes' of western liberalism. Everything that was not up to snuff yesterday can already be smart tomorrow" (Diedrich 2001, s.4). Detta resonerar på många våglängder med hur vi sett på arbetet. Det kan också ses som en slags krycka till att det inte finns några fel i att gestalta med enbart hårda material. Följaktligen kanske det finns en antydning eller en viss tabu i att som landskapsarkitekt avsäga sig träd och buskar, är det då något dåligt att motsätta sig detta? Vi väljer att följa "anything goes".

Att arbetsområdet från början saknar stora mängder träd och växtmaterial underlättar förmågan att ta för sig i form av artistisk frihet. Det har inte funnits en rädsla för att det vi gestaltat är för brutalt eller tillför något negativt på platsen det har snarare stärkt det egna konceptet, något som troligtvis hade varit svårare om platsen myllrade av blommor och träd från början.

Samtidigt finns det grönytor runt omkring Hamnplan som gör att kopplingen till grönska finns nära till hands, något positivt för platsen.

Likasa hade samtliga personliga goda platser växtmaterial i någon grad, det i sig kan vara ett tecken på att växtmaterial på ett genomgående plan är en stark bidragande faktor för den positiva upplevelsen på en plats. Däremot anser vi inte att valet att bara arbeta i sten, vatten och metall försämrar Hamnplan som god plats utan bidrar snarare till något unikt.

Några av de starkaste kvaliteter som uppnås med enbart sten, vatten och metall är att hela intrycket får en särpräglad och tydlig karaktär som kräver lite skötsel. Med enbart sten, vatten och metall får man en kontroll över materialen som inte går att upprätthålla över exempelvis växtmaterial. Tid och yttre påverkande faktorer såsom klimatförändringar och sjukdomar kan i större utsträckning påverka växtmaterialet och därigenom gestaltning. Med detta innebär det däremot också att Hamnplan på många sätt är mindre levande, det sker mindre variation under årstiderna och från år till år. Hamnplan med växtmaterial skulle kräva ett underhåll som inte krävs i samma utsträckning med enbart hårda material. Med bara hårdgjorda material förekommer ingen naturlig infiltration av vatten, däremot så kan man enklare bibehålla vattnet på platsen för att skapa vattenmiljöer.

Den starkaste kvaliteten med att jobba i genomgående hårda material är aspekten att gestaltningen bibehålls utan förändring under lång tid. Däremot går denna typ av gestaltning snabbt miste om viktiga biologiska gynnsamma effekter, tidsvariationer samt en generellt positiv uppfattning som växtmaterial kan bidra med.

SKISSANDET

I början av arbetet bekantade vi oss med Hamnplan och gjorde många skisser för hand på papper. Vi hade många frågor kring vad en park är, vad växtmaterial egentligen är och vad som konstituerar en god plats. Som ett första angreppssätt kretsade de första skisserna kring enkla former och mönster för att försöka hitta de grova svaren innan vi gick in i detaljerna. Vi ville undgå känslan av torg då vi i skisserna kände att det oftast var förknippat med stora öppna ytor vilket inte låg i vår vision över hur

vi kunde få Hamnplan till en god plats. Att läsa sig vid ett begrepp på det sättet och att arbeta med materialavgränsning skapade en viss oro att det kunde sätta för stora hinder. Det första skissandet har haft en stor framgång på grund av att vi lyckades identifiera ett övergripande problem. Problemet ifråga var att vi fortfarande var fokuserade på att gestalta en park och att definiera allt som skapar en god park. Skissandet var ett sätt för oss att inse att vi behövde gå vidare, hade vi inte skissat lika mycket kan det tänkas att vi

inte insett vad som kändes fel kring begreppet lika snabbt.

Programpunkterna för arbetet tog form efter tankar och ideer från första skissandet tillsammans med inventering och analys av våra goda platser. När vi såg vilka element som vi sökte att gestalta blev det enklare att sätta ord på programpunkterna. Skissandet förlöpte vid det här skedet tämligen smärtfritt och stöd från Gehls studier om sociala avstånd hjälpte att precisera och sätta skala på våra element.

Det skapades också en områdesindelning, baserad på de tre ålderskategorierna som använts för inventering och analys av våra egna goda platser. En indelning baserat på funktion för *barn*, *ungdom* och *vuxen* förenklade våra tankesår och skapade en naturlig uppdelning av våra element och därav den konkreta utformningen av platsen. Ett fokus på vyer kopplas till de *vuxna*, ett fokus på att ockupera och överblicka kopplas till *ungdom* och fokus på att klättra och leka kopplas till *barn*. Utan denna indelning hade det varit svårare att motivera och förankra våra element.

Tekniskt sett kan man anse att det är elementen som konstituerar det som gör en god plats och att vår förmåga att utvinna dessa element och sedan översätta dem avgör hur väl vi har skapat en god plats. Samtidigt är vi medvetna om att det krävs en helhet och att denna helhet påverkas av personliga preferenser, precis som våra goda platser är unika

för oss. Elementens förmåga att interagera med varandra och omgivningen är viktigt för den övergripande bilden av en god plats.

Trots att vi tar stöd från teoretisk litteratur som definierar vad som gör en plats god, faller vi ofta tillbaka på den personliga uppfattningen och skapar i slutändan något som tillfredsställer oss själva. Det är lätt att vara självkritisk och därav svårt att känna att en skiss är bra eller en målning helt färdig. På grund av detta har det därför varit bra att vara två personer. Vi har tittat på varandras skisser och kunnat se kvaliteter hos varandras idéer som man annars riskerat att missa samt ge positiv kritik och uppmuntran.

SKISSDAGBOKEN

Genom att blicka tillbaka genom arbetet och återkoppla elementen till skissdagboken blir det tydligt hur vissa idéer växt och varit med sen start. Mest tydligt är det redan på förstasidan där vi strukit stål och istället valt metall, något som visar på hur vi tidigt var tvungna att ta avsteg från egna begränsningar och lösningar. En annan punkt var att vi tidigt (5 Feb) ansåg att vi behövde jobba med höjder och undvika en känsla av torg. Något vi ser i slutprodukten att vi jobbat med bland annat i form av skogen. Vi kan också utvinna kvarlevor från våra första anteckningar, som entréer i form av portaler eller möjligheten att känna på material och vatten.

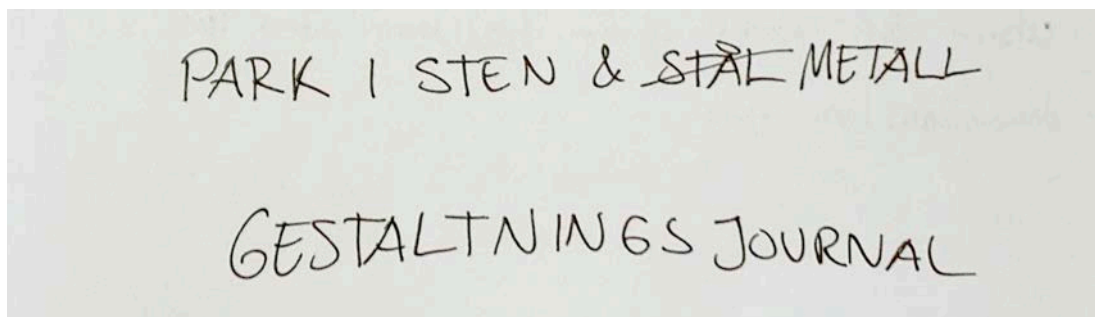

fig.131 Titel till skissdagboken som visar hur vi i ett tidigt skede ändrade begreppet stål till metall för att inte låsa oss vid ett material.

FELKÄLLOR

Efter det första platsbesöket har vi frågat oss själva hur val av dagar för platsbesök påverkade hur vi upplevde Hamnplan. Hur stor påverkan kan faktumet att vi varit tvungna att inventera under vintertid ha på gestaltningen? Det första intrycket kan ha gett ett dystrare intryck än vad

som faktiskt är där under sommaren, med fullt utslagna träd runt omkring och blå himmel med sol. Under inventeringen och analysen behövdes det göras vissa kompromisser, specifikt fanns det inte tid eller möjlighet att inventera och analysera Hamnplan en solig sommardag. Detta gör att det

finns en osäkerhet i hur arbetet tolkat Hamnplans doft och ljud, då vi enbart har kunnat undersöka detta under vintermånader. Hade Hamnplan inventerats och analyserats en varm sommardag kan det tänkas att vi undermedvetet tolkat platsen som betydligt varmare och trevligare än som den upplevdes en grå och kall februaridag.

Under platsbesöken upptäckte vi att Hamnplan och dess parkeringsplatser skiftar kraftigt i användning från dag till dag, något som uppenbart är beroende på utomstående faktorer. Vad som

gjorde att Hamnplan stod tom vid första besöket vet vi inte. Hamnplan som en tom parkeringsplats vid ett attraktivt läge kan ha gjort oss mer benägna att gestalta på platsen. Alternativt kan vi sett eller inbillat oss ett större behov av att Hamnplan är en plats som borde vara dedikerad till fotgängare snarare än för bilparkering. En tom bilparkering ger inte en särskild bra bild av vad en god plats är, detta förstärkte övertygelsen av att Hamnplan idag brister både i funktion och utseende.

ATT UTVECKLA OCH TA MED OSS

I efterhand känner vi att vi kunde fått ut ännu mer av våra personliga platser. Vi borde lagt ner mer tid på inventeringen och analysen av platserna. Detta skedde inte där och då på grund av att vi kände oss vilsna och idén att granska våra personliga platser kändes rätt vilket ledde till att vi fick mersmak att snabbt jobba vidare. Ett mer utarbetat tillvägagångsschema och metod att göra detta på skulle kunna gynnat arbetet överlag. Mer skissande av Bells element i karta och foton skulle kunna underlätta förståelsen av platsen, inte minst för utomstående. En undersökning om hur de personliga platserna används idag samt kontakt med närstående som upplevt platserna samtidigt som oss skulle förstärka platsernas förtroende. Kanske minns vi hur vi använde platsen på ett sätt, men egentligen använt den på ett annat. Är vår bild av platsen en försköning, romantisering vi skapat i vårt sinne.

När det kommer till skissandeprocessen vore det bättre att vara ännu fler i processen då man plockar ut skisser, idéer eller annat som framkommit under skissandet. Detta för att få en större bredd av erfarenheter och referenser som ger ett mer nyanserat urval som kan tilltala

en bredare publik. Även en starkare granskning, likt den som användes av de personliga platserna med hjälp av Jan Gehl och Simon Bell, skulle kunna implementeras på skisserna för att öka objektiviteten av vår utformning och element i övergångarna mellan arbetets olika faser.

Vi tar också med oss en tanke kring huruvida man på en individnivå verkligen kan anse sig bestämma vad en god plats är? Vi tar med oss att det är så personligt kopplat att det blir en osäkerhet i att använda begreppet. Det är därför också viktigt i ens gestaltning att markera vad man tagit med sig från ens egna perspektiv och annat material som varit med och påverkat. Vi tar med oss vikten av att tydliggöra funktioner i ens gestaltning för att även om alla personligen inte anser platsen som god kan lätläsigheten skapa en uppfattning av det.

Det sista vi tar med oss från detta arbete är att det slutgiltiga förslaget för Hamnplan är en samling djupt rotade subjektiva preferenser som i fortsättningen kan vara en mall för funktioner som krävs för att uppfylla kriterierna för en god plats. Denna mall för en god plats kan vidare justeras med andra material och teman.

fig.132 Räkilad röd granit.

REFERENSER

BÖCKER

- Bell, Simon (2008). *Elements of visual design in the landscape*. 2. ed. London: Routledge.
- Borgström, H. (1968). *STENHANDBOKEN - en handbok för arkitekter och Byggnadstekniker*. Stockholm: Steninformation.
- Cullen, Gordon (2009[1971]). *The concise townscape*. 4. tr. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Dee, C. (2003). *Form and Fabric in Landscape Architecture*. London: Taylor & Francis Group.
- Farely, Lorraine (2009). *Construction + materiality*. Lausanne: Ava Publishing.
- Gehl, Jan (2006). *Life between buildings: using public space*. 6. ed. København: The Danish Architectural Press.
- Gehl, Jan (2010). *Cities for people*. Washington: Island Press.
- Gustafsson, O. (1996). *Grus och sten i den fridsamma drakens tempel*. Stockholm: Stockholms
- Diedrich, L. (2001). Editorial. I Harrison, J., Roberts, B. och Seebohm, A. *Stucco, stone and steel*. München: Callwey, ss.4-5.
- Johansson, Desiree (2007). *Material i landskapet: om att åldras med skönhet*. Stockholm: Arkitekternas forum för forskning och utveckling (Arkus).
- Lynch, Kevin (1964). *The image of the city*. [New ed.] Cambridge, Mass.: M.I.T. Press.
- Olsson, Gertrud (2007). *Färgens yta och djup: om färgmaterialets betydelse för synupplevelsen av färg*. Stockholm: Arkus.
- Thompson, Ian H. (2000). *Ecology, community, and delight: sources of values in landscape architecture*. London: E & FN Spon.
- Turner, Tom (1996). *City as landscape: a post-postmodern view of design and planning*. 1. ed. Oxford: Alden press.
- Zimmermann, A. (2010). *Constructing landscape*. Basel: Birkhäuser.

ARTIKLAR

Bar, M. och Neta, M. (2007). *Visual elements of subjective preference modulate amygdala activation*. *Neuropsychologia*, 45(10), ss.2191-2200.

INTERNET

SGU. *Bergarter*. SGU. <https://www.sgu.se/om-geologi/berg/bergarter/> [2019-03-13].

Société d'Exploitation de la tour Eiffel (SETE). *Origins and Construction of the Eiffel Tower*. <https://www.toureiffel.paris/en/the-monument/history> [2019-03-14].

BILDER

fig.ii & fig.13. *Arbetsområde*. Underlag från Ortofoto0.25 © Lantmäteriet. [2019-04-10].

fig.8. *Bild över Irs's Fountain i Keller Park* av © Phil Whitehouse, 2008-07-26.
(CC BY 2.0) Tillgänglig: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8a/Keller_Fountain%2C_Portland_2008.jpg [2019-06-05]

omslagsbild, fig.124, fig.125, fig.126, fig.127, fig.128 och fig.129.
Skalgubbar. Blandning av privata bilder och skalgubbar hämtade från Skalgubbar.se (2011-2019) <https://skalguddar.se/>